

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Bc. Jindřich Hlavnička

Transatlantické obchodní a investiční partnerství - nadstandardní ekonomické vztahy mezi oběma břehy Atlantiku ve 21. století?

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Bc. Jindřich Hlavnička**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Jeřábek, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

HLAVNIČKA, Jindřich. *Transatlantické obchodní a investiční partnerství - nadstandardní ekonomické vztahy mezi oběma břehy Atlantiku ve 21. století?* Praha, 2016. 79 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Jeřábek, Ph.D

Abstrakt

Moje diplomová práce pojednává o nové ekonomické dohodě mezi Spojenými státy a Evropskou unií. Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) se projednává již od roku 2013. Pokud bude tato dohoda schválena, vznikne největší zóna volného obchodu na světě. Cílem této práce je nabídnout komplexní pohled na dohodu TTIP. V práci tvrdím, že je toto partnerství nejen ekonomickou dohodou, ale také odpovědí na změny ve světové politice. Spojené státy a Evropa pocítují, že státy jako Rusko a Čína získávají větší vliv na světovou politiku. Rusko se po 25 letech znovu stává hrozbou a Čína díky svému ekonomickému růstu vznáší pochybnosti o výlučném postavení Západu. V práci se zabývám i vnitřním aspektem dohody, neboť se domnívám, že do vytváření dohody zasahují nejen státy, ale i další aktéři. Cílem práce je najít odpověď na otázku, jestli je TTIP reakcí na změny politiky v současnosti. Pravdivost těchto hypotéz ověřím za použití dvou tradičních rodnin teorií mezinárodních vztahů. Jedná se o realismus a liberalismus. Uvědomuji si, že jsou tyto teorie rozvětvené, proto použiji základní premisy a východiska obou směrů. Tento teoretický základ použiji v druhé části práce, ve které se zaměřím na geopolitické aspekty dohody. Dále se zaměřím na samotné vyjednávání o TTIP a zapojení různých aktérů.

Abstract

The aim of this thesis is to offer a complex overview of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). This international agreement is being negotiated between the United States and the European Union. The main goal of this agreement is to create the largest free trade area to date. I wish to claim that the TTIP does not merely concern trade, but there is a clear geopolitical underlining for it too. When the communist world collapsed, the United States became the sole remaining superpower. Nowadays, the West is facing a different world that fosters new challenges as well as opportunities. The rise of China and Russia puts pressure on the West again. The TTIP seeks to reflect new challenges in world politics. A successful agreement would clearly demonstrate that countries across the Atlantic are still the closest partners. In this thesis I aim to find a causal link between this agreement and the current situation ushering in a shifting balance of power in world politics. I intend to employ two main branches of theories of international relations to verify my hypotheses. The first theory, realism, is equipped to answer questions about power and national interests. The second branch of theories, liberalism, is well applicable so as to indicate different actors and their participation in negotiating this agreement. I am convinced that the TTIP could connect economic interests on both sides of the Atlantic while reinforcing the West's bid to achieve greater influence on the changing world stage.

Klíčová slova

Transatlantické vztahy, EU, USA, Čína, Rusko, geopolitika, obchod

Keywords

Transatlantic relations, the EU, the USA, China, Russia, geopolitics, trade

Rozsah práce: 167 688 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. května 2016

Jindřich Hlavnička

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu PhDr. Martinu Jeřábkovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za užitečné rady a za čas, který mi po celou dobu psaní práce věnoval.

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Téma práce: Transatlantické obchodní a investiční partnerství - nadstandardní ekonomické vztahy mezi oběma břehy Atlantiku ve 21. století

Úvod:

V této diplomové práci se budu věnovat vyjednávanému transatlantickému obchodnímu a investičnímu partnerství mezi USA a EU (TTIP), které má kořeny již na konci minulého století.

Spojené státy od počátku 90. let minulého století disponovaly nepřekonatelnou vojenskou, ale i ekonomickou mocí. Nyní USA musí reagovat na změnu ve svém postavení ve světové politice a spolupráce s bývalými spojenci ze studené války hraje podstatnou úlohu. Ačkoliv se Evropa, partner Spojených států, po skončení studenoválečného konfliktu stále sjednocuje, tak její vliv v porovnání s rising powers neudrží krok.

Nyní si část politických elit států EU i USA uvědomuje, že nastal čas na novou alianci podobnou té NATO, ale ne ve vojenském kontextu, ale v tom ekonomickém. Změna v ruské zahraniční politice a jejich stále více patrný asertivní přístup nutí USA a EU k bližší kooperaci. Už samotná odpověď na okupaci Krymu byla ekonomická, neboť vojenské řešení není možné. A právě TTIP sblíží největší ekonomiku světa s tou na starém kontinentě. Díky potenciálně největší zóně volného obchodu poroste ekonomická výkonnost a s tím spojený vliv.

Cíl, hypotézy a metodologie:

Cílem mé diplomové práce je dokázat, že připravovaná transatlantická dohoda mezi USA a EU mimo jiné odpovídá i na snahu Spojených států udržet si postavení v mezinárodním systému a zajištění národních zájmů. V tomto ohledu bych chtěl dokázat, že se Spojené státy snaží o vyrovnání se s nástupem Ruska a rising powers, zejména Číny. Spojené státy si dle mého mínění uvědomují, že Ruská federace má snahu zvýšit vliv v oblastech sahajících v mnohých případech i do EU. Na tomto místě se znovu objevuje rétorika, která byla používána již během

studené války, kdy jestliže Západ něco získal, pak Sovětský blok musel ztratit. Jinými slovy se Spojené státy snaží o to, aby ve hře s nulovým součtem byly vítězem a ne poraženým. Dalším cílem je také upozornit na ekonomické zájmy EU. V práci chci mimo jiné zohlednit složitost rozhodovacího procesu zejména v prostředí heterogenní EU. Evropská unie je od počátku postavena na principu vzájemně výhodné spolupráce a díky této zásadní dohodě musí ještě více komunikovat. EU se snaží dojednat podmínky, aby vyhověla všem aktérům, které zastupuje. Tvrdím, že se nejedná pouze o jednotlivé členské země, ale i o různé nátlakové skupiny uvnitř rozhodovacího procesu, a tak se vyjednávání dostává pod ještě větší tlak.

Domnívám se, že vyjednávání o TTIP souvisí se změnou světové politiky a odpovědí USA na nové výzvy, kdy národní zájem hraje klíčovou roli. Současně si myslím, že je tato dohoda také výsledkem jednotlivých složek, jako jsou nátlakové skupiny či politické elity, které jsou zapojené do složitého rozhodovacího procesu, hlavně uvnitř EU. Uzavření TTIP má také zvýšit již velice efektivní ekonomickou spolupráci.

Diplomovou práci pojmu jako jednopřípadovou studii, neboť chci poskytnout komplexní obrázek o TTIP. Pomocí případové studie chci nabídnout příčinné vysvětlení tohoto případu. V této případové studii nezávislou proměnnou představuje národní zájem zejména Spojených států a složité vyjednávání o TTIP. Za další nezávislou proměnnou můžeme považovat i ekonomické zájmy všech zúčastněných stran, tedy nejen států, ale i různých nátlakových skupin. Závislou proměnnou zde představuje samotné vyjednávání dohody o obchodním a investičním partnerství. V práci aplikuji realistickou teorii mezinárodních vztahů, která by mi měla odpovědět na otázky spojené se zájmy jak EU, tak i USA při uzavírání této dohody. Realistickou teorii hodlám použít proto, neboť se domnívám, že Spojené státy vstupují do TTIP především kvůli zajištění svých národních zájmů. Současně se pokusím analyzovat jednotlivé složky rozhodovacího procesu. Právě na otázku rozhodování a spolupráce mezi tolika partnery použiji liberální přístup teorie mezinárodních vztahů. Domnívám se, že liberální mezivládní přístup osvětlí tyto procesy. Jedním z hlavních důvodů pro uzavření TTIP je zkvalitnění vzájemné ekonomické spolupráce, na kterou lze aplikovat zejména liberální teorie mezinárodních vztahů.

Osnova:

1. Úvod

2. Realismus a liberalismus jako hlavní teorie mezinárodních vztahů
3. Svět po skončení bipolární konfrontace a nové výzvy pro Evropu a USA ve 21. století
4. Aplikace Realismu a liberalismu: A. geopolitický potenciál dohody
  - B. jednání o dohodě, schvalovací proces a zapojení aktérů
  - C. ekonomické zájmy aktérů dohody

5. Závěr

Zdroje:

Knihy, odborné články a studie:

Akhtar, S. I. – Jones, V. C. (2014). Proposed Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP): In Brief. Congressional Research Service.

Börzel, T. A. – Risse, T. (2009). Revisiting the Nature of the Beast – Politicization, European Identity, and Postfunctionalism: A Comment on Hooghe and Marks. *British Journal of Political Science*, Vol. 39, No. 1, s. 217 – 220.

Serfati, C. (2015). The transatlantic bloc of states and the political economy of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). *Work Organisation, Labour & Globalisation*, Vol. 9, No. 1, s. 7 – 37.

Spolaore, E. (2013). What Is European Integration Really About? A Political Guide for Economists. *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 27, No. 3, s. 125 – 144.

Deutsch, K. G. (2013). Atlantic unity in global competition. Deutsche Bank Research, s. 1 – 27.

Businesseurope (2014). The Transatlantic Trade & Investment Partnership. Why TTIP Matters to European Business. Businesseurope, s. 1 – 11.

European Commission (2013). Impact Assessment Report on the future of EU-US trade relations. European Commission.

Hamilton, D.S. (2014) 'TTIP's geostrategic implications' in D. Hamilton et al. (eds) *The Geopolitics of TTIP: Repositioning the Transatlantic Relationship for a Changing World*, Washington, DC: Center for Transatlantic Relations:VII–XXII.

Desai, R. (2013). *Geopolitical Economy after US Hegemony, Globalization and Empire* (London: Pluto Press).

Rosamond, B. (2008). *Theories of European Integration* (Palgrave: New York).

Nikonov, V. (2003 – 2004). Planet Earth: Russia and Transatlantic Relations. *International Journal*, Vol. 59, No. 1, s. 87 – 104.

Kratochvíl, P. (2008). *Teorie evropské integrace* (Portál: Praha).

Walt, S. M. (2009). Alliances in a Unipolar World. *World Politics* Vol. 61, No. 1, s. 86–119.

Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics* (Long Grove: Waveland Press)

Drulák, P. a kol. (2008). Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích (Portál: Praha).

Internetové zdroje:

Vincenti, D. (2014). US Ambassador: Beyond growth, TTIP must happen for geostrategic reasons. Euractiv (<http://www.euractiv.com/sections/trade-industry/us-ambassador-eu-anthony-l-gardner-beyond-growth-ttip-must-happen>).

Bhagwati, J. (2011). America's Threat to Trans-Pacific Trade. Project Syndicate (<http://www.project-syndicate.org/commentary/america-s-threat-to-trans-pacific-trade>).

Baldwin, R. (2014). Multilateralising 21st-century regionalism. VOX (<http://www.voxeu.org/article/multilateralising-21st-century-regionalism>).

Baker, D. (2013). The US-EU trade deal: don't buy the hype. The Guardian (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/15/us-trade-deal-with-europe-hype>).

Rasmussen, A., F. (2013). Speech at the Conference "A New Era for EU-US Trade". NATO (http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_103863.htm).

Bloomberg (2012). Obama Heads to Asia as Clinton Touts Region's Importance. Bloomberg (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2012-11-17/obama-heads-to-asia-as-clinton-touts-region-s-importance-to-u-s->).

Obsah

1 ÚVOD	1
1.1 Představení tématu	1
1.2 Hlavní otázka a hypotézy	2
1.3 Jednotlivé části práce	2
1.3.1 Teoretická část práce	3
1.3.2 Analytická část práce	3
1.4 Metodologie	4
1.5 Rozbor literatury	5
1.6 Bližší představení Transatlantického obchodního a investičního partnerství	7
1.6.1 Řešení sporů	8
Teoretická část práce	9
2 Realistická teorie mezinárodních vztahů	9
2.1 Společné znaky realistických teorií	9
2.2 Mezivládní přístup	14
2.3 Proces vytváření soudobého realismu	15
2.4 Kritika realismu a propojení s tématem	18
3 Liberální teorie mezinárodních vztahů	20
3.1 Společné znaky liberálních teorií	20
3.2 Liberální mezivládní přístup	23
3.2.1 Liberální mezivládní přístup jako odpověď na realistický mezivládní přístup	23
3.3 Proces vytváření soudobého liberalismu	24
3.4 Kritika liberálních přístupů a propojení s tématem	26
Analytická část práce	28
4 Geopolitika TTIP – Ruské, Čínské a další výzvy	28
4.1 Bezpečnost v Evropě po rozpadu Sovětského svazu	29
4.2 Realistický pohled	29
4.2.1 Spojenectví Evropy a USA má smysl i ve 21. století	29

4.2.2 TTIP a znovu sebevědomé Rusko.....	31
4.2.3 TTIP a rostoucí moc tzv. „rising powers“, zejména Číny.....	35
4.2.4 Společné vyvažování moci Spojených států Ruskem a Čínou.....	37
4.2.5 Spolupráce se Spojenými státy jako pokus o zajištění vlastní bezpečí	38
4.2.6 Neúspěch Světové obchodní organizace	39
4.3 Liberální pohled	39
4.3.1 Sdílení dalších standardů.....	40
4.3.2 Aplikace pravidel TTIP ve světě.....	40
4.3.3 TTIP a nastavení nových norem.....	41
4.4 Dílčí výsledek první části.....	42
5 Vyjednávání a ekonomické dopady TTIP	44
5.1 Spojené státy a EU jako lídři světové ekonomiky.....	44
5.1.1 Kořeny ekonomické spolupráce	45
5.2 Jednání před TTIP	45
5.3 Průběh vyjednávání a transparentnost.....	46
5.4 Realistický pohled.....	47
5.4.1 Rozhodování stále v rukou států	47
5.4.2 Výhody úzkého kontaktu se Spojenými státy	49
5.4.3 Problémy přílišné integrace a ekonomické krize	50
5.4.4 Protekcionalismus	51
5.5 Liberální pohled	53
5.5.1 Velký počet aktérů	53
5.5.2 Protesty proti TTIP.....	54
5.5.3 TTIP a liberální mezivládní přístup	55
5.6 Dílčí výsledek druhé části	56
6 Závěr	57
Summary	60
Seznam zdrojů a literatury	61

Seznam příloh.....	74
Přílohy	75

1 ÚVOD

1.1 Představení tématu

Spojené státy jsou s Evropou propojeny od jejich samotného vzniku. Ne vždy byly vzájemné vztahy dobré, ale během posledních sta let se z transatlantických sousedů stali nejbližší partneři. Představované Transatlantické obchodní a investiční partnerství (dále TTIP, zkratka z anglického Transatlantic Trade and Investment Partnership) mezi Evropskou unií a Spojenými státy má potenciál toto spojení ještě více podpořit.

Jestliže Evropská komise dokončí jednání s americkou stranou a dohoda bude schválena Evropským parlamentem, členskými státy EU a Spojenými státy, pak pomocí TTIP vznikne největší zóna volného obchodu (viz příloha č. 1). Členské státy Evropské unie a Spojené státy získají díky dohodě lepší podmínky pro vzájemný obchod a podnikání. Tato dohoda je velice obsáhlá, protože se zabývá velkým počtem oblastí. Cílem této práce je nabídnout komplexní pohled na připravovanou dohodu, ne prozkoumat jednotlivé projednávané otázky. Tato práce má za cíl analyzovat TTIP v širším kontextu. Chtěl bych se zaměřit na důvody, které vedou strany k uzavření dohody. Domnívám se, že se svět po skončení studené války změnil. Proces globalizace podle Iana Clarka (Clark 1998) odstraňuje bariéru mezi mezinárodní a národní politikou. Státy již nemohou spoléhat pouze na sebe, pohybují se v propojeném světě (Clark 1998: 479). Spojené státy a Evropská unie musí reflektovat tyto změny. Spojené státy se po kolapsu Sovětského svazu ocitly v nové fázi jejich vývoje. Díky ekonomické a vojenské moci neměly konkurenta ve světovém kolbišti. Sovětský svaz se rozdrobil na několik států a nově vzniklá Ruská federace nemohla a ani nechtěla se Spojenými státy soutěžit. S rozpadem Východního bloku klesla strategická úloha Evropy. V situaci, kdy evropským zemím nehrozila sovětská okupace a rozšíření sovětského vlivu, tak se oslabila úloha Západní Evropy jako strategického partnera. Spojené státy se na čas zaměřily na Východní Evropu a na rozšíření aliance NATO. Spojené státy si postupně začaly uvědomovat, že Evropa už není nejdůležitějším regionem. Na počátku 21. století jsme svědky výrazného růstu Číny a dalších asijských zemí. Již několik let se hovoří o uzavření podobné dohody jako je TTIP, ale až v roce 2013 započala jednání, která stále trvají. Ekonomická krize na konci první dekády 21. století a následná krize Eurozóny ještě více znejistily představitele EU. Některé členské státy Evropské unie již nemají takovou moc, jakou měly, když disponovaly svými koloniemi, nyní potřebují zlepšit vlastní podmínky a to i pomocí spolupráce na nadnárodní úrovni. Spojené státy také musí reagovat na změny ve světové politice a spolupráce s partnery z Evropy hraje podstatnou

roli. Evropská unie se po rozpadu Sovětského svazu stále rozšiřuje, ale její vliv v porovnání s tzv. „*rising powers*“¹ upadá.

1.2 Hlavní otázka a hypotézy

Při psaní této práce jsem si položil **základní otázku**: Je TTIP uzavírána kvůli udržení moci Západu?² Uvědomuji se, že se politika během posledních tří dekad změnila. Tyto změny se netýkají pouze Spojených států a EU, ale i dalších zemí. S tím souvisí i moje hypotézy.

Hypotéza č. 1: Myslím si, že Spojené státy i Evropská unie sledují více záměrů. TTIP má být v první řadě obchodní dohodou, já však tvrdím, že se nejedná pouze o obchod. TTIP spojuje dva mocné partnery, kteří společně čelí (staro)novým výzvám v podobě Ruska a Číny.

Hypotéza č. 2: Tvrdím, že se Spojené státy i Evropská unie pomocí TTIP snaží vyrovnat s relativním úpadkem své moci. Zároveň tvrdím, že je vyjednávání o TTIP ovlivněno nejen státy, ale i dalšími aktéry. V souvislosti se složitým jednáním a zapojením mnoha aktérů je dle mého názoru zřejmé, že se do vyjednávání zapojuje více zájmů. Myslím si, že Evropská unie chce touto dohodou spojit potřebné s užitečným, tedy bezpečnost s ekonomickým růstem. Odpověď na hlavní otázku a pravost hypotéz bych chtěl potvrdit aplikací dvou tradičních rodných teorií mezinárodních vztahů.

1.3 Jednotlivé části práce

Tato práce se skládá z úvodu, teoretické části, analytické části, závěru a příloh. První část práce bude rozdělena na dvě kapitoly, v kterých představím teorie. V druhé, stěžejní části práce aplikuji vybrané znaky z teoretické části. Stejně jako první část, i druhá bude mít dvě kapitoly. Aplikuji zde znaky realismu a liberalismu nejprve na geopolitickou stránku TTIP, v další kapitole se zaměřím na ekonomické dopady TTIP a na samotný proces vyjednávání o této dohodě. Součástí práce budou i různé přílohy, pomocí kterých chci doplnit další informace.

---

¹ Rising powers jsou země, které v posledních letech zaznamenaly výrazný ekonomický růst. Tyto země se z příjemců ekonomické pomoci staly jejími donory. Mezi rising powers patří členové skupiny BRICS, tedy Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika. O Indonésii či Mexiku také můžeme mluvit jako o rising powers (Institute of Development studies 2015).

² V této diplomové práci pracuji s pojmem Západ. Kishore Mahbubani (Mahbubani 2008) definuje západ jako země, které jsou nejvíce rozvinuté a jsou založené na demokracii. Kishore Mahbubani označuje Západ za zdroj mezinárodních institucí a za zdroj pravidel, která byla vytvořena po druhé světové válce. Západ však podle tohoto autora musí čelit vzrůstající opozici zejména asijských zemí, které bojkotují západní pravidla (Mahbubani 2008: 112–116). Dominique Moïsi zmiňuje, že Západ nikdy nebyl zcela jednotný. Důležité však je, že se Západní Evropa (EU) a Spojené státy navzájem potřebují, aby mohli prosadit své zájmy ve světové politice (Moïsi 2003: 67–69). Pro potřeby této práce vycházím z těchto definic. Ačkoliv mohou být za Západ považovány i další země, v práci mi pojem Západ označuje účastníky dohody TTIP.

1.3.1 Teoretická část práce

V první části práce se zaměřím hlavně na realismus a liberalismus jako nejdůležitější teorie mezinárodních vztahů. Ve své práci využiji základní premisy těchto směrů. Domnívám se, že každá teorie má potenciál vysvětlit dění, které souvisí s TTIP. První teorií, kterou představím, je realismus. Realismus je zejména o moci a bránění národních zájmů. Realismus byl vůdčí teorií během bipolárního konfliktu, nicméně s rozpadem Sovětského svazu a ukončením studené války byl odsunut do pozadí ve světle transformace mezinárodního systému. V práci použiji premisy rodiny realistických teorií. Jsem si vědom, že tato rodina je rozvětvená, proto jsem se rozhodl o představení znaků, které dle mého názoru nejvíce odpovídají současnému světu a jdou aplikovat i na vyjednávání o TTIP. Realistické teorie dokáží vysvětlit mocenské spory či války, ale evropský integrační proces nám ukázal, že ve světové politice existuje možnost dlouhodobé spolupráce v mnoha oblastech. V práci aplikuji i liberální pohled na světovou politiku, který dokáže vysvětlit spolupráci, jež je základem pro fungující EU. Kromě základních premis liberalismu se zaměřím i na liberální mezivládní přístup, který si uvědomuje různé vlivy podílející se na rozhodování o politice. TTIP podle zastánců liberálního pohledu nemusí být pouze pragmatickou politikou pro zajištění vlastních zájmů, tato dohoda bude mít dopad i na okolní svět. Díky TTIP můžeme zavést nové mezinárodní standardy. Z TTIP můžou profitovat obě strany dohody a za jistých podmínek celý svět.

1.3.2 Analytická část práce

V analytické části se nejdříve zaměřím na geopolitické³ výzvy dnešního světa. V této kapitole se budu věnovat zejména celosvětovým výzvám, které podle mého názoru přispěly k vyjednávání o TTIP. Tato kapitola se zaměří i na zmíněné rising powers, které vznášejí pochybnosti o postavení Západu. Čína se může pochlubit rostoucí ekonomikou i střední třídou (srovnej ekonomické ukazatele v příloze č. 2a, 2b). Ruská federace již není tak slabá a vnitřně rozdělená. Růst cen ropy a zemního plynu a s tím spojené bohatnutí Moskvy dodalo Rusům nové síly. Ruská ekonomika spoléhá hlavně na své nerostné bohatství, díky kterému znovuzískala svoje postavení v mezinárodní politice. Ruská zahraniční politika doznala řady změn a začala být více asertivní. Tento trend se objevuje několik let, naposledy při řešení krize na Ukrajině. Evropská unie tak znovu čelí ruské agresi ve své blízkosti. Zároveň se Washington začal více zaměřovat na Asii, zejména na pacifický region, tedy jakýsi obrat, kterému se za

---

³ Geopolitiku můžeme jednoduše vysvětlit jako vědu, která se zabývá vlivem geografických faktorů a historie na politiku. Počátky geopolitiky nalezneme v 19. století a za jejího otce můžeme považovat Rudolfa Kjelléna. Geopolitika ve dvacátém století byla částečně zdiskreditována německou nacistickou rétorikou. Nyní je již považována za běžnou součást vědeckých prací (Ó Tuathail, Dalby, Routledge 2006: 1–2).

prezidenta Obamy začalo přezdívat „*pivot to Asia*.“ Domnívám se, že se EU znovu snaží o zlepšení vztahů s USA a připravovaná dohoda je dobrým důkazem.

Druhá kapitola analytické části je věnována samotnému vyjednávání TTIP. V této části chci nabídnout pohled na složité vyjednávání, do kterého se zapojuje větší množství aktérů. Spojené státy si uvědomují příležitost získat lepší podmínky pro obchod. V současném propojeném světě nerozhodují pouze státy, ale i další aktéři mají svůj vliv. Různí nestátní aktéři jako lobby či sdružení dokáží prosadit své zájmy do národní politiky. Jakákoliv vyjednávání ve 21. století jsou složitá a TTIP není výjimkou. TTIP přichází v době, kdy multilaterální jednání o liberalizaci světové ekonomiky nejsou úspěšná. Světová obchodní organizace⁴ je zablokována několik let, kvůli velkému množství členů z rozvojových zemí, které blokují jednání a odmítají další liberalizaci, která pro ně není výhodná (Walker 2011). A proto se Spojené státy a Evropská unie snaží o liberalizaci obchodu alespoň mezi sebou. Tvrdím, že Západ je donucen k užší spolupráci kvůli prosazení vlastních zájmů a zvýšení svého vlivu. Rozdělení moci, jaké bylo na konci minulého století, již neplatí. Na druhou stranu dohody podobné TTIP posílí vliv Západu a dokáží, že je Západ připraven reagovat na nové výzvy. V předkládané práci bych chtěl dokázat, že Spojené státy i členské státy EU jsou hnány touhou po moci a udržení vlastního postavení a blahobytu. Tvrdím, že se Evropská unie pomocí TTIP snaží o získání lepších podmínek pro úspěšný obchod. Evropská unie zaznamenala snížení obchodu s Ruskem a dohoda TTIP má potenciál nastartovat evropskou ekonomiku.

1.4 Metodologie

Moji diplomovou práci pojmu jako jedno případovou studii. Domnívám se, že díky jedno případové studii mohu poskytnout komplexní obrázek o TTIP. V práci chci představit různé důvody, proč se strany snaží o vyjednání dohody, proto se mi tento způsob zdá nejlepší. Nezávislou proměnnou této práce budou národní zájmy Spojených států, členů EU a v některých případech i EU samotné. Další nezávislou proměnnou budou ekonomické zájmy všech zúčastněných aktérů a to nejen států. Závislá proměnná této práce bude samotná dohoda a její vyjednávání (Drulák a kol. 2008: 16–33). V práci aplikuji dvě tradiční rodiny teorií mezinárodních vztahů. První z nich bude realistická, která by mi měla odpovědět na otázky spojené s přežitím v systému a s problematikou relativních zisků. Liberální teorie použiji,

---

⁴ Světová obchodní organizace byla založena, aby usnadnila obchod mezi členskými státy. Tato organizace vznikla v roce 1995, kdy nahradila Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), která byla založena po druhé světové válce, aby liberalizovala mezinárodní obchod. WTO má v současnosti 162 členů (World Trade Organization 2016). Rozvojové státy často kritizují WTO, neboť tvrdí, že se bohaté země snaží prosadit dohody, které uškodí chudým (Walker 2011).

neboť mají potenciál vysvětlit spolupráci na různých úrovních. V obou analytických kapitolách aplikuji obě rodiny teorií. Díky tomu budu moci porovnat oba přístupy a jejich schopnost vysvětlit danou problematiku.

1.5 Rozbor literatury

TTIP se stále vyjednává, proto neexistuje velké množství literatury. V naprosté většině případů využiji zdrojů v anglickém jazyce. V teoretické části čerpám převážně z knih a odborných článků. Domnívám se, že je vždy lepší využít původních autorů, než různých učebnicových knih v českém jazyce. V několika málo případech se nevyhnu ani těmto knihám, ale pokud to bude možné, tak využiji hlavně originálních děl v původním znění. V případě realismu mi je důležitým zdrojem informací o americké moci článek Stephana M. Walta *Alliances in a Unipolar World* (Walt 2009). Stephan M. Walt v tomto článku zmiňuje důležité aspekty politického života v době po rozpadu Sovětského svazu. Dalším důležitým autorem je pro mne i Kenneth Waltz a jeho kniha *Theory of International Politics* (Waltz 1979). Při vytváření teoretické části zaměřené na realismus jsem využil i následujících autorů: Josepha M. Grieca, Hanse J. Morgenthaua, Edwarda H. Carra či Stanleyho Hoffmanna. V druhé teoretické části, která je věnovaná liberálním premisám mám za cíl použít co nejvíce původních zdrojů. V této části se budu věnovat i liberálnímu mezivládnímu přístupu Andrewa Moravcsika. Některé znaky realistických a liberálních teorií podle mého názoru jsou dnes již překonané, proto se pokusím definovat alespoň ty znaky, které sdílí většina odborníků a zároveň jdou použít i ve světě 21. století.

V analytické části využívám informací ze serveru EurActiv, a to v anglickém, českém a německém jazyce. V práci využiji oficiálních zdrojů Evropské komise, která má oprávnění zastupovat členské státy při vyjednávání dohody se Spojenými státy. Tyto informace jsem získal na internetových stránkách, ale i v tištěné verzi z Evropského domu, kde se v loňském roce konala debata o tomto tématu. Důležitým zdrojem informací je i Centrum pro studium evropské politiky (*Centre for European Policy Studies*). V práci použiji hlavně práce profesora Daniela S. Hamiltona z tohoto centra, neboť oceňuji jeho geopolitické úvahy o daném tématu. Původ oficiálních zdrojů je nevyrovnaný, převažují zdroje z Evropy, neboť americké úřady příliš informací neposkytují. V analytické části jsem byl odkázán zejména na internetové zdroje a studie různých think tanků jako je Centrum pro studium evropské politiky, neboť recenzované časopisy, ani knihy zatím příliš nereflektují tuto problematiku. Využiji oficiálních zdrojů aliance NATO či OSN. Dalším důležitým zdrojem informací byla i Yaleova univerzitní knihovna, která má dostupné mezinárodní smlouvy, proslovy a dokumenty online.

V analytické části využiji i dat Světové banky či Mezinárodního měnového fondu, abych podpořil mé hypotézy. Při hledání internetových zdrojů mi situaci znesnadňuje i zaměření některých deníků. Například velká část článků z *The Guardian* a *The Independent* ukazuje, že jsou redakce deníků levicově zaměřené a silně proti TTIP. Tento jev se projevil zejména v souvislosti se zveřejněním dokumentů z jednání organizací Greenpeace (této aféře se budeme věnovat v samotném konci práce).

V současné době zatím v českém prostředí neexistuje žádná širší studie o problematice dohody TTIP, neboť se jedná o poměrně nové téma s nejistým výsledkem. Toto téma jsem si zvolil, neboť se dlouhodobě zajímám o vztahy mezi Spojenými státy a Evropskou unií. Již moje bakalářská práce byla na téma speciálního vztahu mezi Velkou Británií a Spojenými státy. Dalším důvodem, proč jsem si zvolil toto téma, je skutečnost, že v českém prostředí neexistuje žádná širší práce o této nové dohodě. Práce by podle mého názoru mohla obohatit české prostředí.

1.6 Bližší představení Transatlantického obchodního a investičního partnerství

Nyní nejdříve představím základní informace o TTIP. Z důvodu, že se v práci nebudu zabývat jednotlivými otázkami, které dohoda upravuje, chci nabídnout alespoň základní informace o TTIP. Evropská unie a Spojené státy jsou blízkými partnery několik desítek let. Oba aktéři jsou také navzájem silně propojeni. Nyní vyjednávané Transatlantické obchodní a investiční partnerství spojí tyto dva celky v největší zóně volného obchodu. Následující řádky věnujeme krátkému představení TTIP. Cílem této práce není diskuse o jednotlivých oblastech dohody, ale i tak je obsah dohody důležitý pro pochopení širší souvislosti.

Po schválení dohody by mohlo dojít k tvorbě nových pracovních míst, snížení cen za zboží a služby společně s větším výběrem. Velké evropské a americké firmy již působí na opačné straně Atlantiku, ale TTIP má za cíl usnadnit expanzi menším firmám. Evropská komisařka pro obchod Cecilia Malströmová se nechala slyšet, že přiblížení standardů neznamená, že by EU nijakým způsobem snižovala standardy pro bezpečnost potravin, pracovního práva apod. (Evropská komise 2015: 1–3).

Evropská unie a Spojené státy nemají mezi sebou vysoká cla, průměr se pohybuje kolem 4% a TTIP by měla většinu cel odstranit. TTIP má za cíl odstranit či alespoň snížit netarifní překážky, které v současné situaci brání vzájemnému obchodu více, než cla. Díky TTIP by mělo dojít k vzájemnému uznání standardů a tím k zjednodušení obchodu. Podnikatelé z Evropské unie by tak nemuseli zdlouhavě získávat povolení k vývozu jejich výrobků, protože by stačilo se prokázat potvrzením z EU (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2016). Technické bariéry, jako jsou různé standardy neslouží v první řadě jako nástroj, který by měl zdražit cizí produkty, v první řadě jde o zajištění daných standardů. Pokud musí producent plnit různé standardy a získávat certifikaci, tak to zdražuje výrobky a není pak konkurenceschopný (Egan, Pelkmans 2015: 3). Schválení TTIP by znamenalo usnadnění obchodu např. v automobilovém průmyslu či zdravotnické techniky.⁵ Díky tomu by se nepřímo zvýšil obchod i České republiky se Spojenými státy, neboť některé součástky pro německé automobilky jsou vyráběny i u nás a poté použity v Německu (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2016).

Projednávaná dohoda mezi Spojenými státy a Evropskou unií má mít po svém uzavření velké dopady i v oblasti investic. TTIP se zaměřuje na ochranu investic, aby došlo k jejich

---

⁵ Můžeme předpokládat, že přiblížení standardů a odstranění těchto překážek povede k zvýšení exportu. Zejména Německo, které je velkým producentem v automobilovém průmyslu by zvýšilo svůj export do Spojených států. Automobilový průmysl by pomocí TTIP mohl růst, protože v současné době netarifní bariéry tvoří jednu čtvrtinu celkové částky, pomocí TTIP by došlo ke snížení ceny a lepší konkurenceschopnosti oproti výrobkům ze třetích zemí. (Deutsch 2013: 10).

vzájemnému zlepšení. Již nyní je Evropská unie největší zahraniční investor ve Spojených státech⁶ (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2016). Tato dohoda má potenciál ještě více povzbudit evropské investory k investování do Spojených států. TTIP by v oblasti investic měla zakázat: diskriminaci zahraničních investorů, vyvlastnění zahraničního majetku bez nároku na kompenzaci či nekorektní zacházení s investory z Evropy či Spojených států. Větší propojení ekonomik by usnadnilo další investice. Londýnský výzkumný ústav Centre for Economic Policy Research (CEPR) vytvořil pro Evropskou komisi studii, podle které by uzavření TTIP mělo mít na ekonomiky dopad mezi 0, 2 (více pesimistický odhad) až 0, 5 % HDP (více optimistický odhad). Tato čísla se mohou zdát jako marginální, ale vzhledem k absolutním částkám HDP se jedná o podstatné změny (Centre for Economic Policy Research 2013: 45–46).

TTIP nemá v úmyslu harmonizaci všech pravidel. Cílem dohody je celkové zlepšení vzájemného obchodu a investic. Předmětem jednání nejsou pracovní předpisy, sociální politika či hygienické standardy. Dohoda má za cíl zmenšení podílu byrokracie nebo i uznávání certifikátů, pokud obě strany vyžadují podobné podmínky. Díky TTIP by také došlo k usnadnění přístupu k veřejným zakázkám pro evropské firmy, neboť Spojené státy v současné chvíli upřednostňují americké firmy před firmami z dalších zemí (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2016).

1.6.1 Řešení sporů

TTIP by měla zaručit právo na spravedlivý proces při soudním řízení v rámci vnitrostátního procesu. Komisařka pro obchod Cecilia Malmströmová navrhla změnu v souvislosti s kritikou mechanismu pro urovnávání sporů mezi investory a státy, zkráceně ISDS (*Investor-State Dispute Settlement*) (Evropská komise 2015a). Dosavadní mechanismus nemá přesně definovaná pravidla a je založen na rozhodnutí soukromých arbitrů, proto se stal terčem kritiky z mnoha stran. ISDS není používán pouze pro řešení sporů v transatlantických investičních sporech, tento mechanismus je používán po celém světě (Evropský parlament 2015). Komisařka navrhla systém investičních soudů, který by měl odpovídat současným nárokům. Tento soud by byl dvoustupňový a skládal by se ze soudců, kteří by byli nominováni jak Evropskou unií, tak Spojenými státy a další nezávislou stranou⁷ (Evropská komise 2015a).

---

⁶ Již dnes jde 28 % přímých zahraničních investic EU do USA. Spojené státy zase představují 45 % přímých zahraničních investic, které směřují do EU (Evropská komise 2014: 9).

⁷ V soudu prvního stupně by rozhodovalo 15 soudců, po pěti ze Spojených států a Evropské unie, zbylých pět by bylo ze třetích zemí. Druhý stupeň by představoval odvolací soud složený ze šesti soudců ve stejném poměru jako

Teoretická část práce

2 Realistická teorie mezinárodních vztahů

Nyní se alespoň krátce pokusím o představení realismu. Cílem této části není vyčerpávající popis realismu (později i liberalismu) a jeho vývoj, na následujících stránkách se snažím o přiblížení teorií mezinárodních vztahů, jež budu aplikovat na připravované dohodě TTIP. Krátce představím i nejvýznamnější autory dějin realismu. Uvědomuji si, že existují další významní autoři, ale přesto věřím, že zde zmínění autoři dostatečně zastoupí realistickou tradici mezinárodních vztahů. Součástí této kapitoly je i krátký nástin vývoje realismu a jeho kritika.

Realismus patří mezi základní a nejstarší teorie mezinárodních vztahů. Tento směr je často oceňován za to, že si dokázal vydobýt své postavení nejen ve vědeckém světě, ale i v tom politickém. Realismus není pouze teorií mezinárodních vztahů, tento směr se vyvinul až v paradigma během studenové války konfrontace. Realismus, stejně jako ostatní teorie mezinárodních vztahů zastřešuje celou rodinu teorií. Tyto teorie se mezi sebou více či méně liší a někdy si dokonce i odporují. Současně existují základní premisy, které většina autorů zastává. Neshody mezi zastánci realismu vzbuzuje např. otázka spolupráce. Velké rozpory jsou zejména mezi ofenzivními a defenzivními realisty. Ofenzivní realisté, pokud jde o dlouhodobou spolupráci, nevěří, že je dosažitelná a to zejména kvůli charakteru mezinárodního prostředí. Každý autor má trochu jiný pohled na svět a politiku, ale i přes některé neshody existují společné rysy realismu, které vyznává většina představitelů. Již samotný název této teorie nám dává tušit, že představitelé tohoto směru dávají přednost reálnému pohledu na domácí i světovou politiku. Zastánci realismu mají za cíl prezentovat politiku jaká je, ne jakou by ji chtěli mít (Waisová 2009: 106–110).

2.1 Společné znaky realistických teorií

Jak již bylo naznačeno, jestliže chci nalézt společné znaky realismu, tak se nevyhnu alespoň částečnému zjednodušení. Následující řádky jsou věnované představení základních znaků této teorie. Jednotliví autoři různě upravují další znaky, ale moc, síla, státocentrismus,

---

v prvním stupni. Cílem této změny je vytvořit stálý mezinárodní soud pro investice, který by nahradil dosavadní mechanismus (Evropská komise 2015a).

svépomoc, přežití a problém se spoluprací patří k základním znakům. V této diplomové práci budu aplikovat většinu těchto znaků, ale v některých případech v poupravené podobě (viz dále).

Moc a síla

Mezi neodmyslitelné rysy realistické tradice patří moc a síla. Tyto dva znaky jsou ve světě podle realistů všudypřítomné. Ačkoliv existuje různé pojetí moci a síly, klasičtí realisté ztotožňují tento pojem s vojenskou mocí. Realisté zastávají názor, že vojenská moc patří mezi nejdůležitější aspekty pro přežití státu. K pochopení těchto názorů vede i fakt, že realisté považují politiku za boj o moc. Jestliže chce stát přežít a tím dostat svému hlavnímu cíli, pak nesmí podcenit velikost své vojenské moci. Kenneth Waltz⁸ tvrdí, že si každý stát chce udržet své postavení a nechce, aby druhý zvítězil a proto se snaží o maximalizaci své síly, ne aby si zajistil nejvíce síly, ale aby měl dostatek síly na přežití (Waltz 1979: 126). Hans J. Morgenthau v díle *Politics among Nations* (Morgenthau 1948) klade důraz i na další oblasti, nejen vojenskou moc. Morgenthau tvrdí, že o moci státu nerozhoduje pouze vojenská moc, ale i geografická poloha států, počet obyvatel či přírodní bohatství. Díky své pozici nehrozilo Spojeným státům tak velké nebezpečí během světových válek, jako zemím v Evropě. Morgenthau říká, že díky své poloze mohla Velká Británie lépe čelit Napoleonovi nebo Hitlerovi. Stejně tak i napadení Pyrenejského poloostrova z Francie není snadné, protože pohoří komplikuje případnou agresi. Morgenthau dále uvádí zdroje moci, které nejsou stále jako poloha. Mezi nestálé zdroje řadí např. počet obyvatel. Morgenthau napsal tuto knihu v roce 1948, rok poté, co Indie získala nezávislost. Pro Velkou Británii se jednalo o výraznou ztrátu, protože Británie osamostatněním Indie přišla o 400 z celkového počtu 550 miliónů obyvatel ve své sféře vlivu. Morgenthau si uvědomuje, že ani počet obyvatel sám o sobě nevytváří o moci státu, neboť také rozhoduje, jak moc jsou obyvatelé kvalifikovaní, či jaké přírodní bohatství stát nabízí (Morgenthau 1948: 80–94).

---

⁸ Kennetha Waltze můžeme považovat za jednoho z hlavních představitelů (neo)realismu. Právě Kenneth Waltz a jeho *Theory of International Politics* z roku 1979 (Waltz 1979) zmiňuje základní premisy. Waltz hovoří o podstatě anarchie a států, ve které využívá přirovnání k firmám v domácí politice, protože stát i firma se snaží přežít v systému. Waltz dále hovoří o nutnosti svépomoci, či o nástrahách interdependence (vzájemné závislosti, viz dále). Waltz tvrdí, že když státy budou příliš podporovat dovoz z cizích zemí, pak mohou být lehce poškozené a závislé na ostatních. Kenneth Waltz je i jedním z nejdůležitějších představitelů neorealismu, který bude krátce zmíněn dále (Waltz 1979: 93–111, 139).

V této práci se zaměřím převážně na význam ekonomické síly, která má dopady na bezpečnost a celkovou moc státu. Edward. H. Carr se ve své knize *Nationalism and After* (Carr 1945) zamýšlí nad ekonomickými aspekty moci. Edward. H. Carr odmítá tvrzení, že by merkantilismus souvisel se snahou zvýšit životní podmínky společnosti, Edward. H. Carr v této knize tvrdí, že je merkantilismus tradiční součástí mocenské politiky, která má za cíl zvýšit relativní zisk (viz dále) a podpořit export, ne import. Tento stoupenec realismu říká, že je merkantilismus pomůckou, která má zlepšit postavení státu. Edward. H. Carr dodává, že tzv. *trade wars* jsou nástrojem merkantilistické politiky (Carr 1945: 5–8). Klasičtí realisté by mohli upozornit na fakt, že bezpečnost je více než ekonomika, ale slábnoucí ekonomika může nepřátele oslabit a vést až k jejich rozpadu, jako jsme byli svědky v případě Sovětského svazu. Dokonce i Kenneth Waltz ve článku *The Emerging Structure of International politics* (Waltz 1993) dává větší zřetel na ekonomiku. Waltz tvrdí, že jaderné zbraně znemožňují soutěž ve zbrojení a proto se stává důležitou i soutěž na poli ekonomiky a technologií. Jakmile státy vlastní jaderné zbraně, tak nelze použít sílu k řešení nastalých konfliktů. Waltz dodává, že ekonomické a vojenské soupeření je v mnohých případech stejně důležité. Spojené státy představují výborný příklad toho, jak během dekad od skončení druhé světové války dokázaly pomocí ekonomiky ovlivňovat světové dění např. pomocí Západní Evropě, mezinárodními organizacemi apod. (více v následující části práce) (Waltz 1993: 59–60).

Stát a anarchické prostředí

Nyní jsem se dostal k dalšímu rysu tradice realismu. Když realisté hovoří o politice, pak za hlavního hráče označují stát. Stát je entitou, jež musí umět využít sílu uvnitř svého teritoria, ale i navenek před ostatními státy. Všechny státy mají podle realistů stejné cíle, neboť každý stát chce zajistit pořádek uvnitř a zároveň i v oblasti mezinárodních vztahů. Realisté nejprve odmítali přiznat výraznější roli i dalším entitám, ale to se s postupem času změnilo (Legro, Moravcsik 1999: 6). Tomuto přístupu se nelze divit, vždyť první mezinárodní organizace a další aktéři neměli oproti dnešní době téměř žádnou moc. I s přihlédnutím k růstu moci ostatních aktérů, stát je i nadále nejdůležitějším činitelem mezinárodních vztahů. Každý stát si může vytvořit svojí vlastní hierarchii vnitrostátní politiky, ale u té mezinárodní platí jiná pravidla. Mezinárodní politika se podle realistů odehrává v anarchickém prostředí. Toto prostředí se vyznačuje tím, že nad státy již není žádná entita, která by měla moc na ovlivnění států. Státy mezi sebou mohou vykonávat svoji politiku a nemusí se obávat žádné instituce, či aktéra, který by měl reálnou moc jim překazít plány. Státy řeší neshody pomocí válek a mezinárodní

organizace v čele s OSN⁹ nedokáží zabránit této situaci (Grieco 1988: 490–491). Realisté zastávají názor, že je politika zejména bojem o moc a jestliže jeden aktér něco získá, pak druhý musí o něco přijít. Této logice se říká hra s nulovým součtem. Hra s nulovým součtem učí, že existují omezené statky, které může ovládat pouze jeden na úkor druhého (Baldwin 1993: 11). Stoupenci realismu nepatří mezi zastánce přílišné spolupráce a dlouhodobé integrace. Samotné státy již několikrát během vývoje EU potvrdily, že jsou nejdůležitějšími hráči světové politiky. Jedním z momentů byla politika Francie během 60. let (viz dále). Zatím posledním velkým momentem bylo odmítnutí Smlouvy o Ústavě pro EU,¹⁰ která nebyla přijata (Moravcsik 2009: 471–473).

Svépomoc v propojeném světě

S anarchickým prostředím souvisí další problém a to, kdy mají státy dostatek síly k uskutečnění svých zájmů. Jestliže neexistuje žádná vyšší autorita, pak se státy musí spoléhat pouze samy na sebe a na svou vojenskou moc. Když každý stát bude následovat tuto logiku, tak nastane situace, kdy koncentrace vojenské síly bude hlavním úkolem států. Realisté pohlíží na stát jako na entitu, která usiluje o přežití v anarchickém prostředí. Kromě přežití má stát více cílů, jako je např. fungující ekonomika, nicméně bezpečnost bude vždy důležitější než ekonomická prosperita. Interdependence,¹¹ která se naplno projevila během 70. let minulého století, ukázala propojení ekonomik. Vzájemná závislost přináší pro státy řadu obtíží. Kenneth Waltz ve své knize *Theory of International Politics* (Waltz 1979) hovoří o interdependenci jako o hrozbě pro státy. Interdependence totiž oslabuje nezávislost rozhodování. Waltz tvrdí, že víc než o vzájemnou závislost, jde o vzájemnou zranitelnost (Waltz 1979: 138–140).

---

⁹ Organizace spojených národů vznikla po druhé světové válce v roce 1945. OSN, navazuje na předchozí neúspěšný projekt Společnosti národů, který vznikl jako odpověď na hrůzy první světové války. Hlavním cílem při zakládání OSN bylo, aby zamezila vzniku dalšího světového konfliktu. V současnosti je členy 193 států. Rada bezpečnosti je jedním z nejdůležitějších orgánů OSN, který má na starost zajištění světového míru a bezpečnosti. Na tento úkol má svěřené pravomoci, které by měla použít v případě ohrožení míru. Rada bezpečnosti se v současné době skládá z pěti stálých členů, a to z Ruska, Velké Británie, Francie, Spojených států a Číny. Rada bezpečnosti má celkem 15 členů, ale pouze 5 stálých má právo veta. OSN se nezabývá pouze bezpečností. V souvislosti se vstupem velkého množství bývalých kolonií se OSN zabývá nejen bezpečností a mírem, velký důraz je kladen i na rozvojová témata či postavení žen ve společnosti (UN 2016a). Více informací o činnosti a organizaci OSN naleznete na internetové stránce <http://www.un.org/en/index.html>.

¹⁰ Smlouva o Ústavě pro EU byl návrhem, který měl zavést bližší spolupráci. Jedním z velkých problémů této smlouvy byl i samotný název, neboť některé země považovaly za nepřijatelné, aby odsouhlasily něco s takovým názvem. Občané Nizozemska a Francie odmítli tuto smlouvu (BBC 2005).

¹¹ Teorie interdependence neboli komplexní vzájemné závislosti pochází z knihy *Power and Interdependence* od autorské dvojice Robert O. Keohane a Joseph S. Nye (Keohane, Nye 1989). Tito autoři zde představují teorii, která reflektuje zapojení většího počtu aktérů do mezinárodní politiky. První edice této knihy byla vydána již v roce 1977, tato práce je založena na výtisku z roku 1989. Teorie komplexní vzájemné závislosti říká, že jsou státy a další aktéři na sobě navzájem závislé (Keohane, Nye 1989: 8).

Přežití

Další společný rys realismu jak již bylo naznačeno je spojen se zajištěním bezpečnosti a přežitím v systému. Realisté říkají, že zajištění bezpečnosti patří mezi základní úkoly každého státu. Až poté, co stát zabezpečí své přežití pomocí vojenské síly, tak může rozvíjet další oblasti jako je zisk nebo moc (Waltz 1979: 126). V tomto systému neexistuje žádná entita, která by dokázala zamezit vypuknutí válek, a proto každý stát musí sledovat ostatní státy, aby nebyla jeho existence ohrožena. Stát nejedná v zájmu jedinců, protože je omezen podstatou anarchie a tak hlavním úkolem, který sleduje je přežití sebe sama. (Grieco 1988: 487, 498). Aby stát dokázal přežít, tak si musí udržet moc a sílu. Edward. H. Carr¹² tvrdí, že málo důležitých válek v minulých staletích bylo vedeno kvůli touze získat teritorium, nebo kvůli obchodu. Tento představitel realismu říká, že jsou velké konflikty vedeny kvůli získání větší moci a ještě častěji, kvůli tomu, aby druhý stát nezískal onu moc¹³ (Carr 1946: 111). Když se dostane do situace, ve které zbrojí všechny státy, tak hrozí nadměrné zbrojení. Akteři si hlídají kapacity ostatních států a s tím souvisí tzv. bezpečnostní dilema.¹⁴ S tímto pojmem přišel John Herz, jenž reagoval na dění ve světové politice 50. let minulého století (Herz 1950: 157).

Spolupráce

Základní znak realismu říká, že si jednotlivé státy musí v první řadě zajistit vlastní přežití. Státy také dbají na svépomoc, protože nechtějí být závislé na ostatních státech. Tento úkol komplikuje spolupráci, protože státy nemohou spoléhat na někoho jiného. Pro rodinu realistických přístupů je důležitý relativní zisk, tedy to, co státy získají oproti ostatním (Powell 1993: 209). V anarchickém prostředí se státy bojí spolupracovat, protože je možné, že ten s kým začnou spolupracovat, se brzy může stát nepřítelem. Státy tedy musí sledovat zisky partnera. Druhým zásadním problémem podle Josepha M. Grieca (Grieco 1988) je strach z podvádění. Když dojde ke spolupráci, tak stát A ani stát B nemají jistotu, že ten druhý nebude podvádět

---

¹² Nejznámější dílo Edwarda. H. Carra je bezpochyby *The Twenty Years' Crisis 1919-1939. An introduction to the study of international relations*. Edward. H. Carr v této knize, která byla poprvé vydaná na sklonku třicátých let a jež se dočkala několika dotisků, kritizuje meziválečnou politiku, především naivitu s ní spojenou. Dvacetiletou krizí je myšleno období od konce první světové války, až do roku 1939. Edward H. Carr na stránkách této knihy tvrdí, že politici nedokázali využít naděje a potenciál prvních let po válce a že druhá polovina tohoto období pouze ukázala jak utopické a nereálné byly představy vytvořené v prvních poválečných letech (Carr 1946: 224).

¹³ Edward. H. Carr uvádí jako příklad politiku Velké Británie a Francie proti Rusku během Krymských válek. Velká Británie a Francie chtěly zabránit tomu, aby Carské Rusko nemohlo ohrozit jejich zájmy v tomto regionu (Carr 1946: 111).

¹⁴ Herz hovoří nejen o státech, ale i o jednotlivcích a skupinách, neboť soutěživé anarchické prostředí vždy podněcovalo k touze po moci. V tomto prostředí podle Herze vládne Hobbesovské *homo homini lupus*, kdy jednotliví hráči nemohou spoléhat na důvěru a musí se postarat o vlastní bezpečnost. Herz na druhou stranu tvrdí, že toto prostředí neznamená nemožnost spolupráce, protože spolupráce může být blahodárná a může vést ke zvýšení vlivu (Herz 1950: 157).

(Grieco 1988: 487). Ačkoliv rodina realistických teorií dbá hlavně na svépomoc a nestaví se ke spolupráci příliš přívětivě, tak spolupráce mezi Západní Evropou a Spojenými státy byla téměř po celé dvacáté a i na počátku dvacátého prvního století důležitou součástí politiky. Oba partneři si natolik důvěřují, že během bipolární konfrontace vytvořili vojenskou alianci NATO, která dokázala přežít i po rozpadu Sovětského svazu. V práci se pokusím překonat realistický pesimismus znemožňující spolupráci v rámci Západu pomocí TTIP.

2.2 Mezivládní přístup

Mezi realisty, jež se zabývali možností spolupráce mezi státy, lze zařadit Stanleyho Hoffmanna.¹⁵ Hoffmann hovoří o politice, jako o dvouúrovňové hře. První úroveň je více důležitá než druhá, protože tato úroveň se týká bezpečnostní a zahraniční politiky. Na poli zahraniční a bezpečnostní politiky podle Hoffmanna není místo pro spolupráci. V druhé úrovni, která má až sekundární význam je již spolupráce mezi státy možná (Hoffmann 1964 87–92). Do této úrovně patří i ekonomická spolupráce mezi státy. Hoffmann hovoří o spolupráci zejména v Evropě v souvislosti s integračním procesem po druhé světové válce (viz dále) (Hoffmann 1966: 862–870).

V této diplomové práci chci použít co nejvíce základních znaků realismu. V návaznosti na kritiku realismu (viz dále) a na vývoj současné politiky budu pracovat zejména s jeho znaky, jako je vůdčí postavení států, hra s nulovým součtem, udržení bezpečnosti a přežití v systému. I s přihlédnutím k této skutečnosti si myslím, že každý stát sleduje vlastní zájmy, které v tomto případě sdílí v rámci TTIP, jež pomocí spolupráce v nižší politice dokáže podpořit i geopolitické zájmy jednotlivých států. Realismus dokáže odpovědět na hrozby pomocí vytváření aliancí a TTIP vede k zvýšení relativních zisků oproti novým výzvám, které usilují o změnu rozložení sil.

---

¹⁵ Stanley Hoffmann se věnoval fungování evropského integračního procesu zejména během 60. let, v době, kdy se objevily problémy ve fungování neofunkcionalismu (viz dále). Tyto problémy byly spojené s Charlesem de Gaullem a jeho politikou vůči společenství. Francouzský prezident dokázal zablokovat integraci, což v té době převládající teorie neofunkcionalismus nedokázala vysvětlit. Hoffmann však dokázal vysvětlit tuto situaci. Hoffmann zastával názor, že spolupráce může probíhat, ale pouze v méně důležité oblasti, jakou je např. ekonomická integrace. Na druhou stranu bezpečnost a zahraniční politika nejsou vhodné ke spolupráci mezi hráči v systému. Hoffmann patří mezi světlé výjimky, které se zabývaly evropskou integrací. Mnoho realistů nedokáže evropskou integraci vysvětlit. A právě Hoffmann byl schopný přinést prvky realismu do oblasti spolupráce a tím i vysvětlit limity integrace, která je dle realistů i nadále v rukou států (Hoffmann 1966: 862–878).

2.3 Proces vytváření soudobého realismu

Ačkoliv o realismu jako teorii mezinárodních vztahů se může mluvit až v souvislosti s děním ve dvacátém století, počátky realismu a jeho pohledu na svět sahají více do historie. Na následujících řádcích představím nejdůležitější momenty ve vývoji realismu. Cílem této části je dokázat, že se realistická tradice mezinárodních vztahů neustále vyvíjí, ale některé znaky se zachovaly až do současnosti.

Jednou z prvních osobností, kterou lze označit jako zastávce realistického pohledu na svět je řecký historik Thukydidés. Thukydidovo dílo *Dějiny peloponéské války*¹⁶ je považováno za jedno z prvních, nabízející realistické myšlení. Mezi další realisty můžeme zařadit Florentína Machiavelliho,¹⁷ jehož dílo *Vladař*, které je v oblasti mezinárodních vztahů a politiky neustále citováno.

Mezi další autory, kteří ovlivnili realistické myšlení, můžeme zařadit i Thomase Hobbesa. Hobbes vyznával tezi, že nezávislé státy jsou stejné jako nezávislí jedinci, kteří jsou hnáni svojí sobeckostí. Tato touha je jim vlastní a morální omezení je nedokáže oslabit. Hobbes nevěřil, že je možné odstranit válku ze světové politiky. Hobbes zastával názor, že komunikace mezi státy nepovede k vytvoření nadstátní entity, či k oslabení anarchie. Korab-Karpowicz tvrdí, že Kenneth Waltz (o Kennethu Waltzovi viz dále) a další autoři často přehlíží, že Hobbesovo pojetí anarchie je prostředí, kde existují nějaká pravidla (Korab-Karpowicz 2013).

Na základě těchto informací je zřejmé, že realistický pohled na politiku není pouze doménou dvacátého století. Pravdou zůstává, že dnes již tradiční představitelé realismu se nechali inspirovat starověkým Řeckem. Do této skupiny lze zařadit např. Maxa Webera, Edwarda H. Carra či Hanse J. Morgenthaua.

Realismus ve dvacátém století

Ačkoliv prvky realismu je možné nalézt již v dobách před naším letopočtem, či ve středověku, zlatá doba realismu nastala ve dvacátém století. Jak již bylo zmíněno, realismus stále čerpá z klasiků, jako byl Hobbes nebo Machiavelli, jejichž základní premisy neustále připomínají, že

---

¹⁶ Toto dílo nabízí realistický pohled na příčinu války mezi Athénami a Spartou. Příčina peloponéské války souvisí s rozdělením moci mezi řeckými městskými státy. Thukydidés dále hovoří o nadřazenosti vlastních zájmů nad etikou. V *Dějínách peloponéské války* Thukydidés mimo jiného popisuje vztahy uvnitř válkou zasažené společnosti, či rozložení moci a morální dilemata (Lebow 2007: 58–65).

¹⁷ Machiavelli hovoří o politice, která podle něj nemůže být morální, neboť nezáleží na morálních hodnotách, ale na výsledcích a to jak v domácí, tak v zahraniční politice. Machiavelli sice obhajuje nemorální činy politiky, ale nepopírá, že jde o zlo (Korab-Karpowicz 2013). Machiavelli ve *Vladaři* upozorňuje i na důležitost kvalitních zákonů, protože tam kde nejsou dobré zákony, tam není ani dobré vojsko (Machiavelli 1997: 49).

politika je neustálým bojem o moc, na domácí i mezinárodní scéně. Ve dvacátém století se víc než jindy tyto úvahy potvrdily. Realismus ve dvacátém století reagoval na úvahy a politiku, která začala být označována za idealismus (o idealismu viz dále). Tento směr byl kritizován (někdy možná až příliš tvrdě) pro svoji naivitu, neboť některé úvahy byly nereálné, protože světová politika se rozhodně nelze tak snadno změnit. Příznivci realismu později kritizovali meziválečné snahy, které měly zabránit dalším válkám. Mezi hlavními aktivitami těchto někdy nazývaných utopistů či idealistů bylo vytvoření Společnosti národů¹⁸ či uzavření Briand-Kelloggova paktu z roku 1928.¹⁹

Druhá světová válka změnila Starý kontinent v kontinent zničený válkou. Vzestup realismu byl jeden z výsledků druhé světové války. V letech po skončení konfliktu byli realisté plně zaměstnáni kritikou idealistických premis. Druhá světová válka vedla až k vytvoření realistické teorie, která během let bipolárního konfliktu díky mnoha akademickým pracovníkům získala vědecký základ. Posun k vědeckosti znamenal kvalitativní změny. Jednotlivé premisy získaly širší zastřešení. Tomuto procesu napomáhala i dění ve světové politice (Korab-Karpowicz 2013). Již Winston Churchill ve svém slavném projevu z Fultonu²⁰ v březnu 1946 hovořil o nebezpečí, že válečné spolenectví Spojených států a Sovětského svazu nevydrží a že hrozí rozdělení světa na dva bloky (Churchill 1946). Tím prvním blokem se staly Spojené státy a další nekomunistické země zejména v Západní Evropě. Sovětský svaz se svými satelity stal druhým blokem. Moskva sice nedisponovala tak výraznou ekonomickou mocí, ale její vliv byl neoddiskutovatelný. Na tuto skutečnost reagovali nejen politici, ale i vědci. Realismus po skončení druhé světové války začal ovlivňovat i domácí politiku a hra s nulovým součtem a

---

¹⁸ Společnost národů byl nevydařeným pokusem, který měl zabránit vzniku dalšího světového konfliktu. Woodrow Wilson v lednu roku 1918 představil čtrnáct bodů, které měly vyřešit teritoriální spory a přinést bezpečí do budoucnosti (celý text je dostupný na stránkách http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp) (Wilson 1918). Čtrnáct Wilsonových bodů a myšlenka na zajištění společnosti bez válek vedla až k založení Společnosti národů. Společnost národů, předchůdce dnešní Organizace spojených národů nedokázala zabránit vypuknutí dalšího světového konfliktu (Korab-Karpowicz 2013). Členové organizace vstupovali a vystupovali, jak se jim zachtělo a jelikož neexistoval žádný sankční mechanismus, organizace oficiálně existovala, ale neplnila to, pro co byla vytvořena. Jedním z problémů byla i neúčast Spojených států, které odmítaly klauzuli, jež měla vytvářet povinnost poslat vojsko do jakékoli oblasti, aby zachovalo mír. Společnost národů měla za cíl odstranit válku, ale od třicátých let nedokázala zabránit narůstajícímu napětí, které vedlo až k druhé světové válce (Morgenthau 1948: 368–378).

¹⁹ Briand-Kelloggův pakt byl pojmenován po ministrech zahraničních věcí Francie a Spojených států. Tento multilaterální pakt měl podobně jako Společnost národů vyloučit válku z mezinárodní politiky (Council on Foreign Relations 2016a).

²⁰ Britský politik jako jeden z prvních předpověděl rozdělení světa do dvou bloků. Churchill po celou dobu své politické kariéry zastával realistický postoj, jak v domácí, tak zahraniční politice. Churchill díky svým zkušenostem odmítal slepě důvěřovat Společnosti národů a i druhá světová válka ho utvrdila v krutosti politiky. A právě proto nevěřil, že dva mocní hráči můžou pokračovat v úzké spolupráci i poté co skončil boj proti společnému nepříteli. Na základě tohoto projevu můžeme tvrdit, že Churchill upozornil na protichůdné politiky dvou formujících se bloků, jež vedly až k bipolárnímu konfliktu a vytvoření železné opony (Churchill 1946).

strach z šíření komunismu začal prostupovat americkou společností. Ačkoliv se politici snažili jednat racionálně, tak Spojené státy kolem roku 1947 zažily nezáviděníhodné období Mccarthyismu,²¹ který ovlivnil domácí scénu Spojených států (Knutsen 2005: 259).

Ve stejné době se nad světovou politikou a její podstatou zamýšlí i jeden z nejvýznamnějších představitelů Hans J. Morgenthau.²² Morgenthau na rozdíl od Machiavelliho si nemyslí, že musí být politika oddělena od morálky. Morgenthau tvrdí, že jsou lidé soutěživí a mají politiku v krvi, ale to neznamená, že se nemohou chovat v souladu s morálkou. Tento Američan německého původu považoval realismus za něco, díky čemuž lze pohlížet na mezinárodní politiku a tvrdil, že jde o dobrý nástroj k utváření politiky (Korab-Karpowicz 2013).

Neorealismus

Klasický realismus a jeho představitelé byli postupně nahrazeni novými představiteli, kteří se hlásili k neorealismu. Tento směr začal pomalu získávat pozornost od 50. let minulého století. O zlaté době neorealismu se hovoří až od 70. let. Posun k neorealismu souvisí i s děním ve světové politice, neboť kromě států, i další aktéři jako mezinárodní organizace byly více brány v potaz. Neorealismus se odpoutal od klasického realismu hlavně kvůli jeho pohledu na lidskou povahu, kterou přestal brát jako základ politiky. Neorealisté v čele s Kennethem Waltzem začali tvrdit, že politika je nejvíce ovlivněna charakterem mezinárodního systému. Kenneth Waltz pojmenovává základní znaky neorealismu, podle kterých je zřejmé, že pozornost přešla na státy a jejich limitovanou moc v anarchii mezinárodního systému (Waltz 1979: 123–128).

Realismus a poté neorealismus patřili mezi nejdůležitější teorie mezinárodních vztahů studenoválečných let. Rozpad Východního bloku a poté i Sovětského svazu byl velkým překvapením pro mnohé vědce. Samotná realistická teorie mezinárodních vztahů byla kvůli konci bipolární konfrontace vnitřně rozpolcena (Lebow 1994: 250–253). Neorealismus totiž nedokázal předpovědět a včas zareagovat na proměňující se světový řád. Bylo by však chybou

---

²¹ Ponaučení z Mccarthyismu je takové, že i v demokracii lze zneužít strach a moc. Toto období je spojeno se senátorem McCarthym, který začal s obviňováním lidí ze všech vrstev společnosti ze spolupráce s komunisty. Tento hon na komunisty zasáhl celou veřejnost a nemálo kariér i osudů bylo postiženo často nepodloženým obviněním (Knutsen 2005: 259).

²² Morgenthau se narodil v Německu, ale stejně jako řada dalších vědců utekl z nacistického Německa do Spojených států. Morgenthauovi je připisováno, že dokázal z realismu vytvořit úplnou teorii mezinárodních vztahů. Morgenthau ve svém stěžejním díle *Politics Among Nations* (Morgenthau 1948) říká, že hlavním atributem politiky je boj o moc. V pozdější verzi této knihy si Morgenthau dal za cíl zorganizovat nejdůležitější zásady realismu. Těchto 6 principů je často považováno za základ realistické teorie mezinárodních vztahů (Korab-Karpowicz 2013).

myslet si, že neorealismus ztratil své příznivce. I mezi současnými vědci z oblasti mezinárodních vztahů jsou neorealisté.

Ačkoliv neorealismus nepatří mezi vůdčí teorie mezinárodních vztahů v novém tisíciletí, Stephen M. Walt používá neorealistické premisy a uplatňuje je na dění ve světě po skončení studené války. Stephen M. Walt je neorealistou, který se ve svém článku *Alliances in unipolar world* (Walt 2009) pokusil o vysvětlení světa v době po skončení bipolární konfrontace. Walt tvrdí, že se svět po rozpadu Sovětského bloku stal unipolárním, tedy s jedním pólem, kterým se staly Spojené státy. Autor v této studii naráží na moc, kterou Washington disponuje a upozorňuje na to, jaké mají ostatní aktéři možnosti. Walt se domnívá, že státy budou chtít s nejsilnějším hráčem spíše spolupracovat, neboť zničit vládce systému je velice obtížné. Cílem tohoto článku je ukázat možnosti koexistence se Spojenými státy. Walt se zabývá i tvorbou aliancí (Walt 2009: 86–119). Joanne Gowa ve své knize *Allies, Adversaries, and International Trade* (Gowa 1995) tvrdí, že Walt na rozdíl od Morgenthau upozorňuje na to, že se státy snaží o rovnováhu hrozeb, než moci (Gowa 1995: 32). Walt říká, že státy mají dvě možnosti když chtějí uzavřít alianci. První možností je se připojit k potenciální hrozbě (tzv. *bandwagoning*), nebo se připojit do aliance, která ji chce odstranit. Walt tvrdí, že druhá možnost není v současnosti možná, neboť Spojené státy disponují nepřekonatelnou mocí a nesnaží se ostatní mocnosti zničit. Po rozpadu Sovětského svazu podle Walta není jednoduché vyvažovat Spojené státy. V úvahu přichází pouze tzv. *soft balancing*, tedy vyvažování určité politiky. Vyvažování vojenskou silou, tzv. *hard balancing* není kvůli moci Spojených států možné (Walt 2009: 89, 103–106).

2.4 Kritika realismu a propojení s tématem

Realismus je významnou tradicí v mezinárodních vztazích, která sahá hluboko do minulosti. Množství vědců a politiků, kteří se hlásí k realismu je také impozantní, nicméně ani to neznamená, že je tato teorie dokonalá. Realismu je často vyčítán jeho přílišný pesimismus, který se v mnohých případech nepotvrdil. Kritici realismu také upozorňují na fakt, že státy již nehrají tak podstatnou roli, jako dříve. Státocentrismus v podání realistů prý nereflektuje současnou podobu mezinárodních vztahů. Další z bodů kritiky je namířen přímo proti představitelům tohoto směru. Jeffrey W. Legro a Andrew Moravcsik hovoří o změně, která nastala v posledních letech. Tito autoři tvrdí, že se realismus vyvinul do podoby, kdy přejímá znaky ostatních teorií. Autoři této studie dokonce prohlašují, že se realismus odpoutal od svých původních společných rysů. Tato změna se dotkla i vztahu mezi státem a systémem. Podle Legra a Moravcsika současní autoři stále více berou v potaz i další aktéry, jako jsou

mezinárodní organizace či výrazní ekonomičtí hráči. Oba autoři volají po zjednodušení současného realismu, protože se autoři odpoutávají od původních znaků a tím vzniká stále volnější definice realismu. Současní představitelé realismu tak velice často zapojují i znaky dalších teorií, např. tím, že dávají mezinárodním organizacím větší význam než realisté v době bipolární konfrontace (Legro, Moravcsik 1999: 8–22). V této diplomové práci naváží na kritiku realismu, protože souhlasím s tím, že existují i další aktéři v politice. Stát je podle mého názoru stále nejdůležitější, ale i další aktéři získávají větší pozornost. Stejně tak i u chápání moci došlo ke změně a ekonomická moc je v očích současných realistů více důležitá, než pro původní realisty (viz výše). Z tohoto důvodu se v práci zaměřím na tyto poupravené znaky realismu.

3 Liberální teorie mezinárodních vztahů

Již jsem představil realistickou teorii mezinárodních vztahů a nyní se zaměřím na druhou rodinu teorií. Liberální teorie mezinárodních vztahů, resp. zde zmíněné znaky budou v druhé části práce aplikované na TTIP. Uvědomuji si, že je liberalismus velice obsáhlou rodinou různých teorií, ale snažím se o nalezení znaků, které jsou společné pro vícero odnoží této teorie. Zastávám tvrzení, že světová politika není pouze o válkách a vojenských hrozbách, protože i hluboká spolupráce dokáže politiku posunout kupředu, proto i na TTIP mohou nahlížet prizmatem liberálních premis. Představím zde i liberální mezivládní přístup, který podle mého názoru má potenciál vysvětlit rozhodovací proces v Evropské unii. Domnívám se, že USA také reagují na vnitřní dění a tak by šel tento přístup do jisté míry aplikovat i na vztahy mezi těmito aktéry. Uvědomuji si, že je neoliberalismus vůdčí liberální teorií, ale já jsem se rozhodl použít dva klasické proudy politického myšlení (realismus a liberalismus) a jejich základní znaky. Jelikož liberální teorie sdílí řadu stejných znaků (viz dále), tak se objeví i neoliberalní premisy.

Liberalismus patří společně s realismem mezi nejstarší tradice mezinárodních vztahů. Liberalismus, podobně jako realismus nemá pevná pravidla a skládá se z několika teorií, které vycházejí ze stejného základu. Liberalismus, na rozdíl od realismu podporuje mezinárodní spolupráci, protože podle liberálů je možné spolupracovat a nemít obavy ze získání ostatních aktérů. Nemůžeme hovořit o liberalismu, jako o jedné teorii, či o klasickém liberalismu. V tomto ohledu je lepší hovořit o liberálních přístupech. Tyto přístupy často kritizují realismus za to, že je příliš zaměřený na stát a na moc (Panke, Risse 2007: 90–91). Existuje větší množství možností, jak rozdělit liberální přístupy. David A. Baldwin (Baldwin 1993) zmiňuje následující 3 liberalismy. Prvním je ekonomický liberalismus, který se zaměřuje zejména na volný trh a mír. Dalším liberálním přístupem je republikánský, který studuje demokracii a poslední přístup, sociologický liberalismus řeší transnacionální vztahy a mezinárodní integraci (Baldwin 1993: 4).

3.1 Společné znaky liberálních teorií

Existence většího počtu aktérů mezinárodní politiky

Příznivci liberálních teorií nesouhlasí s realistickou premisou, že je stát jediným aktérem mezinárodních vztahů. Ačkoliv došlo k posunu v myšlení současných představitelů realismu, i nyní je pro realismus nejdůležitějším hráčem stát, ale např. mezinárodní organizace již nejsou tak opomíjené (Legro, Moravcsik 1999: 6). Liberální přístupy považují mezinárodní organizace za důležitou součást světové politiky. Mezinárodní organizace představují místo, kde se státy

mohou setkávat a navazovat vztahy. Díky těmto organizacím dochází i k vytváření nových světových norem a podnícení spolupráce mezi státy a dalšími aktéry. Nejlepším příkladem je Evropská unie, která dokázala, že je možná integrace a spolupráce v mnoha oblastech. EU se i nadále skládá z jednotlivých členských zemí, ale má mnoho propůjčených i vlastních pravomocí a např. v TTIP zastupuje státy při vyjednávání o TTIP. Dalšími z aktérů jsou např. nadnárodní korporace, jednotlivci a i různá hnutí, která mají pro liberály význam (Panke, Risse 2007: 92). V práci jsem se rozhodl aplikovat kromě základních liberálních premis i jeden z liberálních přístupů a to Moravcsikův liberální mezivládní přístup, který reaguje na vyjednávací proces uvnitř evropské integrace. Tento přístup představím dále. Důležitou rolí organizací a institucí je tvorba nových pravidel a norem. Již první organizace se pokoušely odstranit válku a věřily, že je možné vytvořit pravidla, která by byla respektována po celém světě. Organizace po druhé světové válce dokázaly vytvořit nová pravidla a mechanismy, které měly snížit možnost vzniku dalších konfliktů. Tato nová pravidla často vycházejí z liberálních premis založených na právech a svobodách jednotlivců. Mezinárodní organizace se zaměřily nejen na světový mír, ale i na liberalizaci světového obchodu, např. v rámci Brettonwoodských institucí.²³

Jednotlivci představují pro liberály důležitou součást politiky. Jednotlivcům jsou v demokraciích dána práva, díky kterým mohou ovlivnit podobu politiky. Díky volbám a užíváním dalších svobod, jako je svoboda shromažďování a účasti v různých společenských organizacích mohou ovlivňovat směr politiky státu. Liberalismus volá po svobodě jednotlivců, protože svoboda je jednou z nejdůležitějších aspektů života. Michael W. Doyle (Doyle 1983) dochází k závěru, že státy, podobně jako jednotlivci mají stejné zájmy a stejně jako jednotlivci dbají na svobodu. Tyto státy zastávají stejný přístup i k dalším demokratickým státům a proto jsou méně otevřené k intervenci do jejich politiky. S podobnou rétorikou přicházejí i zastánci tzv. demokratického míru²⁴, která odmítá válečný konflikt mezi demokraciemi (Doyle 1983: 206–209).

Mír

---

²³ V roce 1944 se v Bretton Woods konala konference, na základě které byly založeny finanční instituce. Tyto instituce měly řešit zásadní otázky mezinárodního finančního systému. Do této rodiny institucí řadíme Mezinárodní měnový fond, Skupinu Světové banky a jiné (The Bretton Woods Committee 2016).

²⁴ Michael W. Doyle se věnuje demokratickým státům (on je označuje za tzv. *liberal states*) a vzniku válečných konfliktů mezi nimi. Tento autor navazuje na Immanuela Kanta a na jeho úvahy o míru. Michael W. Doyle říká, že v demokraciích je důležitý názor občanů, kteří dají přednost vyjednávání než možnosti válečného konfliktu s dalším demokratickým státem (Doyle 1983: 213).

Stoupenci realismu spojují světovou politiku s nevyhnutelností konfliktů. Liberálové naopak věří, že konflikty nemusí být součástí politiky. Scott Burchill (Burchill 2001) dokonce říká, že je válka nástrojem států jak zvýšit daně i množství byrokracie, díky které budou mít možnost lépe kontrolovat občany (Burchill 2001: 33). Liberálové věří v pokrok a v to, že je možné odstranit válku ze světové politiky. Příznivci liberálních teorií tvrdí, že ne válka, ale mír je normálním stavem. Immanuel Kant²⁵ tvrdil, že je možné dosáhnout společnosti bez válek. Jednou z hlavních teorií, která se opírá o liberalismus a jeho odpor k válce je již zmíněná teorie demokratického míru, která je spojena i s Immanuelem Kantem. Jedny z prvních snah o odstranění války pocházejí z konce 19. a počátku 20. století (Council on Foreign Relations 2016b).²⁶ Mezinárodní právo čerpalo i z těchto prvních pokusů o nastolení míru. Další pokusy o nastolení míru pomocí Společnosti národů či Briand-Kelloggova paktu sice nedokázaly zabránit válce, ale i tak byly tyto aktivity důležité pro budoucí světovou politiku (Council on Foreign Relations 2016a). Společnost národů se stala vzorem pro Organizaci spojených národů, která se poučila z chyb své předchůdkyně.

Ekonomická a vojenská moc

Liberálové se snaží oprostit od nutnosti vojenské moci, proto jsou liberální teorie často spjaty s ekonomickou mocí. Liberální teorie (zejména nejdůležitější neoliberalismus) dávají přednost ekonomickým aspektům politiky, na rozdíl od realismu, který se věnuje hlavně studiu bezpečnosti a vojenské moci. Liberálové osmnáctého a devatenáctého století považovali válku a obchod jako neslučitelné věci oproti tomu realismus považuje merkantilismus jako prostředek pro získání moci. Liberálové věří, že volný obchod vede ke vzájemným ziskům a díky tomu státy chtějí ještě více spolupracovat na liberalizaci trhů (Burchill 2001: 37). Již Adam Smith věřil, že merkantilismus není správnou politikou, protože volný obchod přináší lepší podmínky pro všechny (Gilpin 2009: 267). Na počátku 20. století se autoři v čele s Normanem Angellem domnívali, že nevznikne výrazný válečný konflikt, protože žádná válka nemůže přinést prospěch. Nejznámější a později velice kritizovanou knihou byla právě Angellova kniha *The Great Illusion*²⁷ z roku 1911, která upozorňovala na ekonomickou propojenost světa. Díky

---

²⁵ Jedním z prvních významných autorů, který zastával liberální hodnoty, byl Immanuel Kant. Immanuel Kant je známý pro jeho osvícením ovlivněné myšlenky o např. odstranění válek pomocí idey státu s pevně stanovenou ústavou, která zaručuje rozdělení moci. Immanuel Kant byl jedním z nejvýznamnějších evropských myslitelů 18. a počátku 19. století (Axtmann 2007: 1).

²⁶ Na základě konferencí v Haagu, Nizozemí vznikly tzv. Haagské konvence, které ovlivnily vznik dnešního válečného práva (někdy se využívá i označení Haagské právo). Haagské konvence z let 1899 a 1907 zakazovaly použití některých druhů chemických a biologických zbraní (Council on Foreign Relations 2016b).

²⁷ Norman Angell v této knize dochází k názoru, že válka není výhodná pro žádnou stranu. Právě získání pomocí válečného konfliktu je velkou iluzí. Norman Angell např. zmiňuje, že dobytím či anexí území stát příliš nezíská,

vzájemné propojenosti se státy nemají dopouštět válečných akcí, protože trh a ekonomika nejdou opanovat jako státní území (Angell 1911: 31–32).

Spolupráce mezi aktéry

Liberálové tvrdí, že je možná spolupráce a to nejen krátkodobá, ale i dlouhodobá. Mezinárodní vztahy nejsou pro liberály hrou s nulovým součtem, oni věří, že existují situace, kdy hráč A získá a hráč B neztratí a že díky spolupráci může hráč B dosáhnout zisku při další příležitosti (Gilpin 2009: 267). Komplikace nastávají, když chce spolupracovat větší počet aktérů. V takovém případě je obtížnější najít společné zájmy (Oye 2009: 71). Liberálové však nevidí problém v multilaterální spolupráci, neboť věří, že spolupráce a mír jsou důležitější než konflikt. Příznivci liberalismu podporují spolupráci, protože se zaměřují na své vlastní zisky a příliš se nezajímají o ostatní aktéry. Liberálům jde tedy o absolutní zisky, což je v rozporu s pohledem realismu, který usiluje o relativní zisky (Powell 1993: 209).

3.2 Liberální mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup, je podle Diany Pankeové a Thomase Risse (Panke, Risse 2007) označován jako tzv. „*actor-centered*“. To znamená, že tento přístup dává přednost domácím aktérům, kteří formují politiku. Domnívám se, že je rozhodování o TTIP ovlivněno i domácími hráči, kteří formují státní politiku. Proto má liberální mezivládní přístup místo v této práci. Autoři Diana Panke a Thomas Risse při analyzování liberalismu uvádějí ještě druhý pohled, tzv. „*structure-centered*“, který je podobně jako neorealismus zaměřen na podobu systému. Principy zaměřené na domácí aktéry říkají, že tito aktéři ovlivňují rozhodování v domácí i zahraniční politice. (Panke, Risse 2007: 89–93).

3.2.1 Liberální mezivládní přístup jako odpověď na realistický mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup navazuje na mezivládní přístup realismu, který byl představen Stanleyem Hoffmannem. Tento realista, jak již bylo zmíněno, upozorňoval na možnost úzké spolupráce v ekonomické sféře politiky. Pokud hovoříme o dvou mezivládních přístupech a jejich rozdílech, pak musíme brát v potaz dobu, během které vznikaly. Zatímco Stanley Hoffmann představil svůj přístup během probíhajícího bipolárního konfliktu, Andrew Moravcsik nabídl svoji teorii až po rozpadu Sovětského svazu. Právě existence globálního nepřítele integraci značně ovlivnila. Po skončení konfliktu již nebyla potřeba integrace kvůli společnému nepříteli, ale i tak pokračovala spolupráce, protože aktérům vyhovovala a jevila se

---

protože není možné se zmocnit trhu, jako se můžou zmocnit území. Ačkoliv Velká Británie „vlastní“ Kanadu, tak britští obchodníci jsou vytlačováni těmi ze Švýcarska, které nekolonizovalo Kanadu (Angell 1911: 31–32).

přínosnou. Samotný Andrew Moravcsik ve své knize *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht* (Moravcsik 1998) říká, že evropská integrace byla z části ovlivněna i geopolitickými důvody, nejen snahou o zlepšení ekonomiky (Moravcsik 1998: 3). Liberální mezivládní přístup je podle tohoto hlavního autora teorií, která vysvětluje evropskou integraci. Domnívám se, že i při vyjednávání dohody TTIP jdou použít tyto premisy. Podle liberálního mezivládního přístupu jsou v první fázi uvnitř státu vytvořeny preference, které stát poté prosazuje na mezinárodní scéně. V první fázi tedy dochází k zapojení domácích skupin do politiky (Moravcsik, Schimmelfennig 2009: 67–69). Liberální mezivládní přístup říká, že např. lobbistické skupiny, odbory, nevládní organizace a další skupiny mají podíl na utváření politiky. Během utváření domácích preferencí tyto skupiny mezi sebou bojují o to, aby je stát zastupoval (Panke, Risse 2007: 92). Andrew Moravcsik a Frank Schimmelfennig tvrdí, že i vetování vstupu Velké Británie do integračního procesu bylo způsobené tlakem skupin uvnitř Francie, které ovlivnily rozhodnutí Charlese de Gaulla. Jakmile se vyřeší situace uvnitř státu, tak přichází druhá fáze. V té zastupuje stát tyto zájmy na mezinárodním poli. Tyto preference bývají u každém státu jiné, proto není jednoduché najít společná témata. V druhé fázi je důležité mít dostatek informací o preferencích ostatních států. Jakmile stát A zjistí, co stát B potřebuje prosadit, tak se dostává do lepší pozice a může začít vyjednávání o podpoře. Jestliže pro stát A daná oblast není důležitá, pak je jeho pozice při vyjednávání o to lepší, protože se stává hrozbou pro stát B, který může vydírat a žádat podporu v jiných záležitostech. Poté, co nastane konsenzus mezi státy, přijde řada na mezinárodní instituce. Ty však podle liberálního mezivládního přístupu nemají široké kompetence, jejich hlavní úlohou je kontrolovat, jestli se dodržují dohody a případné sankcionování států, které dohodu nedodrží. Mezinárodní instituce jsou důležité pro tuto teorii, protože díky nim klesají náklady na spolupráci a díky spolupráci se posiluje důvěra (Moravcsik, Schimmelfennig 2009: 70–72).

3.3 Proces vytváření soudobého liberalismu

Kořeny dnešních liberálních teorií sahají do 18. a 19. století. Předchůdci současných liberálů chtěli dosáhnout míru odstraněním aristokracie a zavedením demokracie. Od původních liberálů také pochází myšlenka toho, že systém kolektivní bezpečnosti je lepší, než systém vyvažování moci. Dalším tvrzení těchto liberálů bylo to, že by se měla dávat přednost volnému obchodu před uzavřeným trhem. Liberalizace obchodu je patrná již od 19. století, zejména ve Velké Británii a Spojených státech. Za zmínku stojí autoři Tom Paine a Adam Smith, kteří hovořili o volném pohybu zboží, kapitálu a pracovní síly. Scott Burchill (Burchill 2001)

zmiňuje i Johna Stuarta Milla a jeho tvrzení, že volný obchod zapříčiní konec válek (Burchill 2001: 37–38).

Liberalismus, jako rodina teorií mezinárodních vztahů vznikl až ve dvacátém století. Předváleční autoři věřili, že je ekonomická prosperita pro státy důležitější než vojenská síla. V podobném duchu se nese i kniha Normana Angella (Angell 1911), která připomíná, že jsou země tak propojené, že kdyby došlo k válce, tak každá země ztratí. Norman Angell a další tzv. idealisté byli kritizováni za přemíru optimismu. Příznivci realismu v čele s Edwardem. H. Carrem tyto autory nazývali za idealisty, neboť podle nich nenahlíželi na politiku, jaká reálně je. Tito autoři se snažili politiku idealizovat, neboť věřili v posun k politice bez válek, ale tyto představy se neslučovaly s realitou a vznikem dalšího světového konfliktu (Carr 1946: 8–9). V době po skončení druhé světové války se liberalismu nedařilo, neboť realismus a nastupující bipolární konflikt byl zejména o hře s nulovým součtem a o vojenské moci. Jedinou významnou výjimkou byl evropský integrační proces. Země Západní Evropy se dohodly na spolupráci v několika oblastech. Na počátku evropské integrace na konci 40. a v průběhu 50. let se ke slovu dostaly zejména tyto teorie: federalismus,²⁸ funkcionalismus²⁹ a transakcionalismus.³⁰ Následovník funkcionalismu neofunkcionalismus³¹ byl důležitou liberální teorií evropské integrace. Liberální přístupy hrají v přístupu k evropské integraci hlavní roli. Liberalismus vychází z toho, že je možná dlouhodobá spolupráce a na stejném principu funguje i evropská integrace. Teorií evropské integrace existuje celá řada, většina z nich zastává liberální pohled na svět. Realismus se příliš nezabýval touto oblastí, již zmíněný Stanley Hoffmann patří mezi nejvýraznější autory (Kratochvíl 2008: 103). Konstruktivismus a marxismus se také pokusili o

---

²⁸ Stoupenci tohoto proudu se zaměřili na integrování států do jedné entity. Cílem federalistů bylo vytvoření federace, která by odstranila mocenské ambice států. Mezi přední federalisty patřil Altiero Spinelli, který volal po rychlém vytvoření evropské federace. Altiero Spinelli a Ernesto Rossi jsou autoři Manifestu z Ventotene (Spinelli, Rossi 1988), který je základním dílem evropského federalismu. Na základě textu tohoto manifestu můžeme soudit, že byl Spinelli levicově zaměřen. Pro více informací doporučuji plný text knihy (manifestu o necelých 70 stranách), který nabízí zajímavý pohled na evropskou integraci (Spinelli, Rossi 1988).

²⁹ Nejvýznamnějším autorem funkcionalismu byl David Mitrany. Tato teorie bývá často kritizována, neboť mělo dojít ke spolupráci, která se měla šířit bez zapojení politiků. Funkcionalismus věřil, že lze nahradit politiky odborníky na danou oblast. Integrační proces měl být živelný a spolupráce, nastavování stejných technických parametrů apod. mělo pokračovat bez zapojení politiků a měl to být živelný proces (Rosamond 2000: 36–39).

³⁰ S transakcionalismem je spojen Karl Deutsch. Ačkoliv tato teorie nebyla příliš úspěšná, tak její zakladatel dokázal zavést řadu pojmů do studia politologie a mezinárodních vztahů (Rosamond 2000: 42–43).

³¹ Ernst Haas je nejznámějším autorem neofunkcionalismu. Neofunkcionalismus, na rozdíl od funkcionalismu počítá se zapojením politiků. Mechanismus, pomocí kterého je zajištěna spolupráce se nazývá přelévání (tzv. *spillover*). Mechanismus přelévání je zcela plánovaný. Neofunkcionalismus však nedokázal odpovědět na francouzskou politiku, která ukázala, že státy pokud jim nějaká záležitost nevyhovuje, tak jsou schopny integraci zcela ochromit (Rosamond 2000: 51, 59 – 61; 67).

vytvoření teorií, ale v porovnání s např. liberálním mezivládním přístupem hrají marginální roli.³²

Neoliberalismus

Liberální teorie ve světové politice zaznamenávají větší úspěch až v 70. letech. V té době došlo k řadě změn, které donutily vědce redefinovat realismus a liberalismus. Mezi největší změny patřila vzrůstající moc nadnárodních korporací, větší propojenost a jak autoři Robert Keohane a Joseph Nye ve své knize *Power and Interdependence*³³ (Keohane, Nye: 1989) tvrdili, světová ekonomika i politika jsou vzájemně propojeny (Keohane, Nye 1989: 8–9). Debata mezi neorealismem a neoliberalismem není jako ta z poloviny minulého století. V té dřívější se naplno ukázaly rozpory mezi liberálně-idealistickým myšlením a tím realistickým. Tato debata mezi neoliberalismem a neorealismem není natolik vyhrocená. Obě dvě strany se liší zejména tím, že studují rozdílná témata. Zatímco neorealismus se stále zaměřuje na bezpečnostní otázky, neoliberalismus studuje zejména ekonomickou oblast (Baldwin 1993: 8–11).

3.4 Kritika liberálních přístupů a propojení s tématem

Jak bylo již zmíněno, liberalismus není koherentní teorií mezinárodních vztahů. Existuje zde řada přístupů, které sdílí liberální premisy.³⁴ Liberálně-idealistická tradice čelila asi největší kritice. Tento přístup byl kritizován kvůli vypuknutí druhé světové války. V této souvislosti byl již zmíněn Edward H. Carr, který kritizoval přílišnou naivitu vedoucí až k dalšímu světovému konfliktu (Carr 1946). Tato kritika lze uplatnit i dnes, i když je svět ekonomicky propojený ještě více než před druhou světovou válkou, jsou války stále součástí světové politiky a doprovázejí ji i v 21. století. Liberální předpoklad, že se lidé dokáží ponaučit, zatím nefunguje příliš dobře. Ani idea, že se rozšíří liberální demokracie³⁵ a nastane mír v celosvětovém měřítku, se zcela nepotvrdila (Fukuyama 1992). Dalším bodem kritiky je i velký důraz na spolupráci či na roli mezinárodních organizací (Grieco 1988: 488–489). Ačkoliv dochází ke kritice liberalismu, při aplikaci na toto téma jsou liberální premisy použitelné. Západ během

---

³² Více informací o teoriích evropské integrace v *Theories of European Integration* (Rosamond 2000) či v české publikaci *Teorie evropské integrace* (Kratochvíl 2008).

³³ Robert Keohane a Joseph Nye ve své knize *Power and Interdependence* (Keohane, Nye: 1989) reagují na kritiku prvního vydání knihy a zmiňují, že se nesnažili o vytvoření liberální teorie. Hlavním cílem podle autorů byla analýza interdependence, která může být spojována s liberalismem, ale sami autoři nespojovali tuto knihu s liberální tradicí (Keohane, Nye 1989: 248).

³⁴ Často citovanou kritikou liberálních přístupů je článek Josepha M. Grieca *Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism* (Grieco 1988).

³⁵ Francis Fukuyama psal svoji knihu v letech, kdy kolaboval Sovětský svaz a s ním i komunismus. Francis Fukuyama věřil, že se dostáváme do fáze, kdy liberální demokracie bude tou jedinou životaschopnou a konečnou ideologií, která zvítězí. Zatím ani tato víra v pokrok neslaví velký úspěch (Fukuyama 1992).

dlouholeté spolupráce dokázal překonat dílčí neshody a dnes v důležitých tématech zastává stejné přístupy. Pokud dojde k uzavření TTIP, vznikne společenství založené na spolupráci několika rozdílných státních i nestátních aktérů.

Analytická část práce

4 Geopolitika TTIP – Ruské, Čínské a další výzvy

Tato část bude věnována tomu, proč by z geopolitického hlediska měla být dohoda TTIP uzavřena. Věřím, že právě geopolitické důvody jsou jedny z těch, proč ji obě strany Atlantiku chtějí uzavřít. **Cílem této části je potvrdit hypotézu, že TTIP představuje odpověď Spojených států a EU na světovou politiku ve 21. století.**

Připravovaná dohoda TTIP je jednou z hlavních priorit Evropské unie. Evropská unie tvrdí, že existuje mnoho důvodů pro uzavření této dohody. TTIP má za cíl zvýšit ekonomický růst či podpořit dlouholeté spojení. Pokud bude dohoda TTIP schválena, tak členské země EU a USA dají najevo, že jsou nejužšími partnery ve světové politice (van Ham 2013: 1).

Evropa byla díky zámořským výpravám nejmocnější částí světa. Evropské mocnosti si dokázaly podmanit téměř celý svět. Ve dvacátém století však s procesem dekolonizace a s růstem moci dalších částí světa přišla o svůj význam. TTIP dává šanci na udržení si důležité role ve světové politice. Dění v Evropě po staletí ovlivňovalo celý svět, nyní se však Evropa vyrovnává s tím, že ostatní části světa, zejména severoamerický kontinent a Asie hrají také důležitou roli.

Sir Halford J. Mackinder patří mezi nejvýznamnější vědce zabývající se geopoliticky důležitými místy. Ve svém díle z roku 1904 *The Geographical Pivot of History* (Mackinder 1904) tento Brit označil několik oblastí světa, která mají potenciál ovlivnit světové dění (Mackinder 1904: 421–435). Halford Mackinder na počátku dvacátého století označil velkou část Eurasie za geopoliticky nejdůležitější část světa a pojmenoval ji jako tzv. pivotní oblast. Pivotní oblast (viz příloha č. 3) by dnes zaujímal území Ruské federace, Mongolska, Číny a středoasijských republik (Mackinder 1904: 430–435). Britský geopolitik reagoval na světové konflikty a svoji teorii několikrát přepracoval a změnil terminologii. Všechna jeho díla však sledují stejnou logiku. Halford Mackinder se snaží o definování oblastí, ve kterých když se něco přihodí, tak dopady budou celosvětové (Sempa 2015). Stejně tak i zahraniční politika Spojených států může považovat jednu část světa za důležitější, než druhou. Spojené státy mají své spojence a zájmy po celém světě a sledují zde vývoj, ale pouze změny v důležitých oblastech donutí státníky přepracovat svoji politiku. Tento jev nastal i ve 21. století, pro které má být (použijeme-li Mackinderův termín) pivotní oblastí Asijsko-pacifický region (van Ham 2013: 1–3). TTIP by tedy mohla být odpovědí na přesuny moci. EU chce i nadále ovlivňovat světové dění a spolupráce se Spojenými státy je stále důležitou součástí této politiky. Spojené

státy se nacházejí na ideálním geografickém místě, protože poloha mezi Evropou a Asií, dobré klimatické podmínky a nerostné bohatství společně s tržní ekonomikou nabízí dobré podmínky k ekonomické a mocenské hegemonii (Walt 2009: 86–89; Morgenthau 1948: 80).

4.1 Bezpečnost v Evropě po rozpadu Sovětského svazu

V Evropě nebyl žádný výrazný konflikt od konce druhé světové války až do devadesátých let, kdy se s rozpadem Jugoslávie³⁶ znovu vrátila na kontinent válka. Tyto války na Balkáně ukázaly na fakt, že je Evropská unie velice heterogenní a nedokáže zaujmout jednotný postoj vůči nečlenským zemím. Vnitřní spory upozornily na nejednotnost integrované Evropy a na podvolení se rozhodování Spojených států (Morgan 2005: 205). Integrovaná Evropa nedokázala zaujmout jednotné stanovisko, a proto se USA bez velkých protestů ujaly vedení operací na Evropském kontinentě. Spojenci z obou stran Atlantiku byli rozděleni např. vedením bojů v Kosovu v roce 1999. Spojené státy sice získaly podporu Velké Británie, ale např. Francie měla výhrady k Američany navrženému postupu (Dumbrell 2006: 144–145). Nyní se znovu v těsné blízkosti EU objevil spor řešený vojenskou mocí. Současnou situaci na Ukrajině ještě komplikuje fakt, že je Rusko znovu sebevědomé jako za dob bipolární konfrontace. Tato úvaha nás znovu přivádí k základním realistickým premisám a ke hře s nulovým součtem (Singh 2015).

4.2 Realistický pohled

4.2.1 Spojenectví Evropy a USA má smysl i ve 21. století

Zastánci realistického pohledu na svět mohou tvrdit, že je TTIP příliš důležitá, aby byla ponechána pouze ekonomům. Tato připravovaná dohoda má neodmyslitelné geopolitické vysvětlení. Ačkoliv se dohoda může na první pohled zdát jako běžná smlouva o usnadnění obchodu, tak důvody pro uzavření mají širší kontext (Hamilton, Blockmans 2015: 6). To, že je mezinárodní politika bojem o moc, jsme již uvedli. Stejně tak už byly zmíněny i další aspekty realistického pohledu na svět. Připravovaná dohoda, jež má za cíl zvýšit moc a vliv několika málo států je tedy zajímavá i pro zastánce realismu. Úvaha o TTIP jako období vojenské aliance

---

³⁶ Jugoslávie byla na počátku devadesátých let nejrozvinutější zemí Balkánského poloostrova, která se skládala z 6 republik. Jugoslávie byla unikátním spojením velkého množství etnik i náboženství. Občané vyznávali pravoslaví, křesťanství i islám. V devadesátých letech se Jugoslávie začala rozpadat. Nejdříve vyhlásilo nezávislost Slovinsko a Chorvatsko. Zatímco ve Slovinsku se neobjevily žádné velké nepokoje, nezávislost Chorvatska a její první léta existence provázela válka se Srbskem. V Bosně a Hercegovině se rozpoutal nejkrvavější konflikt. Podobně vážná situace nastala i v Srbsku a postavení Kosova není ani dnes dořešené (UN 2016b).

NATO má své opodstatnění. Organizace Severoatlantické smlouvy³⁷ měla za cíl vyjádřit sounáležitost nekomunistických zemí Evropy, USA a Kanady. Stejně tak i TTIP má za cíl podpořit vzájemnou spolupráci. Spojené státy a EU chtějí zajistit nejdůležitější národní zájem, tedy přežití a zároveň zvýšit své bohatství (Waltz 1979: 126). Ačkoliv vznik nové podoby aliance NATO není v plánu, pravdou zůstává, že pokud vznikne největší zóna volného obchodu, ti co nebudou součástí nezískají přístup k výhodným podmínkám a to těmto státům příliš nepomůže. V konečném důsledku můžeme považovat TTIP za nástroj, který vyloučí Rusko a další země z výhodné spolupráce (Hamilton, Blockmans 2015: 5). Hillary Clintonová hovořila o TTIP jako o „ekonomické obdobě NATO“ z toho důvodu, že země Západu musí držet pohromadě ekonomicky, protože pokud nespolupracují v této oblasti, pak nemohou vybudovat funkční strategickou jednotu (van Ham 2013: 4). Washington i Brusel si uvědomují, že ekonomika je dobrým nástrojem zahraniční politiky. Již během bipolární konfrontace sloužila ekonomická pomoc jako nástroj ke zvýšení vlivu. Spojené státy nabídly svoji pomoc válkou poničené Evropě i Sovětskému svazu, ale pouze některé země ji přijaly. Sovětský svaz také zareagoval a rozhodl se připoutat k sobě spřátelené země pomocí RVHP (více o ekonomické pomoci během bipolární konfrontace v další kapitole práce).

EU se po celá desetiletí snaží být nejbližším partnerem Spojených států, neboť si uvědomuje, že není možné hegemonu vyvažovat, ale je daleko lepší být na stejné straně. Kvůli tomuto ohledu nezbyvá než souhlasit se Stephanem Waltem (Walt 2009) a jeho úvahami o úzké spolupráci s nejsilnějším státem systému. Právě Walt se důkladně věnuje aliancím v době po skončení studené války. Ačkoliv nyní pozorujeme oslabování Spojených států, tak i nadále představují nejmocnějšího hráče světové politiky. Spojené státy jsou jedinou zemí, která může použít vojenskou sílu prakticky kdekoliv. Americká armáda má kapacity použít tuto sílu i v případě ozbrojeného odporu (Walt 2009: 92–93). Američané mají vojenskou základnu i na jednom z geopoliticky nejdůležitějších místě v oblasti Indického oceánu. Ostrov Diego García leží na strategicky důležitém místě uprostřed oceánu. Tento ostrov sice patří Velké Británii, ale to není neobvyklé. Množství amerických základen leží na územích jejich spojenců (viz příloha č. 4). Američané i nadále využívají základen, které byly vybudovány během druhé světové války a to nejen v Evropě, ale i v Tichomoří. Kongresman J. Randy Forbes ve článku pro server *The Diplomat* uvádí důvody, proč Američané mají takové množství základen, a proč by se

---

³⁷ Severoatlantická organizace vznikla v roce 1949 podepsáním Washingtonské smlouvy. Tato organizace vznikla, aby snížila nacionalismus v Evropě, zamezila rozšiřování vlivu Moskvy a podpořila vzájemnou spolupráci. Jedná se o alianci, která má zaručit kolektivní obranu členů proti vnějšímu nepříteli. Spolupráce mezi zeměmi vydržela i po rozpadu Sovětského bloku a nyní působí i mimo euroatlantický prostor. NATO se během své existence několikrát rozšířilo, ČR se stalo součástí v roce 1999. Nyní je členy 28 zemí (Natoaktual 2016).

nemělo šetřit jejich zavíráním. J. Randy Forbes říká, že základny slouží k ochraně amerických zájmů, mají za úkol chránit spojence a že rozmístění na velkém množství místech zaručuje rychlou reakci na vzniklé krize. Spojené státy jsou tak blíže nestabilním regionům a můžou rychle zareagovat na počínání Íránu, Severní Koreje, nebo Číny pokud by se rozhodla vyřešit spory s Tchaj-wanem (Forbes 2011).

4.2.2 TTIP a znovu sebevědomé Rusko

Rusko bylo po rozpadu Sovětského svazu ekonomicky vyčerpané. Ruku v ruce s ekonomickou situací šla i ruská zahraniční politika. Moskva v první polovině 90. let intenzivně spolupracovala s Washingtonem. Ruská politika však od té doby doznala řady změn. Rusko nejdříve uvažovalo o vstupu do NATO, dokonce ani neprotestovalo kvůli začlenění svých bývalých satelitů a pobaltských republik do této vojenské aliance. Ruská zahraniční politika se však změnila a začala být více asertivní (Thorun 2009: 1–2). Vyjednávání o TTIP započalo již v roce 2013. V té době jsme byli svědky proměn ve světové politice. Ruská federace byla znovu pevně v rukou Vladimíra Putina a cena ropy na světových trzích nahrávala jeho zájmům.³⁸ Rusko v té době ještě nepředstavovalo výrazný problém pro EU, ale v těsném sousedství EU se Rusko snažilo vyřešit situaci v Gruzii. Vladimír Putin prosazuje svoji moc a zvyšuje rozlohu Rusku nejspíš ve správný čas. Počet obyvatel Ruska se postupně snižuje, např. od roku 1995 do roku 2015 klesl o 4, 6 milionu (viz příloha č. 5). Rusko se dlouhodobě potýká s nízkou porodností a ruská populace, stejně jako ta evropská, stárne (Chamie, Mirkin 2014).

Rusko a Gruzie

Gruzie a Rusko mají spory již od roku 1991, kdy Gruzie vyhlásila samostatnost. Součástí Gruzie se staly i regiony Jižní Osetie a Abcházie.³⁹ Gruzie se již od devadesátých let snaží o připojení k alianci NATO, v roce 2008 byla na nátlak prezidenta Vladimíra Putina odložena jednání o přístupu Gruzie a Ukrajiny (Sweeney 2008). Vladimír Putin se snažil o zamezení růstu aliance NATO. Rusové jsou stále citliví na tuto oblast světa, protože bývala součástí Východního bloku. Dokud není Gruzie členem NATO, tak má Rusko větší možnost ovlivňovat jeho politiku. V roce 2008 eskaloval konflikt a Rusko nakonec poslalo vojsko, aby se pod jeho vedením stabilizovala situace v Jižní Osetii. Po zapojení Západu došlo ke stažení ruských sil a ukončení

---

³⁸ Stav ruské ekonomiky se odvíjí od ceny ropy a zemního plynu na světových trzích. Současný stav tedy ruské ekonomice škodí. Rusko je největším vývozcem ropy a druhým největším vývozcem zemního plynu. Příjmy z prodeje těchto komodit dlouhodobě tvoří více jak polovinu ruského rozpočtu. Nejvíce surovin putuje do Evropy, v nedávné době se zvýšil export do Číny (Metelitsa 2014).

³⁹ Tyto regiony se od devadesátých let snaží o odpojení od Gruzie či alespoň o větší nezávislost. Gruzie se kvůli separatistickým tendencím těchto regionů ocitla v devadesátých letech v občanské válce. Rusko se dlouhodobě snaží uklidnit situaci a pomoci oběma regionům (CNN 2016).

gruzinsko-ruské války. ⁴⁰Nový ruský prezident Dmitrij Medveděv však podepsal deklaraci, kterou Rusko uznalo nezávislost obou regionů. Americký prezident a další západní představitelé tento krok odsoudili. Jižní Osetie a Abcházie mají dnes větší autonomii, ale pořád jsou součástí Gruzie (CNN 2016). Aliance NATO v roce 2015 oznámila, že se Gruzie díky výrazným reformám přiblížila ke členství v alianci, již nyní disponuje druhým největším vojenským kontingentem v Afghánistánu. Ačkoliv došlo k bližší spolupráci, pozvánku pro vstup zatím neobdržela (Natoaktual 2015). Ruské snahy nám v tomto případě ukázaly, že je Rusko podobné Sovětskému svazu a vykazuje podobné mocenské ambice rozšiřovat svoji moc na úkor ostatních států.

Ruská agrese v Evropě

Rusko opakovalo podobný pokus jako v Gruzii i na Ukrajině v roce 2014. Tentokrát s jiným výsledkem. Vladimíru Putinovi se podařilo znovu připojit Krym, který byl v padesátých letech minulého století darován Nikitou Chruščovem Ukrajině. Chruščov tehdy netušil, že dojde k rozpadu Sovětského svazu. Rusko si od samostatnosti Ukrajiny muselo pronajímat území, na kterém stojí strategicky důležitá námořní základna Sevastopol. Rusko na Krymu uspořádalo vlastní referendum a díky němu se Rusko rozhodlo připojit Krym do federace (BBC 2014a). Západ zareagoval na ruské počínání na východě Ukrajiny a na Krymu poměrně rychle. Jednou z prvních reakcí bylo suspendování Ruska v rámci G8. Pravidelné setkání mělo být v červnu v Soči, ale na základě ruské politiky došlo k pozastavení spolupráce a přesunu jednání G7 (Group of Seven, o G7 viz dále) do Bruselu. Mezi další opatření patří ekonomické sankce. Tato opatření byla namířená i na bankovní sektor. EU např. zakázala ruským bankám čerpání dlouhodobých půjček. Evropská unie uvalila embargo na vývoz zbraní a zboží a technologie z této oblasti. Předmětem ekonomických sankcí a omezení jsou i výrobky a technologie, které mají pro Rusko zásadní význam. Mezi tyto oblasti patří např. technologie a výrobky používané při těžbě ropy, ve strojírenství či v energetice. Další opatření se týkala jednotlivých osob. Došlo k vytvoření seznamu osob, kterým nebude uděleno vízum a také byly zmrazeny účty osob podezřelých z nabeurávání integrity Ukrajiny a několika osob z těsné blízkosti Vladimíra Putina (European Union 2016). Tato opatření byla v naprosté většině případů zavedena i ve Spojených státech, které ovšem obchodují s Ruskem méně, než EU (BBC 2014b). Tyto sankce a zejména pokles ceny ropy znamenal propad ruského HDP o 3, 7% v roce 2015 a nárůst inflace

---

⁴⁰ Mezinárodní trestní soud v Haagu letos v lednu rozhodl o projednávání gruzinsko-ruské války. Vyšetřování se pokusí vyšetřit, jestli byly spáchány válečné zločiny. Jedná se o první vyšetřování Mezinárodního trestního soudu, ve kterém figuruje Rusko (Gigova 2016).

na úroveň 12 % (Andrianova 2016). Spojené státy a Evropská unie zaujali společný postoj, aby zabránily rozšiřování moci Ruska, které chtělo rozšířit sféru svého vlivu.

Pokud hovoříme o geopolitických důvodech pro uzavření TTIP, pak musíme zohlednit dění na Ukrajině a ve členských zemích EU, jež se nacházejí v její východní části.⁴¹ Jestliže jsou mezinárodní vztahy hrou s nulovým součtem, pak TTIP umožní Západu obohatit se bez účasti zbytku světa. Nejde o to, že by Rusku či dalším zemím byl odepřen obchod s EU a USA. TTIP nechce sankcionovat země, jež nejsou signatáři dohody. Tato dohoda usnadní obchod a spolupráci mezi již tak blízkými partnery. Díky snížení zejména netarifních překážek a odstranění dalších problémů bude daleko snazší obchodovat mezi Itálií a Spojenými státy než mezi Ruskem a Maďarskem. Americký podnikatel tak získá výhodu oproti ruskému.

Rozdílný pohled na Sýrii

Administrativa Baracka Obamy se v roce 2013 dostala do sporu s Vladimírem Putinem, kvůli rozdílnému přístupu k Sýrii. Rusko je známé tím, že má tradici dobrých vztahů se Sýrií a i nyní stojí na straně Bašára Assada. Barack Obama se nakonec rozhodl odložit své plány na potrestání syrského režimu kvůli porušování lidských práv a souhlasil s vyjednáváním, které si vzal ruský prezident pod patronát. Rusko v této situaci využilo své vztahy z minulosti a ukázalo, že i v dnešním světě má spojence a vliv (Jensen 2014). Tyto jednání občanskou válku v Sýrii nevyřešila. Rusko i nadále podporuje syrského prezidenta Bašára Assada a Američané volají po jeho odchodu. Důležitým spojencem při řešení této krize je Turecko,⁴² které je tradičním spojencem z aliance NATO.

Neshody s Ruskem i v dalších oblastech

---

⁴¹ Rusko se dlouhodobě snaží ovlivnit dění nejen v nečlenských zemích EU jako je Gruzie či Ukrajina, ale i v pobaltských republikách. Ruskem prezentovaný důvod pro obsazení Krymu, byla ochrana Rusů před útlakem, který jim Ukrajina měla způsobovat. Pobaltské republiky se obávají podobného postupu, neboť mají od svého vzniku na počátku devadesátých let výrazný podíl Rusů. Litevská populace se skládá z přibližně 26% z Rusů, v Estonsku jich žije 24% a nejnižší procento Rusů je v Lotyšsku a to kolem 6%. Rusko mělo na Krymu zájem o lepší spojení se svojí základnou v Sevastopolu, podobná situace je i v Pobaltí, kde má svoji exklávu Kaliningrad. Sevastopol a celý Krym má však daleko větší význam než Kaliningrad a Pobaltí. Rusové jsou velice úzce historicky spojeni s územím Ukrajiny, kvůli minulosti Kyjevské Rusi. Velký rozdíl je také mezi Ukrajinou a pobaltskými republikami, které jsou členy EU a NATO (Person 2015).

⁴² Turecko po druhé světové válce přijalo americkou pomoc v podobě Marshallova plánu. Turecko je také např. dlouholetým členem aliance NATO. Vztahy mezi Tureckem a Sovětským svazem ale nebyly během studené války špatné, protože zpravodajské služby obou zemí spolupracovaly. Ke zhoršení vztahů mezi Ruskem a Tureckem došlo hlavně kvůli situaci v Sýrii. Turecký prezident Recep Tayyip Erdogan společně se spojenci z aliance NATO volá po odchodu syrského prezidenta Bašára Assada, který je podporován Ruskem. Za výrazným zhoršením vztahů stojí sestřelení ruského letadla tureckým letectvem v listopadu 2015. Ruská letadla podle tureckých úřadů dlouhodobě narušovala turecký vzdušný prostor a to vedlo až k sestřelení jednoho z nich (Stone 2016).

Washington má s Moskvou řadu nevyřešených sporů. Jedním z témat, které přetrvává až do dneška, je situace s Edwardem Snowdenem, který stál za únikem tajných informací, které ukázaly na sledování světových představitelů. Edward Snowden v roce 2013 získal v Rusku dočasný azyl, který byl poté prodloužen.⁴³ Tento případ je pouze špička ledovce, protože rozdíly mezi Západem a Ruskou federací se v posledních letech znásobily a to zejména kvůli rozdílným pohledům na budoucnost Evropy, jak dokládá situace na Ukrajině a ruská anexe území cizího státu (Jensen 2014).

Ruské vyvažování Západu

Spojené státy a EU nejsou jedinými aktéry, kteří by vytvářeli obchodní dohody a společenství, neboť Moskva také nezůstala pozadu a přišla s projektem na vytvoření Eurasijské ekonomické unie (EAEU).⁴⁴ Tento integrační projekt tak může být odpovědí na tvorbu TTIP. Domníváme se, že tento pokus o vyvažování hegemonu nemůže dosáhnout takových úspěchů⁴⁵, jako evropská integrace či vznik zóny volného obchodu mezi oběma stranami Atlantiku (viz příloha č. 6). I když v posledních letech nejsou Spojené státy v takové formě jako na počátku devadesátých let minulého století, stále disponují výraznou ekonomickou a vojenskou silou, kterou není lehké ohrozit. V takovém prostředí není místo na tzv. „*hard balancing*“ (vyvažování za pomoci vojenské síly). Stephan M. Walt se zabývá tvorbou aliancí v době po skončení bipolárního konfliktu a na základě jeho vědeckého článku *Alliances in a Unipolar World* (Walt 2009) nemůžeme zmíněné aktivity Ruska, Číny a dalších aktérů zařadit mezi „*hard balancing*“. Pokud by se Rusko a jeho partneři pokoušeli o vyvažování Spojených států, pak by se v tomto případě jednalo o „*soft balancing*“, tedy o vyvažování se zapojením specifické politiky, nyní ekonomiky (Walt 2009: 103–106). Daleko pravděpodobnější je však scénář, že nejde ani tak o vyvažování jako poukázání na to, že i Rusko dokáže prosadit své

---

⁴³ Edward Snowden je bývalým zaměstnancem CIA, který zveřejnil tajná data Národní bezpečnostní agentury (National Security Agency, NSA). Tato aféra se dotkla řady světových představitelů, včetně Angely Merkelové (BBC 2014c). Únik tajných informací bývá někdy označován jako Snowden's Leaks, po vzoru WikiLeaks, které zveřejňují tajné dokumenty. S touto aférou je spojen Julian Assange, který se z mnoha důvodů ukrývá na ekvádorském velvyslanectví v Londýně. OSN v únoru tohoto roku rozhodla, že je Assange svévolně zadržován a měl by mít možnost volného pohybu (Botelho 2016).

⁴⁴ Eurasijská ekonomická unie vznikla 1. ledna 2015. Organizace má celkem pět členů: Rusko, Arménii, Bělorusko, Kazachstán a Kyrgyzstán. EAEU má za cíl volný pohyb zboží, kapitálu, osob a služeb mezi členskými státy. Tento integrační projekt má zlepšit konkurenceschopnost a zvýšit spolupráci ve strategických sektorech (Eurasian Economic Union 2016).

⁴⁵ Pokud bude TTIP schválena, tak dojde ke spojení ekonomik, které dohromady vytváří téměř 33% světového HDP. Členské země Eurasijské ekonomické unie se na světovém HDP podílí jen z necelých 4% (viz příloha č. 2a) (International Monetary Fund 2016).

zájmy ve svém regionu. Spojené státy sice disponují výraznou ekonomickou a vojenskou silou, ale to neznamená, že ostatní státy vždy následují a podporují jejich politiku.

4.2.3 TTIP a rostoucí moc tzv. „rising powers“, zejména Číny

Pokud se zamyslíme nad globálním významem TTIP, potom v úvahách o vzniku této dohody budou hrát podstatnou roli i tzv. rising powers. Tento pojem je často používán pro země, které během posledních desetiletí dokázaly pozvednout svoji ekonomiku vysoko oproti minulosti (Institute of Development Studies 2015). Nejvýznamnější rising power je Čína. Čínští představitelé dokázali změnit chudou agrární zemi a její ekonomiku. Nejenže Peking aspiruje na největší ekonomiku světa, v posledních letech jsme svědky i zbrojení této země a množství sporů se sousedními státy o sporná území v žádaných vodách exkluzivních ekonomických zón, které jsou bohaté na zásoby ropy (Denyer 2016). Čína má co nabídnout, nicméně je pravdou, že zpomalení růstu představuje pro čínský režim problémy.⁴⁶ Ještě větší výzvu pro Čínu představují vnitřní rozpory. Čína dlouhodobě podporuje chudé oblasti ve vnitrozemí a to se oblastem na pobřeží nelíbí. V přímořských oblastech se nacházejí nejbohatší města i naprostá většina movitých Číňanů. Čína v posledních letech musí řešit velké množství protestů. V Číně se postupně zdražuje pracovní síla a to zvyšuje i cenu zboží, které není příliš kvalitní (Wang, Crowe 2014).

Čína není jedinou zemí, které se v posledních dekáдах dařilo. I největší země Jižní Ameriky má čím dál tím větší vliv. Brazílie se může pochlubit velkou produkcí zemědělských komodit a i v dalších oblastech je úspěšná, olympijské hry v Rio de Janeiru jsou toho důkazem. Ekonomická i politická situace se však v Brazílii mění.⁴⁷ A právě tzv. „rising powers“ Brazílie, Jihoafrická republika, Čína a Rusko jsou součástí společenství BRICS,⁴⁸ které má ambice prosazovat své zájmy na mezinárodním poli.

TTIP a asijská výzva

---

⁴⁶ Čína v roce 2015 zaznamenala nejnižší ekonomický růst za posledních 25 let. Čínské HDP v roce 2015 vzrostlo o 7%. Čínská ekonomika byla oslabena i kvůli propadu na burze, který i přes intervence vlády pokračoval. Kvůli oslabování jüanu a zpomalení růstu dochází k tomu, že Číňani přesouvají své finance do zahraničí, místo aby investovali v Číně. Data o růstu HDP byla poskytnuta čínskou vládní agenturou a analytik Mark Magnier z The Wall Street Journal se domnívá, že oficiální růst mohl být ještě menší (Magnier 2016).

⁴⁷ Brazílie se poslední dva roky potýká s ekonomickými problémy. V loňském roce došlo k výraznému ekonomickému propadu. Brazílie, stejně jako Čína v loňském roce výrazně oslabila. Brazílské HDP kleslo o 3,8%. Tento pokles je způsoben poklesem cen komodit, ale i domácí politickou krizí. I přes tyto obtíže je Brazílie sedmou největší ekonomikou světa, která disponuje nerostným bohatstvím i levnou pracovní silou (Allen 2016).

⁴⁸ Toto uskupení díky participaci Číny reprezentuje přibližně 31% podíl na světovém HDP (měřeném na základě parity kupní síly), ale např. v Mezinárodním měnovém fondu mají přes pouhých 14% hlasů (USA v této organizaci disponují necelými 18% (Příloha č. 2a srovnává tyto ukazatele) (International Monetary Fund 2016).

Spojené státy nejsou ve stejné pozici, jako byly na konci minulého století. Nemůžeme ani tak mluvit o oslabení jejich ekonomiky, jako spíše o tom, že některé státy rostou daleko rychleji. Spojené státy mají výhodnou pozici, protože se nachází jak mezi Evropou, tak Asií. Oblast Pacifiku nenechává USA chladnými. Tento region má obrovský význam, neboť země v této části světa mají stále větší podíl na světovém HDP (viz příloha č. 2). Francis P. Sempa říká, že již Mackinder si dobře uvědomoval potenciál zemí v Asii. Mackinder měl předpovědět růst Číny a Indie, které se měly v budoucnu stát prosperujícími zeměmi s možností vyvažovat další regiony (Sempa 2015). Spojené státy, slábnoucí hegemon systému ani tuto oblast nenechává náhodě. Washington stejně jako v Evropě, tak i v Asii dojednává obchodní dohodu, která má podobné cíle jako TTIP. Je zajímavé, že Peking se neúčastní tohoto vyjednávání. Stejně jako TTIP, tak i Trans-pacifické partnerství (Trans-Pacific Partnership, TPP)⁴⁹ nabízí možnost zvýšit americkou roli v regionu oproti jiným, nečlenským zemím. Čína je právě jednou z nich. Peking se nechal slyšet, že tento druh dohody pro ně není příliš lákavý. Čínská ekonomika doznala během posledních několika dekád ohromných změn, stejně tak i angažovanost Pekingu ve světě. Rostoucí čínská ekonomika však přináší i obavy. Pokud Čína bude růst současným tempem i nadále, pak je pravděpodobné, že se projeví ekonomická síla zvýšením vojenské moci (Walt 2009: 112).⁵⁰ Dlouhodobé zvyšování výdajů na vojenskou moc nenechává chladné ani čínské sousedy, kteří se chovají v souladu s bezpečnostním dilematem. Státy jako Indie, Japonsko či Vietnam kvůli čínskému zbrojení také zvyšují množství financí pro armádu. Tato reakce je zcela logická, protože se Čína v posledních letech snaží zvětšit svoji rozlohu o sporná území.⁵¹ Okolní státy se dostávají do situace, kdy musí bránit své zájmy (Denyer 2016). Evropská unie nemá být stranou Trans-pacifického partnerství, ale i tak se o dohodu zajímá. Americký prezident Barack Obama prohlásil, že Asijsko-pacifický region bude nejdůležitější oblastí 21. století. Jedná se o podstatnou změnu, neboť Evropa a oblast Blízkého východu byla ve středu zájmů americké zahraniční politiky 20. století. Tento posun nesouvisí ani tak s výraznou změnou v bezpečnosti politice, jde hlavně o navázání užší ekonomické spolupráce. TTIP by tak mohl osud Asijsko-pacifického regionu jako nejdůležitější oblasti zvrátit. Na tomto místě bychom rádi upozornili na to, že nechceme zpochybnit důležitost Číny a dalších zemí

---

⁴⁹ Mezi členy TPP by měly patřit tyto země: Spojené státy, Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Japonsko, Brunej, Malajsie, Vietnam, Singapur, Chile, Mexiko a Peru (viz příloha č. 7) (Executive Office of the President 2016).

⁵⁰ Čínská vláda se počátkem března 2016 rozhodla, že letošní výdaje na armádu vzrostou pouze o přibližně 7 až 8%. V minulých letech byl růst i nad 10%. Toto rozhodnutí padlo kvůli zpomalení růstu čínské ekonomiky. Čína se sice rozhodla, že své výdaje na armádu nebude zvyšovat jako v posledních šesti letech, ale i tak jde o růst. Experti ale podotýkají, že oficiální čísla čínské vlády bývají podhodnocena (Denyer 2016). I když armádní rozpočet několik let roste, tak se stále nedá porovnávat s tím americkým. Spojené státy v roce 2014 dali 3,5% HDP na armádu, Čína ve stejný rok pouze 2,1% HDP (The World Bank 2016a).

⁵¹ Pro lepší představu o Čínou nárokováných viz příloha č. 8.

v této oblasti, cílem je spíše upozornit na to, že TTIP má potenciál získat více pozornosti zpět k Evropě. Peter van Ham tvrdí, že TTIP by mohla vyvážit význam Asie a udržet Evropu na pozici strategického partnera Spojených států (van Ham 2013: 5). Timothy Garton Ash považuje TTIP a TPP za nástroj jak oslabit moc Číny. Tento britský historik a komentátor upozorňuje na význam obou dohod. Garton Ash říká, že pokud se zaměříme na tyto dohody, tak jednou z možností jak se dá na ně nahlížet je pomocí logiky: TTIP + TPP = ECB. TTIP a TPP představují zkratky obou dohod a ECB znamená *Everyone But China*, tedy kdokoliv kromě Číny. Garton Ash tedy zastává názor, že se Západ v čele se Spojenými státy snaží o oslabení moci Číny (Garton Ash 2013).

4.2.4 Společné vyvažování moci Spojených států Ruskem a Čínou

Domníváme se, že Spojené státy v posledních letech čelí ruským a čínským snahám o vyvažování jejich moci. Rusko i Čína se v posledních letech snaží o zvýšení své rozlohy a tím o důkaz své moci. Přístup k Číně a Rusku je v případě obchodních dohod rozdílný, neboť Číně byla nabídnuta účast v TPP, ale v případě TTIP Rusku nebylo nabídnuto partnerství. Racionálně uvažující Spojené státy Trans-pacifickým partnerstvím zvýší svůj vliv ve východní části Asie. Washington pomocí TTIP zároveň ujistí Evropu, že jsou jejich největším partnerem (Hamilton 2015: 3–5). V této části jsme se zaměřili hlavně na Rusko a Čínu. Rusko je již od dob Petra Velikého výrazná mocnost, která dokáže promluvit do dění v Evropě. Čína v posledních letech opětovně získává své postavení, které ztratila během tzv. opiových válek.⁵² A právě tyto dvě země společně s Tádžikistánem, Kyrgyzstánem, Kazachstánem a Uzbekistánem vytvořily bezpečnostní partnerství nazvané Šanghajska organizace pro spolupráci.⁵³ Tato organizace nemá za cíl pouze sdílení bezpečnostních informací, ale i zvýšení vzájemné důvěry, boj proti extremismu, terorismu a separatismu (Albert 2015). Tyto cíle nám dávají tušit, že si Čína a další země snaží získat legitimitu k vypořádání se s vlastními problémy⁵⁴ a zároveň oslabit pozici Spojených států v této oblasti světa (Walt 2009: 102).

---

⁵² Britové na počátku 19. století dovážely opium do Číny a velké množství Číňanů se stalo na něm závislé. Čínský císař nechtěl tolerovat import opia, výsledkem bylo několik válek, na základě kterých došlo k oslabení Číny a zvýšení vlivu Velké Británie (Grasso, Corrin, Kort: 2009: 35–45).

⁵³ Této organizaci předcházela jiná s názvem Šanghajska pětka, která se po připojení Uzbekistánu v roce 2001 přejmenovala (Albert 2015).

⁵⁴ Není vždy jednoduché zajistit klid na území celého státu, obzvlášť když se jedná o tak velké a vnitřně heterogenní státy jako je Rusko nebo Čína. Po připojení Krymu se ještě více objevily separatistické tendence některých regionů. Zejména Tuva či Tartastán by chtěli nezávislost na Rusku, ale Moskva popřela, že by se měla konat nějaká referenda jako na Krymu (Kravtsova 2014). Separatisté často využívají i ozbrojených akcí, jako např. masakru, který byl spáchán na základní škole v Beslanu. Tento akt měl přimět ruskou federální vládu k tomu, aby

4.2.5 Spolupráce se Spojenými státy jako pokus o zajištění vlastního bezpečí

Stoupenci realistických teorií jsou velice opatrní, když přijde řeč na spolupráci. Státy se podle nich bojí spolupracovat, neboť nikdy nevíme, kdy druhá strana dohody poruší sjednané podmínky. Pokud hovoříme o spolupráci Západu, pak jsou pochybnosti menší, protože jejich úzký vztah a společné zájmy z nich dělají téměř rovnocenné partnery. Samozřejmě ani tato spolupráce není snahou o zlepšení kvality života druhé strany, státům jde stále v první řadě o zajištění národních zájmů (Grieco 1988: 487). Tomuto tvrzení odpovídá spolupráce mezi zeměmi Střední a Východní Evropy a Spojenými státy po rozpadu Sovětského bloku. Země jako Polsko, Česká republika či pobaltské státy projevily zájem o užší spolupráci kvůli vlastním zájmům, zejména kvůli ochraně před možnou budoucí agresí Ruské federace. Tyto země daly najevo, že se obávají regionální mocnosti a proto jim dobrý vztah s USA přináší možnost vyvažování moci. Velkému množství zemí Střední a Východní Evropy se podařilo dostat do EU a NATO, a aby ukázaly, že myslí společenství vážně, tak podpořily intervenci do Iráku v roce 2003 (Walt 2009: 111–112). Ministr obrany Bushovy administrativy Donald Rumsfeld na základě odporu vůči intervenci do Iráku rozdělil Evropu na dva bloky. Rumsfeld tímto prohlášením poukázal na rozdíly v politice tradičních spojenců a nových členů aliance NATO. Tím, že se Polsko, Maďarsko, Česká republika a další země rozhodly podpořit intervenci do Iráku, tak daly vzniknout tzv. Nové Evropě, zatímco tradiční partneři v čele s Francií a Německem představují starou Evropu, která nepodporuje svého spojence (Baker 2003).

Evropské země si uvědomují, že Spojené státy mají své zájmy po celém světě. A právě proto by uzavření nové podoby partnerství znovu přiblížilo Američany k Evropě. Transatlantické obchodní a investiční partnerství je již podle názvu zejména o přiblížení ekonomik a standardů. Cílem této práce je upozornit na další nejen ekonomické aspekty dohody. V současném světě totiž nejde oddělit jednotlivé složky politiky. Tím, že EU a USA uzavrou tuto dohodu, dávají jasný signál, že je jejich společenství stále fungující. Uzavřením dohody dojde k ubezpečení, že je Evropa stále nejdůležitějším partnerem. Ubezpečení o výborném vztahu mezi stranami Atlantiku má své opodstatnění. Spojené státy a další země začaly investovat do zemí Střední a Východní Evropy zejména po privatizaci jejich ekonomik v polovině 90. let. Přibližně ve stejné době se hovořilo i o přijetí těchto zemí do aliance NATO. Země Střední a Východní Evropy během několika málo let získaly vlivného partnera, který je i strategickým partnerem. Rusko

---

stáhla svá vojska z Čečny. Tento masakr stál život 334 lidí, z toho 186 dětí. Ruské síly byly po osvobozovací akci kritizovány, kvůli tomu, že akce nebyla dobře připravená a způsobila velký zmatek (CNN 2015). Čína se potýká se stejným problémem. Ujgurská autonomní oblast je jednou z částí Číny, která hlasitě volá po samostatnosti. Ujguři se nezávislosti snaží dosáhnout i za použití ozbrojených akcí (Poh 2015).

v té době bylo ekonomicky vyčerpané a slabé. Od té doby se ale situace změnila a tak jistá forma renesance vztahů přináší pro východní část EU i větší pocit bezpečí.

4.2.6 Neúspěch Světové obchodní organizace

Ještě než se začalo uvažovat o vytváření dohody mezi spojenci na obou stranách Atlantiku, hovořilo se o snížení cel a tarifů ve Světové obchodní organizaci (WTO). Jednání na úrovni mezinárodní organizace je často dlouhý proces s nejistým výsledkem. A přesně to se děje i při vyjednávání jednotlivých kol WTO. Tato mezinárodní organizace je již několik let ochromena nesouhlasem států, a tak nemůže dojít k uzavření katarského kola. Státy tedy opět dokázaly, že jsou nejdůležitějším aktérem mezinárodních vztahů. Tento fakt pouze potvrzuje, že i v současném světě mezinárodní organizace (v tomto případě WTO) může být paralyzována neochotou jednotlivých členů. Nadnárodní entity jsou stále tvořeny státy a tam kde končí ochota států, končí i akceschopnost mezinárodních organizací.

4.3 Liberální pohled

Realisté vidí mezinárodní vztahy jako souboj o moc spojený s kumulací síly. Na druhé straně pomyslné přímky stojí vědci a politikové, jež se domnívají, že politika nemusí být vždy o protichůdných záměrech. Zastánci liberálních hodnot věří, že svět není tak pesimistický, jak realisté tvrdí. Stoupenci liberálních teorií naopak věří, že TTIP a další podobné dohody mohou fungovat. Jakmile dojde k uzavření této dohody, tak Spojené státy i EU budou moci využít ještě výhodnějších podmínek pro obchod. TTIP tak zcela určitě podnítl ještě větší provázanost těchto ekonomik a zvýší důvěru mezi partnery. V souladu s logikou hry s nenulovým součtem dostanou spojenci příležitost ke zbohatnutí. Při spolupráci sice není zaručeno, že oba účastníci vždy získají, ale úspěch na té či oné straně může přijít někdy v budoucnu (Gilpin 2009: 267). Příznivci realismu by určitě namítli, že TTIP je pouze pokusem o zajištění hegemonie Západu, hlavně Spojených států. Pokud se TTIP podaří dojednat, tak obě strany získají příležitost prohloubit vzájemnou spolupráci. TTIP vychází z dlouholeté spolupráce a sdílených hodnot. Tyto hodnoty jsou často označovány za západní.⁵⁵ Strany dohody jsou demokratické státy, které umožňují širokou participaci občanů, zájmových skupin či nevládních organizací na politickém životě daného státu. Možnost participace na politickém životě přináší i problémy, které činí celý proces náročnější (viz následující kapitola o vyjednávání). Jednotlivé státy jsou pak propojeny mezinárodními organizacemi, kde podporují sdílené hodnoty na mezinárodním poli. Na tomto místě stojí určitě za připomenutí, že na jedné straně hovoříme o sdílených hodnotách

---

⁵⁵ Mezi tyto hodnoty patří nedotknutelnost lidského života, která ovlivnila podobu práva, náboženství či vzdělání. Další hodnoty jsou víra v lidskou svobodu, demokracii a křesťanství. Tyto hodnoty jsou v některých případech v rozporu s komunismem, vůči kterému se Západ často vymezuje (Lowry 1962: 3 –41).

a tradicích těchto aktérů, ale např. oblast kinematografie nebude v dohodě nijak ošetřena, neboť hlavně Francouzi byli proti. Evropský a americký přístup k této oblasti kultury je značně rozdílný, neboť evropské státy zastávají více štědrý přístup k finanční podpoře vlastní kinematografie, než Američané. Pokud by došlo k vyjednání podobného přístupu, evropští filmaři by nebyli schopni Hollywoodu konkurovat (van Ham 2013: 2).

4.3.1 Sdílení dalších standardů

TTIP má podle politiků ještě více sjednotit transatlantické partnerství. O Transatlantickém obchodním a investičním partnerství se hovoří převážně jako o ekonomické dohodě, ale zcela určitě dojde k většímu propojení obou částí Atlantiku i v dalších oblastech. Sdílení podobných standardů např. ve farmaceutickém průmyslu může být počátek širší spolupráce i v dalších oblastech. Jedna z původních teorií evropské integrace hovoří o stejném procesu. Máme na mysli neofunkcionalismus, který předpokládal spolupráci odborníků v jedné oblasti. Když se tato spolupráce osvědčí, tak se může přelít i do dalších oblastí. V tomto případě by bylo možné aplikovat zjednodušenou teorii neofunkcionalismu.⁵⁶ Neofunkcionalismus tvrdí, že je potřeba podpory státníků, kteří by měli tento proces řídit (Rosamond 2000: 55). Politická podpora projektu existuje. Britský premiér David Cameron a německá kancléřka společně s americkým prezidentem Barackem Obamou podporují tuto dohodu a volají po sjednocení standardů (Kanter, Ewing 2013). Neofunkcionalismus zastával mechanismus přelévání a ani nyní nemůžeme vyloučit, že v budoucnu nedojde k další dohodě, která by se zabývala dalšími oblastmi. Teorie neofunkcionalismu je několik dekad přežita, ale v tomto případě může pomoci vysvětlit bližší spolupráci, která nastane v několika oborech (Rosamond 2000: 51–52).

4.3.2 Aplikace pravidel TTIP ve světě

TTIP bude mít zcela určitě dopady i na okolní svět. Německý ministr pro rozvoj Gerd Müller představil studii mnichovského ekonomického výzkumného institutu Ifo (Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung) podle které nemá být přímý dopad na třetí země příliš výrazný. Podle této studie mají z dohody získat hlavně nečlenské země, které jsou bohaté na nerostné suroviny, neboť díky ekonomickému růstu ekonomik bude potřeba prvotních surovin. K výraznému oslabení rozvojových ekonomik by nemělo dojít, protože nenabízí podobně vyspělé zboží jako Evropa nebo Spojené státy. Vyspělé ekonomiky mezi sebou obchodují zejména se zbožím s velkou přidanou hodnotou. Na základě této logiky, by nemělo dojít k oslabení obchodu mezi méně rozvinutými ekonomikami a Západem. Rozvojové a nově industrializované země

---

⁵⁶ Uvědomuji si, že se stejně jako u liberálního mezivládního přístupu, který použiji v další části, jedná o teorii evropské integrace.

Jihovýchodní Asie představují výjimku, neboť ztratí konkurenceschopnost oproti Evropě. I tak by mělo dojít k oslabení ekonomik pouze pod jedno procento. Přihlédneme-li k současnému růstu těchto zemí kolem 3 a 4% tak to nepředstavuje výrazný problém. Dopad na tyto země by neměl být příliš výrazný také z toho důvodu, že se tato část Asie připojila k dohodě TPP, takže dojde k oslabení, pouze pokud hovoříme o obchodu s EU, ne s USA (Sarmadi 2015).

4.3.3 TTIP a nastavení nových norem

Spojené státy a Evropa nastavují světová pravidla ve světovém obchodu i v dalších oblastech. Tento proces je viditelný zejména po druhé světové válce. Země Západu dokázaly implementovat řadu pravidel, podle kterých se nyní řídí i ostatní státy. Nejlepším příkladem je OSN. Dalším důležitým důkazem pravdivosti tohoto tvrzení je i WTO a snaha Západu o liberalizaci světového obchodu (McGuire, Smith 2008: 262–263). V 80. a 90. letech minulého století jsme byli svědky toho, že Spojené státy díky uzavření obchodní dohody dokázaly posunout jednání v rámci WTO. Spojené státy, Mexiko a Kanada na začátku 90. let vyjednávali Severoamerickou zónu volného obchodu a mnohé země Jižní Ameriky se zalekly, že díky ní dojde k zhoršení přístupu na americký trh. A proto státy raději souhlasily s projednávanou dohodou WTO, než aby čelily možným nepříjemnostem z neúčasti v obou dohodách. TTIP je dohodou, kterou uzavírají jedny z nejsilnějších ekonomik světa. Díky tomu má TTIP šanci ovlivnit dění i v okolním světě. Studie výzkumného ústavu Centre for Economic Policy Research zdůrazňuje, že díky účasti důležitých ekonomik může mít TTIP větší dopad na ostatní země než předchozí dohody. Právě proto, že se TTIP účastní Spojené státy a Evropská unie, třetí země budou mít snahu implementovat tyto podmínky, aby se také mohly účastnit výhodnějšího obchodu (Centre for Economic Policy Research 2013: 24–25). Jak již bylo zmíněno, Spojené státy a Evropa dlouhá léta diktovali pravidla mezinárodního obchodu, nyní jsou jejich plány na ochranu duševního vlastnictví apod. blokovány ve WTO a v tomto případě TTIP nabízí možnost prosadit svá pravidla i v dalších oblastech světa a z bilaterálních standardů vytvořit multilaterální. Podobná situace může nastat i v současnosti. Čím silnější bude spojení mezi Spojenými státy a Evropskou unií, tím větší dopad to bude mít na okolní svět. Jestliže tyto dva bloky budou schopné spolupracovat a zavádět nové normy v mezinárodním obchodě, pak mají šanci ovlivnit i další trhy. Pouze soudržné, dostatečně propojené a dynamické partnerství může mít dopad na celý svět. V současné době hovoříme o uzavření smlouvy pouze mezi těmito dvěma entitami, ale to se může změnit. Jestliže budou oba partneři zastávat stejně nekompromisní přístup k vytvořeným pravidlům, existuje možnost, že i ostatní země se budou snažit o splnění těchto podmínek, a dojde k ještě větší liberalizaci světových trhů. V tomto ohledu může přijetí TTIP podpořit WTO. Množství otázek, které řeší katarské

kolo je daleko menší než rozsáhlá problematika v dohodě TTIP. TTIP se může stát pilotním projektem s potenciálem zaujmout i další země. Jestliže se státy začnou chovat v souladu s podmínkami TTIP, nejenže dojde k implementaci nových pravidel mezinárodního obchodu, ale otevřou se i zatím nevyjednávané oblasti. Díky této logice může TTIP obohatit mezinárodní normy týkající se lidských práv, standardů na ochranu spotřebitele i pracovních podmínek (Hamilton 2015 2–7).

4.4 Dílčí výsledek první části

TTIP má potenciál ovlivnit politiku ve 21. století. I důvody pro uzavření dohody souvisí se současným světem. Domnívám se, že světová politika se v posledních letech ještě více propojila. S tím souvisí i TTIP a důvody proč ji uzavřít. Pokud budu nahlížet na světovou politiku jako na boj o moc, geopolitické důvody pro uzavření dohody lépe osvětlí realismus. Spojené státy jistě mají vlastní národní zájmy, stejně tak i jednotlivé státy EU a Evropská unie jako celek.

Na základě předložených informací tvrdím, že Spojené státy musí čelit změně rozložení sil v systému a každé posílení jejich vlivu má svůj význam a opodstatnění. TTIP představuje ohromnou příležitost pro obnovení transatlantické spolupráce, která byla během dvacátého století nepostradatelná. EU má ve 21. století zájem zůstat v úzkém kontaktu s nejmocnějším státem světa. Brusel a členské země chtějí, aby je Spojené státy i nadále považovaly za nejbližšího strategického spojence. Američané i obyvatelé EU žijí v nejbohatších regionech světa a státy si chtějí své postavení udržet. Realistická tradice dokáže vysvětlit i počínání Ruské federace, která se pomocí vlastního integračního projektu Eurasijské ekonomické unie může pokoušet o balancování Západu. Rusové si navíc dovolují prezentovat svoji sebedůvěru a moc narušováním územní integrity ostatních států a to v bezprostřední blízkosti členských států EU. Stoupenci realistického myšlení dokáží odpovědět i na fenomén rostoucích ekonomik rozvojových zemí. Tyto země dokázaly zablokovat jednání WTO a poukázat na fakt, že státy jsou hlavními aktéry mezinárodních vztahů. Spojené státy a EU pomocí TTIP získají výhodu vůči nečlenským státům.

TTIP je dle mého názoru postavena na spolupráci několika aktérů. Tato dohoda má potenciál zlepšit postavení Spojených států i EU, ale to nemusí znamenat ztrátu pro ostatní aktéry. Liberální teorie mezinárodních vztahů se příliš nezabývá konfliktními situacemi, a pokud nějaká nastane, tak se je snaží vyřešit jinak než za pomoci vojenské síly (Burchill 2001: 37). Příznivci tohoto směru mají určitě pravdu v tom, že existují hodnoty a tradice, které jsou pro

země Západu společně. Otázkou zůstává, jestli lze na podobných základech stavět národní politiku. Liberální pohled na svět je úzce spojen s úvahami o spolupráci v domácí i světové politice a tato spolupráce bude pomocí TTIP ještě prohloubena. Díky dohodě vznikne největší zóna volného obchodu. Stoupenci liberalismu věří, že tento příklad dobré spolupráce dovede hráče světové politiky až k jednacímu stolu. TTIP není pouze obchodní dohodou, ale má potenciál i v dalších oblastech života. TTIP nabízí dobrý příklad, který by mohly následovat další země, což by v dlouhodobější perspektivě předznamenalo celosvětový posun, který by přiblížil různé země k západnějšímu stylu života. I tak se domnívám, že důraz na národní stát a snaha o naplnění národních zájmů zde hraje podstatnější roli. Počínání Ruska je v rozporu s poklidným soužitím a podle mého názoru musí transatlantické spojení potvrdit, že Evropa i Amerika dokáží společně jednat a prosazovat svoje zájmy.

5 Vyjednávání a ekonomické dopady TTIP

Světové ekonomiky jsou v současném světě propojené. Vzájemný obchod je dnes naprostou nutností. Ekonomika se tedy stává důležitým nástrojem zahraniční politiky. Touha po zisku a zvýšení svého růstu je vlastní pro všechny státy světa. Transatlantické obchodní a investiční partnerství nepředstavuje žádnou výjimku. Ačkoliv TTIP má i geopolitický význam, hlavním prezentovaným důvodem pro uzavření dohody je podpora ekonomik na obou stranách Atlantiku. **Tato část práce má za cíl potvrdit hypotézu, že TTIP představuje dlouhodobou snahu o zlepšení ekonomik obou entit a zapojených aktérů. Další hypotézou pro tuto kapitolu je tvrzení, že na rozhodování o TTIP se podílí i další aktéři, nejen státy.** Domníváme se, že fungující ekonomika na obou stranách Atlantiku podpoří postavení Západu.

5.1 Spojené státy a EU jako lídři světové ekonomiky

Protože je tato část věnována bližšímu pohledu na ekonomické zájmy aktérů dohody, tak je na místě představit současný stav obou ekonomik. Evropská unie, pokud ji budeme brát jako celek, se nejvíce podílela na tvorbě světového HDP roku 2015.⁵⁷ EU se v loňském roce podle Mezinárodního měnového fondu podílela na světovém HDP⁵⁸ z 16, 918%. Tento výsledek je druhý nejvyšší, Čína se dokázala podílet na světovém obchodě ze 17, 082%. Spojené státy se po mnoho dekád podílely na světovém HDP nejvyšší měrou. V roce 2015 Spojené státy vytvořily 15, 809% světového HDP (pro více informací viz příloha č. 2a, příloha č. 2a nabízí srovnání na základě HDP na obyvatele) (International Monetary Fund 2016). Spojené státy byly na pomyslné druhé místo sesazeny již v roce 2014. Spojené státy byly od roku 1872 největší ekonomikou a až po 142 letech byly nahrazeny Čínou (Hospodářské noviny 2014).

Jak již bylo řečeno, Spojené státy i Evropská unie patří mezi největší ekonomiky světa. Tento fakt dokládá setkávání členských zemí Evropské unie, jako jsou Německo, Francie, Velká Británie a Itálie společně se Spojenými státy, Kanadou a Japonskem v neformálním bloku vyspělých zemí G7 (Group of Seven).⁵⁹ Evropská unie byla schopna od roku 1999 do 2010

---

⁵⁷ Jedná se o procenta světového HDP založeného na paritě kupní síly (International Monetary Fund 2016).

⁵⁸ Data o výši HDP jsou založena na paritě kupní síly. V tomto konceptu nemohou být zohledněny různé aspekty, např. počet obyvatel. Na základě těchto dat je Čína největší ekonomikou, ale pokud vezmeme v potaz celkový počet obyvatel Číny a Spojených států, pak zjistíme, že má Čína čtyřikrát vyšší počet obyvatel. Spojené státy jsou tedy schopné vyprodukovat v přepočtu na jednoho obyvatele podstatně vyšší produkt, než Čína (Hospodářské noviny 2014).

⁵⁹ Tato platforma, která vznikla v roce 1975 za účelem konzultace jednotlivých problémů v různých oblastech funguje až do současnosti. V roce 1975 vznikla nejdříve skupina šesti (Group of Six), která se skládala ze Spojených států, Japonska, Velké Británie, Francie, Západního Německa (nyní sjednocené Německo) a Itálie. Kanada jako sedmý člen se připojila o rok později. Evropská unie se Summitů těchto zemí účastní již od roku 1981. Vznikla jako fórum pro setkávání největších nekomunistických ekonomik. Ruská federace na krátko rozšířila řady a dala vzniknout G8, ale v souvislosti s děním na Ukrajině se již neúčastní této platformy (Laub, McBride 2015).

zdvojnásobit svůj obchod se zbytkem světa. Jestliže chce být Evropská unie úspěšná ve světě, měla by mít společný postoj, protože jen díky němu může být silným světovým hráčem. Volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu tvoří páteř evropského úspěchu. Za tento sdílený trh neodpovídají jednotlivé země, ale Evropská unie jako celek. Evropská unie se může pochlubit jednou z nejotevřenějších světových ekonomik. I když podporuje liberalizaci světového obchodu, tak si i nadále chrání některé obory jako je např. zemědělství. Brusel se snaží o snižování cel a dalších omezení pro dovoz zboží (Evropská komise 2014: 3).

5.1.1 Kořeny ekonomické spolupráce

Evropská unie si uvědomuje, že jsou Spojené státy nejdůležitějším obchodním partnerem, s kterým spolupracuje. Od konce druhé světové války hrálo transatlantické spolenectví klíčovou roli. Evropa byla válkou poničená a Spojené státy potřebovaly bohatou Evropu, aby se stala odbytíštěm pro jejich výrobky. Spojené státy si uvědomovaly, že se Evropa nedokáže sama vzpamatovat a tak nabídly pomoc prostřednictvím Marshallova plánu.⁶⁰ Spojené státy tímto krokem pomohly zapojeným státům a díky tomu došlo k větší provázanosti transatlantických ekonomických vztahů (U.S. Department of State 2016a). Ekonomická spolupráce je podle Stanleyho Hoffmanna možná. Stanley Hoffmann studoval spolupráci uvnitř evropské integrace a spolupráce mezi státy. Dohoda TTIP by podle této logiky mohla splnit jeho teorii mezivládního přístupu, která upozorňuje na možnost spolupráce v nižší politice, která se netýká důležitých oblastí, jako je bezpečnostní či zahraniční politika (Hoffmann 1964 87–92).

5.2 Jednání před TTIP

TTIP není prvním pokusem o navázání bližší spolupráce. Těmto snahám předcházela Transatlantická deklarace mezi 12 zeměmi Evropského hospodářského spolenství a Spojenými státy z roku 1990. V této deklaraci se strany shodly na užší spolupráci po skončení studené války. Strany deklarovaly, že chtějí společnými silami chránit společné hodnoty demokracie, mezinárodní bezpečnosti, míru a tržní ekonomiky. Dalším bodem deklarace byla

---

⁶⁰ Marshallův plán byl plán Spojených států amerických na obnovu ekonomiky od roku 1948 do 1952. Státní tajemník Marshall byl duchovní otec této pomoci, za kterou v roce 1953 obdržel Nobelovu cenu za mír. Tato pomoc byla nabídnuta i Moskvě a dalším zemím v jejím vlivu, ale ti pomoc odmítli. Tento nástroj zahraniční politiky měl Spojeným státům zaručit, aby státy spolupracovaly s Washingtonem. Sovětský svaz přišel s vlastní alternativou Marshallova plánu až o rok později. Rada vzájemné hospodářské pomoci oficiálně fungovala až do roku 1991 (U.S. Department of State 2016a).

nabídka pomoci v začlenění států Střední a Východní Evropy a asistenci rozvojovým zemím. Spojené státy si uvědomovaly, že je potřeba začlenit země Střední a Východní Evropy, které v nedávné historii byly pod vlivem Moskvy. Aby se tato příznačná minulost neopakovala, muselo dojít k začlenění do Západních integračních struktur (např. NATO či EU) (United States Mission to The European Union). Na tuto deklaraci navazovaly další pokusy o spolupráci, ale bez výrazného úspěchu. Německá kancléřka Angela Merkelová se v roce 2006 nechala slyšet, že pokud dojde k situaci, že Katarské kolo WTO nebude úspěšné, pak by stálo za zvážení vytvoření dohody mezi Spojenými státy a Evropskou unií (Spiegel Online 2006). A to se také stalo v roce 2007. Na společném summitu Evropské unie a Spojených států došlo k vytvoření Transatlantické hospodářské rady, která se pravidelně schází a snaží se o posilování vzájemných ekonomických vztahů (U.S. Department of State 2016c). První, neoficiální jednání na půdě Evropské komise začala již v roce 2012, ale až v roce 2013 byl oficiálně potvrzen zájem o podobnou dohodu. Prezident Barack Obama ve své tradiční Zprávě o stavu Unie z února 2013 potvrdil, že je potřeba ještě většího sblížení Spojených států a Evropské unie. Americký prezident v tomto výročním projevu prohlásil, že započnou jednání o nesmírně rozsáhlé dohodě, která by měla podpořit vzájemný obchod. Barack Obama také zmínil, že vzájemný obchod s Evropskou unií zaměstnává miliony Američanů a proto ještě užší spolupráce tento trend podpoří. Evropští lídři v čele s Davidem Cameronem a Angelou Merkelovou tento projev uvítali. Jak evropští, tak američtí politici viděli v dohodě nástroj na podporu svých stále ještě krizí ovlivněných ekonomik. Jistě není náhodou, že právě v roce 2013 zintenzívnila jednání a započala debata o TTIP (Kanter, Ewing 2013).

5.3 Průběh vyjednávání a transparentnost

Vyjednávání o této dohodě probíhá v jednotlivých kolech. První kolo TTIP se uskutečnilo v červenci 2013. Od té doby proběhlo již dvanáct kol. Při každém kole se sejdou zástupci Evropské komise a Spojených států vždy na území jedné ze stran. Každý rok se zatím konaly čtyři jednání, pouze v roce 2013 se strany sešly třikrát, neboť samotné vyjednávání o TTIP započalo v červenci téhož roku. Nyní se jednání nachází přibližně za polovinou. Jednání jsou složitá, protože se TTIP zabývá velkým množstvím oblastí (viz úvod k TTIP). Celkem 24 pracovních skupin složených z obou stran dohody vyjednává o jednotlivých tématech obsažených v TTIP. Takto složitá vyjednávání přináší problémy s transparentností. Právě transparentnost a nedostatek informací o projednávaných textech jsou zdrojem největší kritiky. Nyní se situace zlepšila, ale v prvních fázích vyjednávání neměla veřejnost příliš informací.

Evropská komise tvrdila, že informace nebyly zveřejňovány kvůli klidnému průběhu vyjednávání. Tento přístup se po vlně kritiky změnil a dnes jsou již přístupné informace na internetových stránkách Evropské komise (Culture Action Europe 2015: 3). K této změně přispěla i evropská ombudsmanka O'Reilly. V současné době je podle Evropské komise vyjednávání o TTIP tou nejtransparentnější obchodní dohodou, jakou EU kdy uzavírala (Crisp 2015). Evropská unie získala od členských zemí povolení na jejich zastupování při vyjednávání, ale poslední slovo budou mít znovu státy a Evropský parlament, kteří budou muset dohodu ratifikovat. Samotný konec vyjednávání měl nastat v roce 2016, ale nyní se nacházíme teprve za polovinou, proto je příliš předčasné hovořit o ukončení vyjednávání a případném vstupu v platnost (Houska 2015). Na tomto místě určitě stojí za připomenutí, že média a obzvláště ta česká nemají o tuto dohodu přílišný zájem, proto v České republice není nikterak velké povědomí o TTIP. To dokládá fakt, že podle průzkumu 61% dotázaných Čechů neslyšelo o TTIP (Česká tisková kancelář 2015).

5.4 Realistický pohled

Již Paul Kennedy ve své knize *Vzestup a pád velmocí*⁶¹ (Kennedy 1996) hovoří o pádu Západu. Paul Kennedy upozorňuje, že je Západ stále nejbohatší, ale že s např. s čínskou ekonomikou v budoucnu nedokáže držet krok (Kennedy 1996: 624–628). Stejně tak i Samuel Huntington ve *Střetu civilizací* (Huntington 2001) hovoří o postupném snižování vlivu Západu (Huntington 2001: 13–16). Nedokážeme předpovědět, jestli TTIP tento trend zastaví, ale pokud dojde k zavedení TTIP do praxe, tak Západ získá čas na podniknutí dalších kroků, které mohou nepříznivý trend zvrátit (Ham 2013: 6).

5.4.1 Rozhodování stále v rukou států

Samotné vyjednávání o dohodě je komplikované. Na tomto místě však nesmíme zapomenout na to, že se vyjednávání týká rozsáhlé problematiky. Transatlantická dohoda má přinést velkou řadu změn a tak debata mezi stranami potřebuje dostatek času. Pokud hovoříme o stranách smlouvy, tak z realistického pohledu jsou účastníky Spojené státy a členské země Evropské unie. Mezinárodní organizace podle realistických teorií mezinárodních vztahů nemají stejné postavení jako státy. Realismus příliš neřeší vnitřní rozdělení moci, či jestli se jedná o demokracii nebo diktaturu. Při srovnávání rozhodovacího procesu Spojených států, který je složeným státem a Evropské unie, která je společenstvím několika autonomních států se nám objevují znaky, které vysvětlují složitost rozhodovacího procesu. Spojené státy mají při

---

⁶¹ Paul Kennedy knihu napsal již v průběhu 80. let minulého století, ale výtisk, z kterého čerpáme, vyšel Nakladatelstvím Lidových novin až v roce 1996 (Kennedy 1996).

vyjednávání mezinárodních dohod výhodu, kvůli jednodušší vnitřní debatě a rozhodování o ratifikaci. Spojené státy jsou demokracií, která je postavena na rozdělení moci. Prezident a Senát hrají nejdůležitější roli v uzavírání zahraničních smluv. Spojené státy mají oproti Evropské unii i tu výhodu, že se jedná o zažitý systém, který funguje stovky let. Evropská unie existuje v porovnání se Spojenými státy pouze krátkou dobu. Ratifikační proces bude složitější a delší v EU. Je otázkou, jak se k ratifikaci postaví země na jihu kontinentu, jejich ekonomiky nejsou příliš silné a kvůli dluhové krizi v eurozóně byly přinuceny šetřit. Větší otevřenost tedy těmto zemím nepomůže. Můžeme proto očekávat, že v zemi jako je Řecko nebude ratifikace snadná (van Ham 2013: 3).

Spojené státy jsou výborným příkladem aktéra mezinárodního systému. Jedná se o stát, který se může pochlubit neoddiskutovatelným vlivem. Spojené státy disponují nejen vojenskou a ekonomickou silou, ale např. i schopností vyvinout nové technologie. Washington se dostal do pozice nejsilnějšího hráče systému, který velice často dokáže prosadit vlastní zájmy. Jedním ze zájmů je i maximalizace ekonomických zisků. Pokud se Spojené státy rozhodnou pro uzavření obchodní dohody s Evropskou unií, tak to bude proto, že pomýšlí hlavně na vlastní zájmy. Postavení tohoto státu v mezinárodním systému je velice dobré a na základě toho je ve výhodné pozici. Barack Obama stejně jako jeho předchůdci má při vyjednávání dohod snazší úlohu, protože se může opřít o moc Spojených států. Spojené státy jsou také schopny ovlivnit rozhodování uvnitř mezinárodních organizací (viz rozdělení hlasů uvnitř Mezinárodního měnového fondu, tabulka č. 1) a to zejména kvůli své vyspělé ekonomické a vojenské síle. Asi nejlepším příkladem moci Spojených států je stále členství v Radě bezpečnosti OSN (Walt 2009: 93).

Když dojde k vyjednávání nějaké mezinárodní dohody, tak má stát výhodu oproti mezinárodní organizaci. Mezinárodní organizace je tvořena několika státy a i rozhodovací proces je složitější a samotné vyjednávání mezi jednotlivými státy uvnitř organizace přináší problémy. Samotné vyjednávání pomocí orgánů EU a složité vnitřní struktury vzbuzují otázky ohledně transparentnosti.⁶² Příznivci realismu pohlíží na mezinárodní organizace jako na nástroj

---

⁶² Velké množství informací o TTIP jsou nyní dostupné na internetových stránkách <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/>, ale i tak se vynořila aféra s údajným setkáním zástupců Evropské komise s velkými tabákovými firmami. Na základě volného přístupu k informacím EU došlo ke zveřejnění dokumentů z jednání. Zveřejnění dokazuje pouze jednání s firmami v tabákovém průmyslu, ne že šlo o jednání v souvislosti s TTIP. Tyto dokumenty byly zveřejněny, ale části dokumentů byly začerněny, takže dostupné dokumenty mnohdy nedávaly smysl. Evropská komise popřela, že by se jednalo o schůzky, které by měly nějakou souvislost s TTIP. Členka Evropského parlamentu Nessa Childers se nechala slyšet, že pokud jednání nesouvisí s TTIP, tak to situaci nemění. I nadále je podle poslankyně zřejmé, že dochází k jednání s tabákovými firmami a Evropská komise odmítá vydat více informací. Tento postup určitě nepodpoří EU v očích veřejnosti (Crisp 2015).

zahraniční politiky. Tento nástroj je pak v rukou nejsilnějších států organizace. Evropská unie nepředstavuje pro příznivce realismu relevantního aktéra mezinárodních vztahů. Samotná evropská integrace a prohloubení spolupráce mezi státy je v rozporu s realistickými směry. Když se dokážeme odpoutat od integračního procesu jako takového, poté můžeme použít realistickou teorii. Evropská unie vstupuje do mezinárodních vztahů jako zástupce jednotlivých členských zemí a díky tomu zastává jejich zájmy. Nejde ani tak o zájmy organizace, či centra v Bruselu. Nadále platí, že vyjednávání vede za členy, ale nesnaží se o prosazení vlastních zájmů. Kdyby se Brusel pokoušel o prosazení vlastních zájmů v TTIP, jednotlivé členské země by pak dohodu neschválily, neboť Evropská komise dostala mandát pouze k zastupování 28 zemí a tyto země společně s Evropským parlamentem musí dohodu ještě ratifikovat. Evropská unie v zahraniční politice reflektuje zájmy svých členů, ale to neznamená, že nemůže být zároveň i hráčem (Morgan 2005: 202). Na tomto místě netvrdíme, že může být mezinárodní organizace stejně důležitým aktérem mezinárodních vztahů, snažíme se zdůraznit, že EU působí jako zástupce států na poli mezinárodního obchodu. Dokud bude EU kvalitně zastupovat národní zájmy nejsilnějších členů, tak bude úspěšná. Evropská unie uzavírá dohody, aby maximalizovala zisky členských zemí. Obchodní dohody jsou vypracovávány za účelem kumulace co největšího majetku. Velká Británie a např. i Nizozemsko se po dlouhá staletí snažili o co největší kumulaci majetku, stejně jako EU v současnosti. Merkantilismus v podobě kumulace majetku je tedy tradiční součástí politického života (Carr 1945: 5–8). O Evropské unii nemůžeme říct, že splňuje znaky státnosti, protože se stále jedná o organizaci, která má propůjčené pravomoci. V oblasti obchodní politiky, ale získala nejvíce pravomocí, o čemž vypovídá i zastupování států při vyjednávání TTIP (Zimmermann 2007: 815–818). Glyn Morgan (Morgan 2005) uvádí, že EU se příliš neliší od Spojených států, neboť také sleduje národní zájmy svých členů (Morgan 2005: 202).

5.4.2 Výhody úzkého kontaktu se Spojenými státy

Transatlantické obchodní a investiční partnerství chce zvýšit a zjednodušit obchod mezi oběma celky, ale ne do takové úrovně, jaká je již zavedena v EU. Hlavním hnacím motorem v ekonomické oblasti je odstranění překážek znesnadňujících obchod a investice. Evropská unie si vzhledem k nedávné ekonomické krizi uvědomila, že užší spolupráce s USA podpoří ekonomiku a zvýší vliv ve světě. Evropské státy mají na paměti, že pokud se chtějí udržet mezi těmi, kdo rozhodují o světové politice, tak musí být nejbližšími partnery Spojených států a využívat výhod ekonomické spolupráce i obrany (van Ham 2013: 1). Evropští členové aliance NATO jsou při financování této aliance ekonomicky závislí na Spojených státech. Členové Severoatlantické aliance se v roce 2006 shodli, že každá země bude přispívat do společného

rozpočtu nejméně 2% ze svého HDP (NATO 2015). I když země souhlasily s tímto návrhem, tak se tomu tak neděje. Pouze Spojené státy, Řecko, Polsko, Velká Británie a Estonsko splnili tento závazek v roce 2015 (viz příloha č. 9) (Pavgi 2015). Země, které se rozhodnou spolupracovat se Spojenými státy, mají snazší obranu před případným agresorem. Spojené státy, jsou zemí, která se pyšní druhou největší ekonomikou⁶³ (hned za Čínou, srovnej příloha č. 2a) a největší vojenskou silou a díky tomu dokáží bránit sebe i své spojence. Navíc, jak je zřejmé z financování aliance NATO, Spojené státy na sebe berou neúměrnou zátěž ve financování a vyzbrojování společné organizace. Poté, co nastoupila Angela Merkelová a Nicolas Sarkozy do svých úřadů, došlo k zlepšení vztahů se Spojenými státy. Oba státníci si podle Stephana M. Walta uvědomují, že je jednodušší mít dobré vztahy s Washingtonem, než být odkázán na vlastní finance při obraně Evropy (Walt 2009: 108–109).

5.4.3 Problémy přílišné integrace a ekonomické krize

Velká propojenost ekonomik nepřináší pouze výhody, jak se Západ přesvědčil např. během ropných šoků.⁶⁴ Postoj USA a EU nebyl ve všech ekonomických otázkách stejný. Transatlantičtí spojenci se vydali jinou cestou např. v otázce Kjótského protokolu z roku 1997, v kterém se evropské a další státy zavázaly ke snížení produkce skleníkových plynů. Spojené státy nepřijaly tento závazek, neboť se domnívaly, že šlo o způsob, jak omezit moc Spojených států. Spojené státy se také nepřipojily k vytvoření Mezinárodního trestního soudu (Walt 2009: 104).

Zatím posledním důkazem propojení nejen transatlantických ekonomických vztahů představuje ekonomická krize,⁶⁵ jejíž kořeny nalezneme v roce 2008. Tato krize nám dodala důkazy o propojení celého světa. To co započalo, jako hypoteční krize ve Spojených státech se přelilo do celého světa v podobě vleklého procesu ekonomické stagnace a úsporných opatření. Jakmile země spolupracují příliš úzce, tak musí zákonitě čekat ještě větší dopady. Pokud dojde ke

---

⁶³ Na základě podílu na tvorbě světového HDP (měřeno paritou kupní síly).

⁶⁴ Výraznou roli při ropných šocích hrála Organizace států vyvážející ropu (OPEC). Tato organizace sdružuje největší producenty ropy a pomáhá koordinovat cenovou politiku. Mezi členy OPEC v současnosti patří Irák, Írán, Kuvajt, Alžírsko, Angola, Venezuela, Spojené arabské emiráty, Saudská Arábie, Nigérie, Libye, Katar, Indonésie a Ekvádor (OPEC 2016). A právě arabští členové organizace OPEC v roce 1973 uvalili embargo na Spojené státy, Nizozemsko a Portugalsko za jejich podporu Izraele během Jomkipurské války. Kromě embarga došlo i k omezení těžby ropy a výraznému růstu cen pohonných hmot. Tyto změny způsobily zpomalení ekonomického růstu a to převážně na Západě, neboť Sovětský svaz zásoboval satelity vlastní produkcí. Tento nárůst cen a nedostatek pohonných hmot bývá označován jako první ropný šok. V roce 1979 kvůli revoluci v Íránu nastal druhý ropný šok (U.S. Department of State 2016b).

⁶⁵ Stejně jako světová krize z 30. let minulého století, tak i ta z počátku 21. století začala ve Spojených státech. O světové krizi hovoříme od roku 2008, této krizi však předcházela americká hypoteční krize v roce 2007. Banky poskytovaly úvěry i lidem s nedostatečným příjmem a tito lidé poté neměli peníze na splácení úvěrů. Postupně se do problémů dostaly i banky a vlády musely poskytnout nemalé částky na jejich záchranu (Havemann 2016).

schválení TTIP, obě strany dohody budou náchylnější k přelévání problémů (Waltz 1979: 138–140). Ekonomická krize z konce první dekády tohoto století zasáhla naprostou většinu evropských zemí. Tato ekonomická krize byla jedním z důvodů propuknutí krize eurozóny⁶⁶ (Singer 2012: 9–10). Provázanost světových ekonomik je tedy neodmyslitelná skutečnost. Ve světě existuje řada ekonomických dohod, jak bilaterálních, tak multilaterálních. V situaci, kdy je Světová obchodní organizace zablokována nabízí bilaterální dohody posun k užší spolupráci.

Jeden z nejmarkantnějších problémů Eurozóny se projevil během ekonomické krize, která započala na konci první dekády 21. století. Evropská unie vytvořila takové podmínky, že členské země eurozóny mají závazek dotovat ostatní země, které se dostanou do ekonomických problémů. Německo, jako největší ekonomika eurozóny si uvědomilo, že si nemůže dovolit konec společné měny, protože její konec by byl ještě bolestnější, než dotování zemí na pokraji bankrotu. Na tomto místě nemůžeme vinit pouze instituce Evropské unie, ale hlavně členské státy, které dovily vstup zemím s nestabilní ekonomikou. Také se ukazuje, že přílišná integrace nese i riziko obrovských problémů, které nejsou vyřešené ani po několika letech (Pečený 2012). Schválením TTIP dojde k většímu propojení obou trhů a tak v případě další ekonomické krize bude Evropa ještě náchylnější než při té poslední. Kvůli propojení by tato krize také postupovala daleko rychleji.

5.4.4 Protekcionismus

Evropská unie a Spojené státy usilují o snížení cel ve světovém obchodu a to s důrazem na to, co produkují. V případě Evropské unie i Spojených států jde zejména o produkty s vysokou přidanou hodnotou. Transatlantičtí partneři nedisponují takovým růstem produkce zboží jako Čína, ale množství zboží není příliš vypovídajícím faktorem. Pro země Západu je důležité, jakou hodnotu připojí k finálnímu výrobku. Konečná fáze výroby, například sestavení výrobku, může být provedeno v Číně, ale i tak Evropská unie a Spojené státy mohou dodat technologie a jednotlivé části výrobku. Díky tomu si Západ stále udržuje relativní výhodu oproti rozvíjejícím se zemím (Evropská komise 2014: 7–8). Jednotlivé země EU podporují obchodní politiku hlavně kvůli vlastním zájmům. Evropské státy si uvědomují, že již ztratily silné

---

⁶⁶ Krize eurozóny byla z části způsobena celosvětovou krizí a snížením růstu ekonomik. Řecko je nejlepším příkladem země, která si žila nad poměry a jakmile nastala ekonomická krize, tak se dostalo do dluhové krize. Problémem Řecka a dalších zemí bylo to, že v době růstu se nesnažily dostatečně šetřit a když přišla krize a zpomalení růstu, tak země začala kolabovat. Samotný projekt eurozóny měl od počátku trhliny, neboť kdyby kontrola všech pravidel pro vstup fungovala, Řecko by se nemohlo stát členem. Problémem zaznamenalo i Španělsko, Portugalsko či Irsko, poslední jmenované se ocitlo na hranici bankrotu. Problémem eurozóny jsou i sankční mechanismy, které příliš nefungují (Singer 2012: 8–25) Řecko v rámci opatření na snížení dluhu je nuceno privatizovat. Posledním příkladem je prodej největšího řeckého přístavu Pireus čínské společnosti (Idnes.cz 2016).

postavení, které měly v minulém století a obchodní politika EU jim dává příležitost maximalizovat svoje zisky.

Evropská unie má na paměti, že pouze po boku Spojených států si může udržet své postavení. Pokud dojde k propojení obou ekonomik, Spojené státy se budou muset intenzivně zajímat o dění v Evropě. Ekonomická spolupráce a propojenost zvýší váhu evropských spojenců. V současné době jsou obě ekonomiky propojené a dovozní cla EU i USA se pohybují kolem 4%. Tento údaj, ale není příliš vypovídající, neboť se jedná o průměrnou hodnotu. Za 4% se však skrývají nadprůměrná cla. Jestliže bude TTIP schválena, dojde k odstranění téměř všech cel. Evropští producenti budou mít větší příležitost proniknout na americký trh, aniž by byli znevýhodněni oproti americkým producentům. To samé potká i americké firmy. Díky tomu budou mít možnost vyvážet i menší firmy, které si to dříve nemohly dovolit. Tento příklad nám ukazuje, že se oba partneři snaží o usnadnění vzájemného obchodu a tím o zvýšení relativního zisku oproti třetím zemím (Evropská komise 2015: 6).

Evropská unie si uvědomuje, že nemůže liberalizovat veškerá odvětví a že musí chránit své producenty před americkými dodavateli. Jednou z takovýchto hlavních oblastí je zemědělská politika.⁶⁷ Evropská unie chrání své zemědělce a další producenty před přílivem levného zboží zejména pomocí cel a dovozních kvót (Fričová 2016).⁶⁸ TTIP má jednoznačně za cíl zvýšit ekonomický růst, blahobyt apod. V současném světě státy musí obchodovat navzájem, ale to také neznamená, že by k obchodu mělo docházet za každých okolností. V souvislosti s vývojem ruské anexe Krymu jsme svědky toho, že státy raději obětují ekonomický zisk.⁶⁹ Tento fakt

---

⁶⁷ Francie vynakládá velké úsilí, aby ochránila své zemědělství a občany, kteří v něm pracují. Zemědělské produkty také představují jedno z nejdiskutovanějších témat TTIP. Spojené státy měly velký zájem propojit vzájemný trh se zemědělskými komoditami, ale narazily na nesouhlas evropských zemědělců, kteří by ztratili svoji konkurenceschopnost před levnějším zbožím ze Spojených států. Velká debata ohledně tohoto tématu nastala i kvůli geneticky modifikovaným potravinám. Tyto potraviny jsou zcela běžné ve Spojených státech, ale Evropská unie má na upravené potraviny konzervativnější názor. Francouzské zájmy a evropská zdrženlivost ochránili evropské pěstitele (Evropská komise 2015: 5).

⁶⁸ Evropská unie disponuje řadou nástrojů, které může použít vůči třetím zemím. Tyto nástroje mají za cíl ochránit evropské producenty a výrobce, či naopak pomoci s exportem do dalších zemí. Mezi nejčastější patří cla a dovozní kvóty. Některé země se také rozhodnou využít dobrovolných exportních omezení, než aby čelily překročení limitu, protože to by bylo méně výhodné, než dobrovolně omezit vývoz do dané země. Mezi prostředky obchodní politiky, které mají zamezit nekalým praktikám, patří antidumpingová opatření. Dumping je strategií, jak se dostat na nový trh a nízkou cenou poškodit další podnikatele ve stejném sektoru. Dumping se projevuje nižší cenou, než jsou výrobní náklady. Pro bližší seznámení s nástroji obchodní politiky viz text Vítězslavy Fričové: <https://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika/>, (Fričová 2016).

⁶⁹ Dokladem o tom, že ekonomický zisk nehraje prim je reakce Francouzského prezidenta Hollanda, který zrušil smlouvu, podle které měla Francie dodat Rusku vrtulníkové lodě. Francie se nakonec rozhodla tyto lodě prodat Egyptu za částku nižší o 250 miliónů eur. Holland zdůvodnil tento rozdíl tím, že se část smlouvy týkala i budoucí spolupráce, sjednaná částka tedy nebyla pouze za loď (Dalton 2015).

zvýrazňuje to, že ekonomika hraje sekundární roli, neboť geopolitické důvody zabránily obchodování (Zimmermann 2007: 818).

5.5 Liberální pohled

Evropský integrační proces a poté vzniklá Evropská unie jsou založeny na vzájemné spolupráci. Evropské státy po druhé světové válce chtěly dosáhnout bližšího kontaktu mezi sebou a tím zabránit dalším válkám. Integračnímu procesu předcházela staletí válek mezi jednotlivými národy. Ale plány na evropskou integraci se objevovali i před druhou polovinou 20. století. Již Immanuel Kant chtěl předejít dalším válkám spojením Evropy (Rosamond 2000: 25). Ale až po skončení druhé světové války v roce 1945 nastal čas na integraci, která se dochovala a funguje i dnes. V této části chci potvrdit **hypotézu, že je jednání o TTIP ovlivněno více hráči, kteří se snaží prosadit vlastní zájmy.**

5.5.1 Velký počet aktérů

TTIP je dohromady uzavírána mezi 29 státy za přítomnosti mezinárodní organizace. Každý z těchto aktérů má vlastní zájmy, proto není jednoduché najít společné stanovisko podpořené širokou shodou všech zúčastněných. Již pouze uvnitř EU není jednoduché najít kompromis. Evropská unie je uskupení, v kterém se střetávají zájmy států, evropských institucí, lobbyistických skupin, různých sdružení a jednotlivců. Stejně tak Spojené státy jsou ovlivněny nejen přáními občanů, ale podobně jako v Evropské unii, i v USA jsou do rozhodovacího procesu pomocí lobby zapojeny další skupiny.⁷⁰ Tento fakt pouze dokládá, že o zahraniční i vnitrostátní politice nerozhodují pouze státy a státní orgány, ale i různé skupiny, které chtějí prosadit vlastní zájmy. Se stejným tvrzením přichází i bruselská nezisková organizace Corporate Europe Observatory⁷¹ (CEO), která sleduje zapojení lobbyistických skupin do struktur EU. CEO přišla s tvrzením, že během let 2012 a 2013, kdy probíhaly přípravy na budoucí jednání o TTIP se zástupci generálního ředitelství pro obchod Evropské komise pravidelně scházeli s lobbyistickými skupinami. CEO podle dostupných informací z oficiálních

---

⁷⁰ Ve spojených státech existuje velký tlak výrobců zbraní na americké politiky, díky kterému ještě nedošlo k výrazné změně v jejich držení. Barack Obama se již několikrát pokusil předložit reformu, která by upravila zákon o zbraních. Amerika celkem pravidelně zažívá hromadné zabíjení nevinných lidí, ale i přes to nedochází ke změně, protože lobby dokáže přesvědčit politiky (Dearden 2015). Dále se vedou spory o vlivu židovské lobby na americkou zahraniční politiku. Pro bližší seznámení s touto problematikou doporučujeme Stephena M. Walta a Johna J. Mearsheimera (Walt, Mearsheimer 2008), kteří napsali knihu *The Israel Lobby and the U.S. Foreign Policy*, která diskutuje vliv Izraelské lobby na americkou zahraniční politiku).

⁷¹ Corporate Europe Observatory na svých internetových stránkách uvádí, že je nevládní organizací, která nepřijímá příspěvky od žádných vlád, ale od jednotlivců, fondů či organizací jako jsou Rockefeller Brother Foundation, Human Earth Foundation a další. Na internetovém odkazu <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/07/who-lobbies-most-ttip> naleznete více informací a také jejich způsob získávání (Corporate Europe Observatory 2014).

zdrojů Evropské komise a na základě volného přístupu k informacím zjistil, že naprostá většina schůzek (92 %) generálního ředitelství pro obchod se konala se zástupci skupin, které reprezentují obchod. Čtyři procenta schůzek byly se zástupci zájmových skupin a zbylá čtyři procenta schůzek se uskutečnily s akademickými institucemi, jednotlivci apod. (Corporate Europe Observatory 2014). CEO dále uvádí, že během příprav na budoucí jednání o TTIP se zástupci úseku pro obchod Evropské komise sešli hlavně se skupinami napojenými na zemědělství a potravinářství. Další zástupci firem byli z oblastí jako je automobilový, strojírenský, chemický a farmaceutický průmysl či telekomunikace (Corporate Europe Observatory 2014). Zástupci evropské i americké asociace výrobců automobilů v roce 2015 vydali prohlášení, že podporují jednání o TTIP. Tento průmysl je pro EU i USA důležitý, neboť díky automobilovému průmyslu vznikají nové technologie a zboží s vysokou přidanou hodnotou. Zástupci evropských i amerických firem, mezi nimiž byla i Volkswagen Group, která vlastní Škoda Auto podpořili TTIP (European Automobile Manufacturers' Association 2015).

5.5.2 Protesty proti TTIP

TTIP vzbuzuje kladné reakce hlavně u zástupců evropských institucí, průmyslu a obchodu. Opačný názor zastávají protestující, kteří se sešli při protestech v dubnu 2014. Demonstrace se konaly na několika místech Evropy, největší byly v Bruselu, Berlíně, Madridu a Helsinkách, menší demonstrace za účasti několika stovek protestujících byly i v Praze a Varšavě (EurActiv 2015a). Zatím největší demonstrací byla ta z října 2015, která se konala v Berlíně.⁷² Na této demonstraci se podle policie objevilo kolem 150 tisíc lidí. Účastníci protestovali kvůli obavám, že by dohoda změnila přístup k životnímu prostředí, pracovnímu právu a ovlivnila standardy v potravinách. Němečtí představitelé bezprostředně po protestech tvrdili, že nadále podporují TTIP (EurActiv 2015b). Několik dní po protestech vystoupil předseda Německého spolkového sněmu Norbert Lammert, který zkritizoval dosavadní jednání, protože vlády podle něj nemají dostatečný přístup k informacím. Norbert Lammert nesouhlasí s tím, aby se k nim dohoda dostala až během ratifikace. Spolkový sněm podle jeho předsedy nemůže souhlasit s tím, že má ratifikovat smlouvu, do které během vyjednávání nemohl zasáhnout (EurActiv 2015c). Tato stížnost není ojedinělá. Přestože nyní jsou již některé informace Evropskou komisí zveřejňovány, jednání jsou v režimu tajné a vyjednávání probíhá za zavřenými dveřmi (Kanter, Jolly 2014).

---

⁷² BBC prohlásila, že protest proti TTIP byl zorganizován pomocí charit, ekologických skupin a opozičních politických stran (BBC 2015).

Zatím poslední aféru kvůli TTIP vyvolala organizace Greenpeace,⁷³ která zveřejnila 248 stran z vyjednávání. V těchto dokumentech je patrný nátlak Spojených států, aby byly schválené určité oblasti. Greenpeace v pondělí 2. května uspořádala setkání, na kterém představila dokumenty, které mají podle této organizace ukázat, jak americká strana tlačí Evropu ke schválení pro ni nevýhodných podmínek (EurActiv 2016). Komisařka pro obchod, Cecilia Malströmová ve svém blogu kritiku Greenpeace odmítá. Komisařka říká, že Greenpeace zveřejnili pouze pozici Spojených států. Každá ze stran jde do vyjednávání se souborem svých pozic a plánů a až poté se setkají a vyjednávají o textu dohody. Cecilia Malströmová znovu potvrdila, že se TTIP v žádném případě nebude týkat sporných oblastí. Mezi tyto oblasti řadí geneticky modifikované potraviny, ochranu konzumentů či ochranu životního prostředí (Malström 2016).

5.5.3 TTIP a liberální mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup je jednou z hlavních teorií evropské integrace. Domnívám se, že zde existuje řada důvodů, proč by šel použit pro pochopení dohody TTIP. Ačkoliv Moravcsik tento přístup vytvořil, aby vysvětlil fungování evropské integrace, tak některé znaky jsou dobře aplikovatelné i na mezinárodní vyjednávání o TTIP. Při vyjednávání TTIP hrají důležitou roli domácí aktéři. Při vyjednávání TTIP zasahují do rozhodovacího procesu různé zájmy. Tyto zájmy jsou reprezentovány státy i nestátními aktéry. V tomto případě se střetávají zájmy hned na několika úrovních. Některé zájmy skupin jsou reprezentovány státy, jako je tomu v případě Francie a jejího strachu z dovozu levných zemědělských produktů. Další oblastí, kde dochází k lobování je Evropská komise. Jelikož má tento orgán na starost vyjednávání s americkou stranou, tak není žádným překvapením, že skupiny chtějí přesvědčit i zástupce Komise (Rosamond 2000: 55).

V rámci TTIP vzniká i nový způsob řešení nastalých problémů. Pokud nastanou spory, tak tento orgán TTIP bude muset rozhodnout. Stejně jako v liberálním mezivládním přístupu, i zde je tedy mezinárodní entita, která bude mít za cíl urovnání případných sporů (Evropská komise 2015a). Uvědomujeme si, že aplikace teorie evropské integrace na TTIP není přesná. Liberální mezivládní přístup byl vytvořen pro spolupráci mezi státy v rámci evropské integrace. U TTIP máme kromě států i nadnárodní instituci, která se do jednání zapojuje, resp. vyjednává za státy.

---

⁷³ Greenpeace zveřejnila dokumenty na internetových stránkách www.ttip-leaks.org, kde jsou volně k dispozici. Greenpeace pojmenovala stránky podobně jako již zmíněné stránky, které reprezentují aféru WikiLeaks a Juliana Assange. Wikileaks již v loňském roce také zveřejnily některé informace na svých stránkách www.wikileaks.org.

I přes tyto výhrady si nadále myslíme, že zapojení různých aktérů a i mechanismus na řešení sporů vytvářejí podobnou situaci, jako při mezinárodním vyjednávání v EU.

5.6 Dílčí výsledek druhé části

V této části jsem chtěl zjistit, jestli platí to, že Spojené státy a Evropská unie uzavírají TTIP kvůli zlepšení postavení svých ekonomik. Tuto hypotézu jsem podrobil realistickým premisám. Druhou hypotézou určenou pro tuto část bylo tvrzení, že i další aktéři ovlivňují podobu TTIP. Realismus na tuto hypotézu podle mého názoru nedokáže dostatečně zareagovat, neboť se příliš věnuje státům na úkor dalších aktérů. Naopak liberalismus počítá s větším počtem aktérů, které podle mého názoru do TTIP zasahují.

Domnívám se, že realismus dokázal upozornit na ekonomické zájmy stran dohody. Spojené státy i Evropská unie bezpochyby zastupují vlastní ekonomické zájmy. Oba aktéři si chtějí udržet standard, na který jsou zvyklí a TTIP by jim k tomu měla pomoci. Členové Evropské unie byli po staletí zvyklí kumulovat bohatství, Spojené státy tuto politiku také přijaly za svou. Realistické premisy, že státy sledují vlastní prospěch, se tak díky TTIP potvrzují. Ačkoliv příznivci realismu nesouhlasí s oboustranně prospěšnou a dlouhodobou spoluprací, tak si uvědomují, že pokud si Spojené státy chtějí udržet své postavení, tak spolupráce s dlouholetým partnerem nepředstavuje za předem definovaných pravidel výrazný problém.

Pro ověření další hypotézy o množství aktérů ve vyjednávání jsem využil liberálního přístupu, který pracuje s větším počtem aktérů. Na politiku státu má vliv velký počet aktérů. Spojené státy i členové Evropské unie jsou demokracie, které umožňují širokou participaci občanů a dalších aktérů na politickém životě. Při vyjednávání TTIP se tyto skupiny snaží o prosazení zájmů. Samotná dohoda TTIP se vyjednává za pomoci států, nestátních aktérů a mezinárodní organizace, která zastupuje své členské státy. Rozhodl jsem se využít i liberálního mezivládního přístupu, který je sice teorií evropské integrace a ne teorií mezinárodních vztahů, ale TTIP má některé shodné znaky s vyjednáváním uvnitř EU. Díky tomuto přístupu docházím k závěru, že je vyjednávání o TTIP ovlivněno množstvím rozličných aktérů, nikoliv pouze státy.

6 Závěr

Cílem mé diplomové práce byla analýza Transatlantického obchodního a investičního partnerství. V první řadě jsem se zaměřil na dění v současném světě. Domnívám se, že jsem dokázal odpovědět na následující hlavní otázku. **Je TTIP uzavírána kvůli udržení moci Západu?** Na tuto otázku jsem odpověděl pomocí aplikace vhodných premis a východisek realistické a liberální teorie. V práci jsem potvrdil, že TTIP je odezvou na vývoj světové politiky ve 21. století. Odpověď na tuto základní otázku jsem našel díky předem určeným hypotézám.

Jsem přesvědčen, že se mi podařilo prokázat **první hypotézu**, která říkala, že TTIP je nejen ekonomickou dohodou. V první hypotéze jsem také zmínil, že TTIP vzniká, aby se Západ vypořádal se (staro)novými hrozbami. Domnívám se, že jsem potvrdil první hypotézu a to na základě následujících informací. Evropská unie i Spojené státy se rozhodly reagovat na nastalé změny ve světové politice. USA i EU jsou a v několika následujících letech budou mít k dispozici neoddiskutovatelnou ekonomickou a vojenskou moc, výrazný růst ekonomiky a vlivu však nepozorujeme. Naopak Čína se během posledních třech dekád dokázala pozvednout ve stát, jehož ekonomický růst se pohyboval až kolem deseti procent ročně (i když růst Číny nyní zpomaluje, viz část věnovaná tzv. „rising powers“). Během čtvrtstoletí po rozpadu Sovětského svazu se v Rusku také odehrála řada změn. Ruská zahraniční politika se postupně osamostatnila a nyní se nacházíme ve stavu, kdy se Rusko nebojí prosazovat vlastní zájmy a to i na území cizího státu, jako tomu bylo ve zmíněné Gruzii a Ukrajině. Něco podobného se děje i v Číně, která v posledních letech zbrojí a snaží se o zvětšení svého území. A ve stejné době přichází Spojené státy a Evropská unie s ideou na vznik největší zóny volného obchodu. V práci jsem analyzoval dopady světové politiky na TTIP. Evropská unie a její členové pociťují, že Američané čím dál tím více hovoří o Asii. Tento diskurz v posledních letech panoval v americké zahraniční politice, neboť administrativa Baracka Obamy zacílila na nové výzvy v Asii. Během prezidentství Baracka Obamy opravdu došlo k většímu zájmu o pacifickou oblast. Spojené státy nechtějí přijít o své postavení v mezinárodním systému a kvůli tomu se snaží o navázání užších kontaktů s asijskými zeměmi, které poté dají přednost ve spolupráci s Washingtonem než s Pekingem. Podobnou politiku prosazují i v Evropě. Zde se snaží spolupracovat s Evropskou unií a tím zvýšit relativní zisky oproti Rusku, které znovu proniká na západ. Spojené státy ukazují, že dokáží působit v Evropě i v Asii. Spojené státy se pokouší adaptovat svoji zahraniční politiku, aby odpovídala 21. století.

Během studené války byla potřeba vyvažovat pouze jednoho protivníka. Nyní je pozice Spojených stát zpochybňována růstem Číny, emancipací Ruska, ale i nestátními aktéry, jako jsou různé teroristické skupiny, které ovlivňují život Američanů hlavně od počátku tohoto století. Evropská unie si nemůže dovolit ztratit největšího spojence, který je i nejmocnějším státem světa. TTIP tak může pro Evropskou unii znamenat možnost připoutání Spojených států blíže ke starému kontinentu. V Evropě opět hrozí konflikt mezi Ruskem a Západem a podpora Spojených států hraje podstatnou roli. V části věnované geopolitice TTIP dle mého názoru mají přednost realistické premisy, neboť jak nám ukázalo dění na Ukrajině, mezinárodní vztahy jsou stále hrou s nulovým součtem. Příznivci liberálních teorií mohou namítat, že je dohoda vyjednáвана kvůli ziskům na obou stranách, já se domnívám, že se vyjednává o TTIP kvůli zabránění v zisku třetích stran. Jak nám ukázala ruská angažovanost na Ukrajině, existence aliance NATO má důvod i v post-bipolárním světě. Dohoda o TTIP sice není explicitně namířena proti Rusku, ale na základě schválení dojde ještě k většímu propojení Západu. V důsledku je TTIP o zisku dvou entit světové politiky a Rusko nebo Čína které nejsou součástí, ztratí kvůli transatlantické zóně volného obchodu konkurenceschopnost v těchto ekonomikách. Zároveň ekonomické sankce vůči Rusku ještě více zvětší vzdálenost zemí Západu a Východu. Liberální teoriemi jsem upozornil na druhý aspekt TTIP. Pokud dojde k uzavření TTIP, tak dojde k nastavení nových standardů. Evropská unie a Spojené státy díky těmto standardům mohou zavést nová pravidla do světového obchodu.

V další analytické kapitole jsem chtěl potvrdit **druhou hypotézu**, že USA a EU pomocí TTIP usilují o maximalizaci své ekonomické moci. Součástí této hypotézy byla i idea, že se do vyjednávání dohody zapojuje větší množství aktérů, nejen státy. První část hypotézy jsem potvrdil díky těmto informacím. Ekonomická spolupráce mezi Spojenými státy a Evropou byla hlavní hnací silou světové ekonomiky ve dvacátém století. Spojené státy si uvědomovaly, že potřebují bohatou Evropu, která by byla schopná odebírat a konzumovat americké výrobky, proto se rozhodly pomoci s obnovou Evropy po druhé světové válce. Napojení obou ekonomik stále existuje. Pokud bude TTIP schválena, tak odstraní většinu stávajících omezení, která brání většímu obchodování těchto ekonomik. TTIP nepřináší pouze výhody, ještě větší propojení přináší hrozbu, že se další ekonomická krize rozšíří rychleji a kvůli užšímu kontaktu bude silnější než minulá. V práci jsem uvedl opatření, které státy přijímají, aby ochránily vlastní trh. Evropská unie chce např. ochránit evropské zemědělce před levnější americkou alternativou. Uvedl jsem zde i příklad, kdy ekonomika hrála pouze nástroj zahraniční politiky. Francouzské rozhodnutí nedodat Rusku letadlové lodě mi potvrdilo, že ekonomická moc sleduje i vyšší cíle než ekonomický zisk. Tento příklad mě ještě více utvrdil, že geopolitika je nedílnou součástí

této dohody. Druhou část hypotézy jsem potvrdil i za pomoci liberálního mezivládního přístupu. Do rozhodování se zapojují kromě států a EU i nestátní aktéři, kteří chtějí pro sebe vyjednat ty nejlepší možné podmínky. V práci jsem reflektoval i zatím poslední skandál s únikem dokumentů z jednání. Tato událost ještě více komplikuje vyjednávání a možnost, aby státy podpořily finální výsledek. Přestože tvrdím, že je dohoda zejména o reakci Západu na světové výzvy, tak TTIP respektuje ekonomické zájmy různých aktérů.

Potvrzení mých hypotéz mne dovádí k odpovědi na hlavní otázku. Evropská unie a Spojené státy si chtějí udržet vliv ve světě a proto reagují na světové výzvy pomocí TTIP. Na základě předložené práce dále tvrdím, že TTIP má potenciál získat více času pro země Západu. Díky nastavení vlastních pravidel obchodu a zjednodušení investic může dojít k růstu západních ekonomik. Spojené státy a Evropská unie tedy získají znovu své sebevědomí, které bylo kvůli změnám ve světové politice oslabeno. V této práci jsem dokázal, že je transatlantické partnerství založeno na dlouhodobé ekonomické a bezpečnostní spolupráci, díky které Západ vydobyl své postavení ve světové politice. Věřím, že jsem v práci prokázal, že mocenské zájmy států stále hrají nejdůležitější roli. Zároveň tvrdím, že musíme počítat s tím, že i další aktéři budou mít vliv na podobu současného světa. Odhaduji, že dohoda nakonec bude uzavřena, protože dílčí neshody při vyjednávání budou převáženy komplexním dopadem, který podle mého názoru dohoda jednoznačně přináší. Dohoda TTIP nabízí odpověď na současné výzvy, rozhodnutím neschválit tuto dohodu může dojít k oslabení koherence Západu a jeho konkurenceschopnosti proti zbytku světa.

Summary

The main aim of this thesis was to offer a complex overview of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), which is being negotiated between the United States and the European Union. I have discussed and explored the interconnection of this agreement with the current stage of world politics. As a result of the above written text I wish to argue that the TTIP is a clear, if somewhat implicit, answer to the continuous rise of Russia and China. The West has to maintain its unity, cohesion as well as special relationship so as to be able to tackle the mounting challenges at hand together. Only a permanent and close relationship can yield success. The West used to enforce world norms and rules, but the recent attempts to follow a similar logic within the World Trade Organization were not heeded. When and only when the United States and the European Union stay firmly together is there a tangible possibility of further liberalizing world trade.

I believe the thesis proved that the Transatlantic Trade and Investment Partnership includes negotiations at various levels. Lobbies, organizations, trade unions as well as public opinion are a part of these negotiations and transatlantic talks. I am convinced that this partnership will be green-lit through the individual member states and the European Parliament because of its unprecedented geopolitical and economic importance. I surmise that this agreement is able to respond to rising challenges around the globe. I am curious as to if the Transatlantic Trade and Investment Partnership succeeds in establishing new rules and norms abided by the rest. I am also deeply interested in the future of this agreement under a new US president given the beckoning departure of one of its main proponents – Barack Obama.

Seznam zdrojů a literatury

Knihy

- Angell, N. (1911). *The Great Illusion. A Study of the Relation o Military Power in Nations to Their Economic and Social Advantage* (London: William Heinemann).
- Axtmann, R. (2007). *Democracy: Problems and Perspectives* (Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd).
- Baldwin, D. A. (1993). Neoliberalism, Neorealism, and World Politics. In: Baldwin, D. A., *Neorealism and Neoliberalism* (New York: Columbia University Press).
- Burchill, S. (2001). Liberalism. In: Burchill, S. ed., *Theories of International Relations* (New York: Palgrave).
- Carr, E. H. (1945). *Nationalism and After* (London: Macmillan & CO. LTD).
- Carr, E. H. (1946). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939. An introduction to the study of international relations* (London: Macmillan & CO. LTD).
- Drulák, P. a kol. (2008). *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál).
- Dumbrell, J. (2006). *A Special Relationship Anglo-American Relations from the Cold War to Iraq* (London: Palgrave Macmillan).
- Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man* (Free Press).
- Gilpin, R. (2009). The Nature of Political Economy. In: Art, R. J. – Jervis, R., *International Politics* (Pearson Education).
- Gowa, J. (1995). *Allies, Adversaries, and International Trade* (Princeton University Press).
- Grasso, J. – Corrin, J. – Kort, M. (2009). *Modernization and Revolution in China. From the Opium Wars to the Olympics* (Armonk: An East Gate Book).
- Huntington, S. P. (2001). *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu* (Praha: Rybka Publishers).
- Kennedy, P. (1996). *Vzestup a pád velmocí. Ekonomické proměny a vojenské konflikty v letech 1500–2000* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Keohane, R. – Nye, J. S. (1989). *Power and Interdependence* (Harper Collins Publishers).

- Knutsen, T. (2005). *Dějiny teorie mezinárodních vztahů* (Brno: Barrister & Principal, 2005)
- Kratochvíl, P. (2008). *Teorie evropské integrace* (Praha: Portál).
- Lebow, Richard (2007) Classical Realism In: Dunne, Tim a Milja Kurki a Seve Smith, eds., *International Relations Theories. Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press).
- Machiavelli, N. (1997). *Vladař* (Praha: Ivo Železný).
- McGuire, S. – Smith, M. (2008). *The European Union and The United States* (New York: Palgrave Macmillan).
- Moravcsik, A. – Schimmelfennig, F. (2009). Liberal Intergovernmentalism. In: Diez, T. – Wiener, A. *European Integration Theory* (Oxford: Oxford University Press).
- Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht* (Ithaca: Cornell University Press).
- Moravcsik, A. (2009). Europe Without Illusions. In: Art, R. J. – Jervis, R., *International Politics* (Pearson Education).
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among Nations. The struggle for power and peace* (New York: Alfred A. Knopf).
- Oye, K. A. (2009). The Conditions for Cooperation in World Politics. In: Art, R. J. – Jervis, R., *International Politics* (Pearson Education).
- Panke, D. – Risse, T. (2007). Liberalism. In: Dunne, T. – Kurki, M. – Smith, S. eds., *International Relations Theories. Discipline and Diversity* (Oxford: Oxford University Press).
- Powell, R. (1993). Absolute and Relative Gains in International Relations Theory. In: Baldwin, D. A., *Neorealism and Neoliberalism* (New York: Columbia University Press).
- Rosamond, B. (2000). *Theories of European Integration* (New York: Palgrave).
- Spinelli, A. – Rossi, E. (1988). *The Ventotene Manifesto* (Pavia: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies).
- Thorun, C. (2009). *Explaining Change in Russian Foreign Policy* (Palgrave Macmillan UK).
- Tuathail, G. – Dalby, S. – Routledge, P. eds. (2006). *The Geopolitics reader* (Abingdon, Oxon: Routledge).
- Waisová, Š. (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics* (Reading: Addison-Wesley Publishing Company).

Odborné články:

Clark, I. (1998). Beyond the Great Divide: Globalization and the Theory of International Relations. *Review of International Studies* Vol. 24, No. 4.

Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy and Public Affairs* Vol. 12, No. 3.

Grieco, J. M. (1988). Anarchy and the Limits of Cooperation: A realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *International Organization* Vol. 42, No. 3.

Hamilton, D. S. (2015). TTIP's Geostrategic Implications. *Center for Transatlantic Relations*. (Johns Hopkins University SAIS).

Hamilton, D. S. – Blockmans, S. (2015). The Geostrategic Implications of TTIP. *Center for Transatlantic Relations*. (Johns Hopkins University SAIS).

Herz, J. H. (1950). Idealist Internationalism and the Security Dilemma. *World Politics* Vol. 2, No. 2.

Hoffmann, S. (1964). The European proces at Atlantic Crosspurposes. *Journal of Common Market Studies*.

Hoffmann, S. (1966). Obstinate or Obsolete? The fate of the nation and state and the case of western Europe. *Daedalus* Vol. 95, No. 3.

Lebow, R. N. (1994). The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism. *International Organizations* Vol. 48, No. 2.

Legro, W. J. – Moravcsik, A. (1999). Is Anybody Still a Realist? *International Security* Vol. 24, NO. 2.

Lowry, Ch. W. (1962). The Communist Assault On Western Moral Values. *World Affairs* Vol. 125, No. 1.

Mackinder, H. (1904). The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal* Vol. 23, No. 4.

Mahbubani, K. (2008). The Case against the West: American and Europe in the Asian Century. *Foreign Affairs* Vol. 87, No. 3.

Moïsi, D. (2003). Reinventing the West. *Foreign Affairs* Vol. 82, No. 6.

Walt, S. M. (2009). Alliances in a Unipolar World. *World Politics* Vol. 61, No. 1.

Waltz, K. (1993). The Emerging Structure of International Politics. *International Security* Vol 18, No. 2.

Zimmermann, H. (2007). Realist Power Europe? The EU in the Negotiations about China's and Russia's WTO Accession. *Journal of Common Market Studies* Vol. 45, No. 4.

Zdroje oficiálních institucí:

Central Intelligence Agency (2016). The World FactBook. *Central Intelligence Agency* (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>, 12. 5. 2016).

Centre for Economic Policy Research (2013). Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment. An Economic Assessment. *Centre for Economic Policy Research* (březen 2013, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf, 7. 4. 2016).

Eurasian Economic Union. General Information. *Eurasian Economic Union* (<http://www.eaeunion.org/?lang=en#about>, 23. 4. 2016).

European Union (2016). EU sanction against Russia over Ukraine crisis. *European Union* (https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions_en, 10. 5. 2016).

Evropská komise (2014). Politiky Evropské unie: Obchod. *Evropská komise* (Evropská unie: Lucemburk).

Evropská komise (2015a). Komise navrhuje nový systém soudního řešení sporů pro Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP). *Evropský parlament* (16. 9. 2015, http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/150916_investment_court_system_cs.htm, 30. 3. 2016).

Evropský parlament (2015). TTIP: Jednodušší přístup na trhy USA, ochrana standardů EU, reforma systémů urovnávání sporů. *Evropský parlament* (8. 7. 2015,

<http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/20150702IPR73645/TTIP-jednodu%C5%A1%C5%A1%C3%AD-p%C5%99%C3%ADstup-na-trhy-USA-ochrana-standard%C5%AF-EU>, 30. 3. 2016).

Executive Office of the President (2016). The Trans-Pacific Partnership. *Executive Office of the President* (<https://ustr.gov/tpp/#facts>, 9. 4. 2016).

Churchill, W. (1946). The Sinews of Peace. *NATO* (5. 3. 1946, http://www.nato.int/docu/speech/1946/s460305a_e.htm, 4. 2. 2016).

International Monetary Fund (2016). World Economic and Financial Surveys. World Economic Outlook Database. *International Monetary Fund* (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>, 23. 4. 2016).

Malström, C. (2016). Negotiating TTIP. European Commission (2. 5. 2016, www.ec.europa.eu/commission/2014-2019/malmstrom/blog/negotiating-ttip_en, 6. 5. 2016).

Metelitsa, A. (2014). Oil and natural gas sales accounted for 68% of Russia's total export revenues in 2013. *U.S. Department of Energy* (23. 7. 2014, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=17231>, 5. 4. 2016).

Ministerstvo průmyslu a obchodu (2016). Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi EU a USA (TTIP). *Ministerstvo průmyslu a obchodu* (27. 1. 2016, <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=1>, 30. 3. 2016).

NATO (2015). Funding NATO. *NATO* (3. 6. 2015, http://www.nato.int/cps/ro/natohq/topics_67655.htm, 25. 3. 2016).

Natoaktual (2015). Gruzie pokročila ke členství NATO. Pozvánku ke vstupu ale zatím nemá. *Natoaktual* (5. 2. 2015, http://www.natoaktual.cz/gruzie-se-priblizila-k-nato-df4-na_zpravy.aspx?c=A150205_151144_na_zpravy_m00, 5. 4. 2016).

Natoaktual (2016). Historie NATO. *Natoaktual* (http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/vzniknato.htm, 5. 4. 2016).

OPEC (2016). Member Countries. *Organization of the Petroleum Exporting Countries* (http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm, 7. 4. 2016).

Singer, M. (2012). Krize eurozóny. *Česká národní banka* (26. 10. 2012, https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_pr_ojevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20121026_cife.pdf, 7. 4. 2016).

The Bretton Woods Committee (2016). About the Bretton Woods Institutions. *The Bretton Woods Committee* (<http://www.brettonwoods.org/page/about-the-bretton-woods-institutions>, 12. 5. 2016).

The World Bank (2016a). Military expenditure (% of GDP). *The World Bank* (<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>, 6. 4. 2016).

The World Bank (2016b). Population, total. *The World Bank* (<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL/countries/RU?display=default>, 10. 5. 2016).

U.S. Department of State (2016a). Milestones: 1945-1952. Marshall Plan, 1948. *U.S. Department of State* (<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan>, 6. 4. 2016).

U.S. Department of State (2016b). Milestones: 1969-1976. Oil Embargo, 1973-1974. *U.S. Department of State* (<https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo>, 7. 4. 2016).

U.S. Department of State (2016c). About the Transatlantic Economic Council. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/p/eur/rt/eu/tec/c33255.htm>, 4. 3. 2016).

UN (2016a). About the UN. *United Nations* (<http://www.un.org/en/about-un/index.html>, 16. 4. 2016).

UN (2016b). The former Yugoslavia. The Conflict. *United Nations* (<http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>, 22. 4. 2016).

United States Mission to The European Union (1990). Declaration on U.S. – EC Relations. *United States Mission to The European Union* (http://useu.usmission.gov/1990transatlantic_declaration.html, 4. 3. 2016).

World Trade Organization (2016). Understanding the WTO. Who we are. *World Trade Organization* (https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm, 6. 4. 2016).

Internetové zdroje

Albert, E. (2015). The Shanghai Cooperation Organization. *Council on Foreign Relations* (14. 10. 2015, <http://www.cfr.org/china/shanghai-cooperation-organization/p10883>, 13. 3. 2016).

Allen, K. (2016). Brazil's economy slumps to 25-year low. *The Guardian* (3. 3. 2016, <http://www.theguardian.com/business/2016/mar/03/brazil-economy-low-oil-prices-inflation>, 6. 4. 2016).

Andrianova, A. (2016). Russian Economy Shrinks Most Since 2009 as Oil Prices Sink. *Bloomberg* (25. 1. 2016, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-01-25/russian-economy-shrinks-most-since-2009-as-oil-prices-plunge>, 10. 5. 2016).

Baker, M. (2003). U.S.: Rumsfeld's 'Old' And 'New' Europe Touches On Uneasy Divide. *Radio Free Europe* (24. 1. 2003, <http://www.rferl.org/content/article/1102012.html>, 16. 3. 2016).

BBC (2005). Dutch say 'No' to EU constitution. *BBC* (2. 6. 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4601439.stm>, 9. 5. 2016).

BBC (2014a). Ukraine crisis: Does Russia have a case? *BBC* (5. 3. 2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-26415508>, 8. 5. 2016).

BBC (2014b). How far do EU-US sanctions on Russia go? *BBC* (15. 9. 2014, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28400218>, 10. 5. 2016).

BBC (2014c). Edward Snowden: Leaks that exposed US spy programme. *BBC* (17. 1. 2014, <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-23123964>, 4. 4. 2016).

BBC (2015). Berlin protests against TTIP trade deal draws thousands. *BBC* (11. 10. 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34498451>, 10. 4. 2016).

Botelho, G. (2016). Assange feels vindicated by U.N. panel ruling he's being 'arbitrarily detained'. *CNN* (5. 2. 2016, <http://edition.cnn.com/2016/02/05/europe/julian-assange-ruling/>, 5. 5. 2016).

CNN (2015). Beslan School Siege Fast Facts. *CNN* (31. 8. 2015, <http://edition.cnn.com/2013/09/09/world/europe/beslan-school-siege-fast-facts/>, 23. 4. 2016).

CNN (2016). 2008 Georgia Russia Conflict Fast Facts. *CNN* (31. 3. 2016, <http://edition.cnn.com/2014/03/13/world/europe/2008-georgia-russia-conflict/>, 5. 4. 2016).

Corporate Europe Observatory (2014). Who lobbies most on TTIP? *Corporate Europe Observatory* (8. 7. 2014, <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/07/who-lobbies-most-ttip>, 8. 4. 2016).

Council on Foreign Relations (2016a). Kellogg-Briand Pact. *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/international-law/kellogg-briand-pact/p9599>, 18. 4. 2016).

Council on Foreign Relations (2016b). Hague Conventions, 1899 & 1907. *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/international-law/hague-conventions-1899-1907/p9597>, 28. 4. 2016).

Crisp, J. (2015). Did the Commission censor Big Tobacco documents because of TTIP? *Euractiv* (28. 8. 2015, <http://www.euractiv.com/section/public-affairs/news/did-the-commission-censor-big-tobacco-documents-because-of-ttip/>, 24. 3. 2016).

Culture Action Europe (2015). A little guide through TTIP negotiations. *Culture Action Europe* (30. 7. 2015 http://cultureactioneurope.org/files/2015/07/CAE_guide_TTIP_negotiations.pdf, 5. 3. 2016).

Česká tisková kancelář (2015). O chystané historické obchodní dohodě mezi EU a USA nic neví 61 procent Čechů, ukázal průzkum. *Hospodářské noviny* (8. 10. 2015 <http://byznys.ihned.cz/c1-64724350-o-chystane-historicke-obchodni-dohode-mezi-eu-a-usa-nic-nevi-61-procent-cechu-ukazal-pruzkum>, 5. 3. 2016).

Dalton, M. (2015). France to Sell Two Mistral Warships to Egypt. *The Wall Street Journal* (23. 9. 2015, <http://www.wsj.com/articles/france-to-sell-mistral-warships-to-egypt-1443009701>, 8. 4. 2016).

Dearden, L. (2015). Why does nothing get done about gun control? The reasons Obama cannot change US infatuation with firearms. *The Independent* (2. 10. 2015, <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/why-does-nothing-get-done-about-gun-control-the-reasons-obama-cannot-change-us-infatuation-with-a6676876.html>, 9. 4. 2016).

Denyer, S. (2016). China's slowing economy leads to smallest increase in military spending in years. *The Washington Post* (4. 3. 2016, https://www.washingtonpost.com/world/china-military-spending-growth-slows-in-line-with-economy-army-downsizing/2016/03/04/5c3686ab-b483-4f7d-86b2-77125c67dd4c_story.html, 16. 3. 2016).

Egan, M. – Pelkmans, J. (2015). TTIP's Hard Core: Technical barriers to trade and standards. Centre for European Policy Studies, *Center for Transatlantic Relations* (4. 8. 2015,

<https://www.ceps.eu/publications/ttips-hard-core-technical-barriers-trade-and-standards>, 30. 3. 2016).

EurActiv (2015a). Thousands across Europe protest against TTIP. *EurActiv* (20. 4. 2015, <http://www.euractiv.com/section/trade-society/news/thousands-across-europe-protest-against-ttip/>, 24. 4. 2016).

EurActiv (2015b). Regierung und Wirtschaft gehen in die TTIP-Offensive. *EurActiv* (13. 10. 2015, <http://www.euractiv.de/section/finanzen-und-wirtschaft/news/regierung-und-wirtschaft-gehen-in-die-ttip-offensive/>, 10. 4. 2016).

Euractiv (2015c). TTIP: CDU-Kritik an Lammerts Nein-Drohung. *EurActiv* (29. 10. 2015, <http://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/ttip-cdu-kritik-an-lammerts-nein-drohung/>, 10. 4. 2016).

EurActiv (2016). Kommission bezeichnet TTIP-Leak als „Sturm im Wasserglas.“ *EurActiv* (2. 5. 2016, www.euractiv.de/section/finanzen-und-wirtschaft/news/commission-lashes-out-at-ttip-leaks-as-a-storm-in-a-teacup/, 6. 5. 2016).

European Automobile Manufacturers' Association (2015). TTIP: the common position of the transatlantic automobile industry. *European Automobile Manufacturers' Association* (2. 2. 2015, <http://www.acea.be/press-releases/article/ttip-the-common-position-of-the-transatlantic-automobile-industry>, 1. 5. 2016).

Forbes, J. R. (2011). Puncturing the U.S. Base Myths. *The Diplomat* (2. 12. 2011, <http://thediplomat.com/2011/12/puncturing-the-u-s-base-myths/1/>, 12. 3. 2016).

Fričová, V. Obchodní politika. *Euroskop* (<https://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika/>, 23. 3. 2016).

Garton Ash, T. (2013). Welcome to the Geopolitics of Trade, Where Dr Pangloss Meets Machiavelli. *The Guardian* (10. 7. 2013, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/10/geopolitics-transatlantic-trade-deal>, 20. 3. 2016).

Gigova, R. (2016). ICC opens investigation into Georgia-Russia war. *CNN* (28. 1. 2016, <http://edition.cnn.com/2016/01/27/world/icc-investigation-georgia-russia-war/>, 5. 4. 2016).

Havemann, J. (2016). The Financial Crisis of 2008: Year In Review 2008. Global financial crisis. *Encyclopædia Britannica* (<http://www.britannica.com/topic/Financial-Crisis-of-2008-The-1484264>, 7. 4. 2016).

Hospodářské noviny (2014). Po 142 letech nejsou USA největší ekonomikou světa, sesadila je Čína. *Hospodářské noviny* (6. 12. 2014, <http://byznys.ihned.cz/c1-63221970-usa-cina-nejvetsi-ekonomika-sveta-po-150-letech>, 24. 4. 2016).

Houska, O. (2015). Země EU opět podpořily dojednávání dohody o volném obchodu s USA do ledna 2017. *Český rozhlas* (27. 11. 2015 http://m.rozhlas.cz/zpravy/svetovaekonomika/_zprava/1558792, 5. 3. 2016).

Chamie, J. – Mirkin, B. (2014). Russian Demographics: The Perfect Storm. *Yale* (11. 12. 2014, <http://yaleglobal.yale.edu/content/russian-demographics-perfect-storm>, 10. 5. 2016).

Idnes.cz (2016). Číňané ovládli legendární Pireus. Za největší řecký přístav dají miliardy. *Idnes.cz* (8. 4. 2016, http://ekonomika.idnes.cz/recko-proda-svuj-nejvetsi-pristav-pireus-cinske-firme-cosco-prf-/eko-zahranicni.aspx?c=A160408_123038_eko-zahranicni_kris, 11. 4. 2016).

Institute of Development studies (2015). Rising Powers in International Development Programme. *Institute of Development studies* (<https://www.ids.ac.uk/idsresearch/rising-powers-in-international-development-programme>, 4. 4. 2016).

Jensen, D. N. (2014). U.S.-Russia Relations 2013: A Year of Living Ambiguously. *Institute of modern Russia* 15. 1. 2014 (<http://imrussia.org/en/russia-and-the-world/642-us-russia-relations-in-2013-a-year-of-living-ambiguously>, 20. 2. 2016).

Kancelář pro EU (2015). Měsíčník EU aktualit. *Kancelář pro EU*. (říjen 2015, http://www.csas.cz/static_internet/cs/Evropska_unie/Mesicnik_EU_aktualit/Mesicnik_EU_aktualit/Prilohy/mesicnik_2015_10.pdf, 24. 3. 2016).

Kanter, J. – Ewing, J. (2013). A Running Start for a U.S.-Europe Trade Pact. *The New York Times* (13. 2. 2013 http://www.nytimes.com/2013/02/14/business/global/obama-pledges-trade-pact-talks-with-eu.html?_r=0, 4. 3. 2016).

Kanter, J. – Jolly, D. (2014). For Trade Deal with U.S., E.U. Official Reinforce Plans to Press Ahead. *The New York Times* (21. 11. 2014, http://www.nytimes.com/2014/11/22/business/international/malmstrom-reinforces-plans-to-press-ahead-with-us-trade-talks.html?_r=0, 24. 4. 2016).

- Korab-Karpowicz, W. J. (2013). Political Realism in International Relations. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<http://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/> 3. 2. 2016).
- Kravtsova, Y. (2014). Crimea Vote Galvanizes Separatism in Russia. *The Moscow Times* (14. 3. 2014, <http://www.themoscowtimes.com/news/article/crimea-vote-galvanizes-separatists-in-russia/496142.html>, 23. 4. 2016).
- Laub, Z. – McBride, J. (2015). The Group of Seven. *Council on Foreign Relations* (2. 6. 2015, <http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-seven-g7/p32957>, 23. 3. 2016).
- Lehmann, J.P. (2015). TPP is a Mistake. *Forbes* (9. 4. 2015, <http://www.forbes.com/sites/jplehmann/2015/04/09/tpp-is-a-mistake/#18b3ba9b8292>. 11. 5. 2016).
- Magnier, M. (2016). China's Economic Growth in 2015 Is Slowest in 25 Years. *The Wall Street Journal* (19. 1. 2016, <http://www.wsj.com/articles/china-economic-growth-slows-to-6-9-on-year-in-2015-1453169398>, 6. 4. 2016).
- Martin, K. – Vine, D. (2015). Mapping the Growth of Bases Worldwide. *Investigative Reporting Workshop* (25. 8. 2015, <http://investativereportingworkshop.org/investigations/lily-pads/htmlmulti/lily-pad-multimedia/>, 12. 5. 2016).
- Pavgi, K. (2015). NATO Members' Defense Spending, in Two Charts. *Defense One* (22. 6. 2015, <http://www.defenseone.com/politics/2015/06/nato-members-defense-spending-two-charts/116008/>, 25. 3. 2016).
- Peace Palace Library (2016) South China Territorial Disputes (continued). *Peace Palace Library* (<http://www.peacepalacelibrary.nl/south-china-sea-territorial-disputes-continued/>, 12. 5. 2016).
- Pečený, Z. (2012). Manuela D'Onofrio: Německu se vyplatí udržet eurozónu za jakoukoli cenu. *E15* (25. 4. 2012, <http://nazory.euro.e15.cz/rozhovory/manuela-d-onofrio-nemecku-se-vyplati-udrzet-eurozonu-za-jakoukoli-cenu-762475>, 24. 3. 2016).
- Person, R. (2015). 6 reasons not to worry about Russia invading the Baltics. *The Washington Post* (12. 11. 2015, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2015/11/12/6-reasons-not-to-worry-about-russia-invading-the-baltics/>, 22. 4. 2016).

- Poh, A. (2015). Uyghur Terrorism: A Misnomer? *The Diplomat* (28. 7. 2015, <http://thediplomat.com/2015/07/uyghur-terrorism-a-misnomer/>, 23. 4. 2016).
- Sarmadi, D. (2015). EU-Kommission: „TTIP ist für Entwicklungsländer eine Goldgrube“. *EurActiv* (4. 2. 2015, <https://www.euractiv.de/section/entwicklungspolitik/news/eu-kommission-ttip-ist-fur-entwicklungsländer-eine-goldgrube/>, 18. 3. 2016).
- Sempa, F. P. (2015). Halford Mackinder's Last View of the Round World. *The Diplomat* (23. 3. 2015, <http://thediplomat.com/2015/03/halford-mackinders-last-view-of-the-round-world/>, 20. 3. 2016).
- Singh, R. (2015). EU and US split over response to Russia-Ukraine crisis. *The Parliament Magazine* (20. 2. 2015, <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/eu-and-us-split-over-response-russia-ukraine-crisis>, 12. 3. 2016).
- Spiegel Online (2006). Trans-Atlantic Free Trade? Merkel for EU Agreement with US. *Spiegel Online* (2. 10. 2006, <http://www.spiegel.de/international/trans-atlantic-free-trade-merkel-for-eu-agreement-with-us-a-440335.html#>, 4. 3. 2016).
- Stone, N. (2016). Turkey and Russia – friends for a while, now foes once again. *The Financial Times* (11. 3. 2016, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/70578676-e627-11e5-a09b-1f8b0d268c39.html#axzz44x4ayoT3>, 5. 4. 2016).
- Stratfor (2015). In Belarus, Russia's Problems Reverberate. *Stratfor* (13. 1. 2015, <https://www.stratfor.com/analysis/belarus-russia%E2%80%99s-problems-reverberate>, 12. 5. 2016).
- Sweeney, C. (2008). Russia vows "pragmatic" response to NATO expansion. *Reuters* (2. 4. 2008, <http://in.reuters.com/article/idINIndia-32808420080402?pageNumber=1&virtualBrandChannel=0>, 5. 4. 2016).
- Van Ham, P. (2013). The Geopolitics of TTIP. *Clingendael Institute* (říjen 2013, https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Americas/0813pp_pivottoasia.pdf, 20. 3. 2016).
- Walker, A. (2011). The WTO has failed developing nations. *The Guardian* (14. 11. 2011, <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/nov/14/wto-fails-developing-countries>, 6. 4. 2016).

Wang, Z. – Crowe, V. (2014). The Global Origins of China's Domestic Conflicts. *The Diplomat* (7. 4. 2014, <http://thediplomat.com/2014/04/the-global-origins-of-chinas-domestic-conflicts/>, 6. 4. 2016).

Wikipedia (2008). The European Union (green) and The United States (orange). *Wikipedia* (5. 1. 2008, https://en.wikipedia.org/wiki/Transatlantic_Trade_and_Investment_Partnership#/media/File:European_Union_United_States Locator.svg, 11. 5. 2016).

Woodrow Wilson (1918). President Woodrow Wilson's Forteen Points. *Yale* (8. 1. 1918, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp, 18. 4. 2016).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa dohody TTIP (mapa)

Příloha č. 2a: Srovnání ekonomické moci (tabulka)

Příloha č. 2b: HDP v přepočtu na obyvatele (tabulka)

Příloha č. 3: Pivovní oblast (mapa)

Příloha č. 4: Americké základny mimo USA (mapa)

Příloha č. 5: Počet obyvatel (tabulka)

Příloha č. 6: Eurasijská ekonomická unie (mapa)

Příloha č. 7: Mapa Trans-Pacifického Partnerství (mapa)

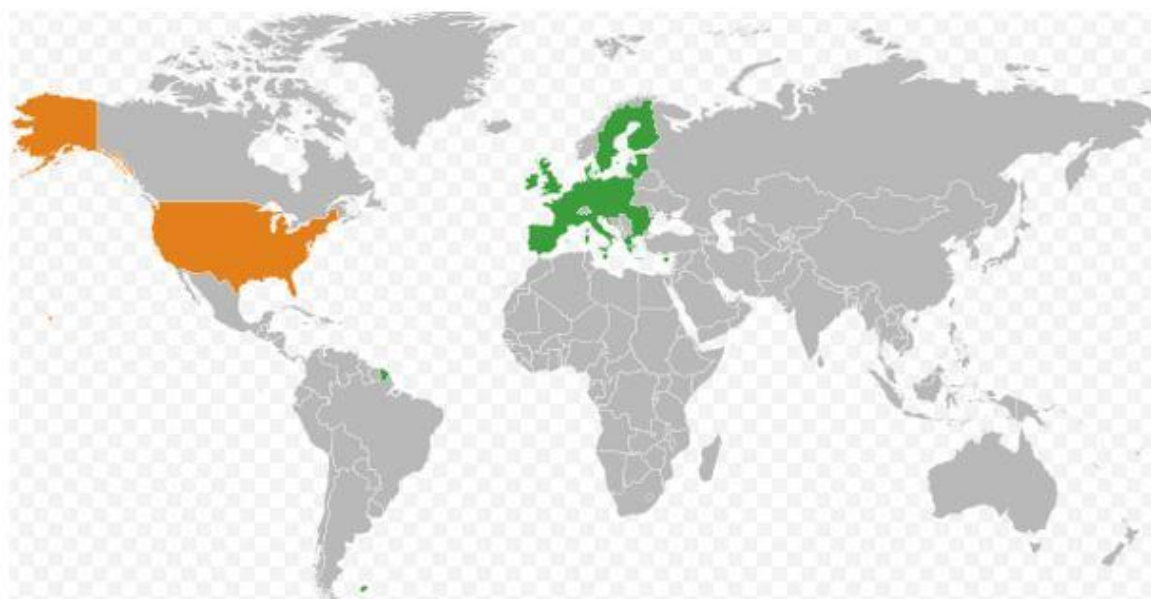
Příloha č. 8: Čínou nárokováná území v Jihočínském moři (mapa)

Příloha č. 9: Výše HDP vynakládaná na obranu uvnitř NATO v roce 2015 (evropští členové)
(graf)

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa dohody TTIP (mapa)

Zdroj: Wikipedia

Příloha č. 2a: Srovnání ekonomické moci (tabulka)

Stát, organizace či ekonomická zóna	Podíl na světovém HDP (PPP)* v roce 2015 v %	Podíl na hlasování v MMF Platné pro leden 2016 v %
EU	16,918	29,87
USA	15,809	16,66
Čína	17,082	6,14
Rusko	3,275	2,61
TTIP	32,727	46,53
TPP	26,98	31,16
EAEU	3,841	3,14
BRICS	30,822	14,29

Zdroj dat: International Monetary Fund (2016)

*jedná se o procento světového HDP založeného na paritě kupní síly (GDP based on PPP)

Vlastní zpracování

Příloha č. 2b: HDP v přepočtu na obyvatele (tabulka)

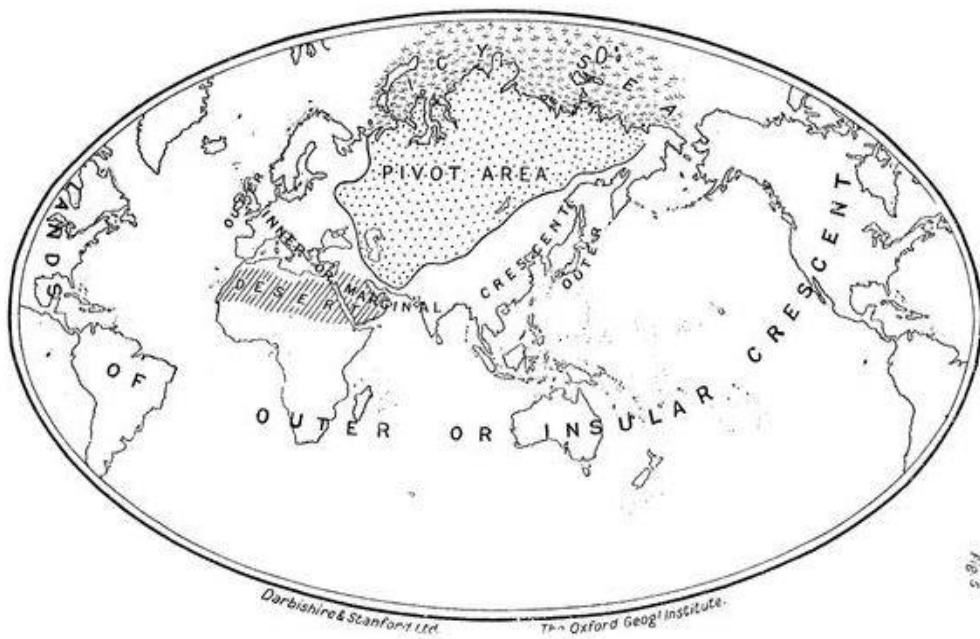
Stát, organizace	HDP na obyvatele*
EU	37 800
USA	56 300
Rusko	23 700
Čína	14 300

*v USD za rok 2015

Zdroj: Central Intelligence Agency (2016)

Vlastní zpracování

Příloha č. 3: Pivovní oblast (mapa)

Pivovní oblast (1904)

Zdroj: Mackinder 1904: 435

Příloha č. 4: Americké základny mimo USA

 Běžné základny Malé základny s počtem menším než 200 vojáků,

Zdroj: Martin, Vine 2015

Příloha č. 5: Počet obyvatel (tabulka)

Stát, organizace	Populace v roce 1995*	Populace v roce 2015*	Rozdíl*
EU	372, 9	508, 5**	+ 135, 6
USA	266, 3	318, 9	+ 52, 6
Rusko	148, 4	143, 8	-4, 6
Čína	1 204, 9	1 364, 3	+ 159, 4

*v milionech

**EU se do roku 2015 několikrát rozšířila, proto tak velký nárůst obyvatel

Zdroj dat: The World Bank (2016b)

Vlastní zpracování

Příloha č. 6: Eurasijská ekonomická unie (mapa)

Členové Eurasijské ekonomické unie

Zdroj: Stratfor 2015

Příloha č. 7: Mapa Trans-Pacifického Partnerství (mapa)

Členské země dohody TPP

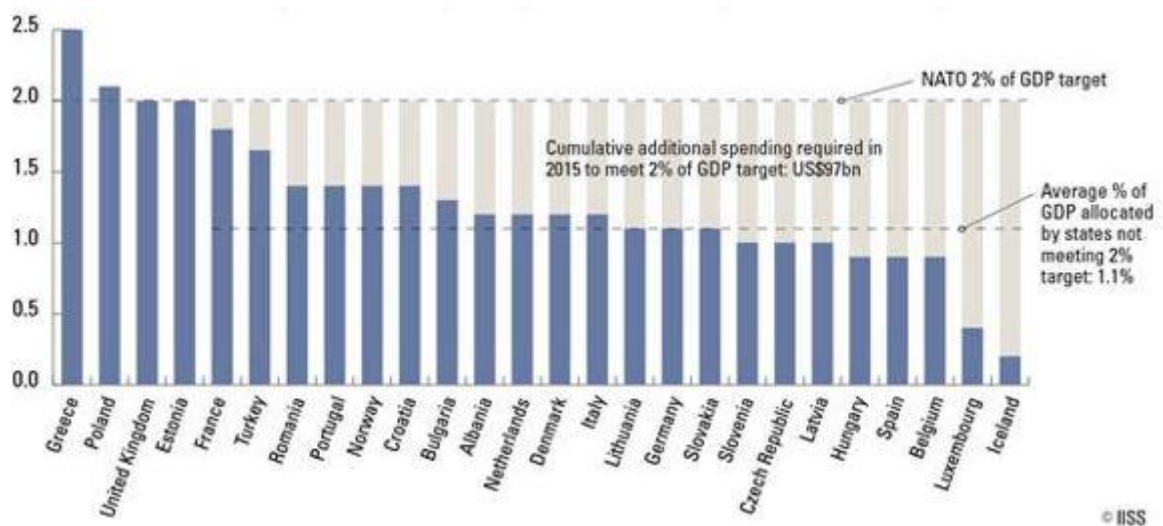
Zdroj: Lehmann 2015

Příloha č. 8: Čínou nárokováná území v Jihočínském moři (mapa)

Zdroj: Peace Palace Library 2016

Příloha č. 9: Výše HDP vynakládaná na obranu uvnitř NATO v roce 2015 (evropské členové) (graf)

Zdroj: Pavgi 2015